

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ayşe Gül DE FAVERİ

TEKEL SİGARANIN SATIŞI ve TOPRAK ARAZİ KORUMA ve KULLANIM
KANUNUNA İLİŞKİN HABERLERİN KÜLTÜREL İNŞASI
2008 HÜRRIYET GAZETESİ ÖRNEĞİ

Gazetecilik Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2015

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ayşe Gül DE FAVERİ

TEKEL SİGARANIN SATIŞI ve TOPRAK ARAZİ KORUMA ve KULLANIM
KANUNUNA İLİŞKİN HABERLERİN KÜLTÜREL İNŞASI
2008 HÜRRIYET GAZETESİ ÖRNEĞİ

Danışman

Prof. Dr. Hürriyet KONYAR

Gazetecilik Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2015

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Ayşe Gül DE FAVERİ'nin bu çalışması, jürimiz tarafından Gazetecilik Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. İlhan GÜNBAZI (İmza)

Üye (Danışmanı) : Prof. Dr. Hürriyet KONYAR (İmza)

Üye : Prof. Dr. Mustafa ŞEKER (İmza)

Tez Başlığı : Tekel Sigaranın Satışı ve Toprak Arazi Koruma ve Kullanım Kanununa İlişkin Haberlerin Kültürel İnşası 2008 Hürriyet Gazetesi Örneği

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 18/06/2015

Mezuniyet Tarihi : 25/06/2015

Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT
Müdür

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ	iv
TABLOLAR LİSTESİ	v
GRAFİKLER LİSTESİ	vi
KISALTMALAR LİSTESİ	vii
ÖZET	viii
SUMMARY	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜRESELLEŞME ve TARIM

1.1 Küreselleşme ve Tarım	10
---------------------------------	----

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE TARIMSAL DİNAMİKLER ve KÜRESELLEŞME

2.1 Türkiye'de Tarımsal Dinamikler ve Küreselleşme.....	20
2.2 Türkiye Büyük Millet Meclisi 23.Dönem 2. Yasama Yılı 5751 ve 5752 Sayılı Kanun Görüşmeleri	31
2.2.1 Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu (5751 Sayılı Kanun).....	31
2.2.1.1 23 Dönem 2.Yasama Yılı 79'uncu Birleşim (19 Mart 2008)	33
2.2.1.1.1 Birinci Oturum.....	33
2.2.1.1.1.1 Muhalefetin Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar	33
2.2.1.1.1.2 İktidarın Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar	34
2.2.1.1.2 İkinci Oturum	36
2.2.1.1.2.1 Muhalefetin Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar	36
2.2.1.1.2.2 İktidarın Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar	37
2.2.1.2 23 Dönem 2.Yasama Yılı 80'inci Birleşim (20 Mart 2008)	38
2.2.1.2.1 Üçüncü Oturum	38
2.2.1.2.1.1 Muhalefetin Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar	38
2.2.1.2.1.2 İktidarın Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar	40
2.2.1.2.2 Beşinci Oturum.....	40
2.2.1.2.2.1 Muhalefetin Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar	40
2.2.1.2.2.2 İktidarın Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar	41
2.2.1.3 23. Dönem 2.Yasama Yılı 82'inci Birleşim (26 Mart 2008)	42
2.2.1.3.1 Üçüncü Oturum	42

2.2.1.3.1.1	Muhalefetin Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar	42
2.2.1.3.1.2	İktidarın Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar	43
2.2.1.3.2	Dördüncü Oturum.....	45
2.2.2	Tekel'in Yeniden Yapılandırılmasına İlişkin Kanun (5752 Sayılı Kanun).....	45
2.2.2.1	23. Dönem 2.Yasama Yılı 82'inci Birleşim (26 Mart 2008).....	48
2.2.2.1.1	Dördüncü Oturum.....	48
2.2.2.1.1.1	Muhalefetin Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar	48
2.2.2.1.1.2	İktidarın Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar	52
2.2.2.1.2	Beşinci Oturum.....	53
2.2.2.1.2.1	Muhalefetin Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar	53
2.2.2.1.2.2	İktidarın Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar	54
2.2.2.1.3	Altıncı Oturum.....	56
2.2.2.1.3.1	Muhalefetin Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar	56
2.2.2.1.3.2	İktidarın Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar	58
2.2.2.2	23.Dönem 2.Yasama Yılı 86. Birleşim (3 Nisan 2008).....	58
2.2.2.2.1	Birinci Oturum.....	58
2.2.2.2.1.1	Muhalefetin Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar	58
2.2.2.2.1.2	İktidarın Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar	68
2.2.2.2.2	İkinci Oturum	71
2.2.2.2.2.1	Muhalefetin Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar	71
2.2.2.2.2.2	İktidarın Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar	72

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR'DA KÜLTÜR, DİL ve ANLAM İLİŞKİSİ

3.1	Kültürel Çalışmalar 'da Kültür, Dil ve Anlam İlişkisi.....	75
3.2	Kültürel Çalışmalar ve İdeoloji İlişkisi.....	77
3.3	Kültürel Çalışmalar ve Medya	82
3.4	Türkiye'de Medya ve İktidar İlişkileri.....	85

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

4.1	İçerik Analizi	88
4.2	Araştırmanın Yapılandırılması ve Bulgular.....	91

SONUÇ	97
KAYNAKÇA.....	101
EK 1 – 5751 Sayılı Kanun	107
EK 2 – 5752 Sayılı Kanun	108
EK 3 - İncelenen Haber Başlıkları, Yayın Tarihleri ve Yayın Sayfaları.....	114
Ö Z G E Ç M İ Ş	115

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1 Ulusüstü Politika Alanı: Yapı	16
---	----

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.1 İlgili Bakanlıkların Ayrışması ve Yeniden Adlandırılması/ Hükümetlere Göre Değişimi	24
Tablo 2.2 Gıda Sektöründe Önemli Uluslararası Girişimler (Keyder, 2013, s.120-121).....	26
Tablo 2.3 Türkiye'ye Gelen Doğrudan Yabancı Yatırımların Sektörlere Göre Dağılımı, 2004-2010	27

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 2.1 Tarıma Verilen Toplam Desteğin Yıllara Göre Dağılımı	22
Grafik 4.1 Tarım Başlığı Altındaki Haberlerin Dağılımı	92
Grafik 4.2 Devlet Kategorisi İçindeki Alt Kategorilerin Dağılımı.....	94
Grafik 4.3 Doğa Kategorisi İçindeki Alt Kategorilerin Dağılımı.....	94
Grafik 4.4 Küreselleşme Kategorisi İçindeki Alt Kategorilerin Dağılımı.....	95
Grafik 4.5 Modernleşme Kategorisi İçindeki Alt Kategorilerin Dağılımı	95
Grafik 4.6 Tarımsal Üretici Kategorisi İçindeki Alt Kategorilerin Dağılımı	96
Grafik 4.7 Haber Kategorilerinin Toplam Dağılımı	96

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
A.g.e.	Adı Geçen Eser
AKP	Adalet ve Kalkınma Partisi
ARIP	Tarım Reformu Uygulama Projesi
BAT	British American Tobacco
Bkz.	Bakınız
CAC	Kodeks Alimentarius Komisyonu
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
ENAJ	Avrupa Tarım Gazetecileri Network
IFAJ	Uluslararası Tarım Gazetecileri Federasyonu
GATS	Hizmet Ticaret Genel Anlaşması
GATT	General Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması
IMF	Uluslararası Para Fonu
IPPC	Uluslararası Bitki Sağlığı Komisyonu
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
OIE	Uluslararası Salgın Hastalıklar Organizasyonu
OTP	Ortak Tarım Projesi
SPS	Sağlık ve Bitki Sağlığı Uygulaması
TAGYAD	Tarım Yazarları Gazetecileri ve Yayımcıları Derneği
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TRIPS	Fikri Mülkiyet Hakları
TSKB	Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri
UGR	Uluslararası Gıda Rejimi
WIPO	Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü

ÖZET

“Tekel Sigaranın Satışı ve Toprak Arazi Koruma ve Kullanım Kanunu’na İlişkin Haberlerin Kültürel İnşası - 2008 Hürriyet Gazetesi Örneği” başlıklı bu çalışmada tarım haberleri söyleminin “kültür, iktidar, ideoloji ve hegemonya ile ilişkili olarak kurulduğu” varsayımı araştırılmıştır. Kültürel Çalışmalar perspektifinden haber üretim sürecinde dil pratikleriyle kurulan temsillerin ve anlamlandırmanın “gerçeklikle” olan ilişkisinde iktidar, ideoloji, kültür ve hegemonik söylemden bağımsız kurulmadığı varsayılmaktadır.

Bu çerçevede Küreselleşme ve Tarım, Türkiye’de Tarımsal Dinamikler ve Küreselleşme alanları tanımlanarak günümüzde “tarım”ın ne anlama geldiği açıklanmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde (TBMM) 2008 yılında “doğa ve tarım” alanını düzenleyen 5751 ve 5752 sayılı iki kanunun yasalaşma süreci iktidar ve muhalefet parti sözcülerinin söylemlerine odaklanılarak aktarılmıştır.

Araştırma yöntemi olarak çoklu metot seçilmiştir. Alan yazın taraması ile araştırma literatürü taranmıştır. Gazete metinlerindeki iletişimin içeriğini tanımlamak için içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Metin kodlanırken kavramsallaştırma yoluyla betimsel analiz yapılmıştır. Bu çerçevede araştırmanın bulgularını tanımlayan ana kategoriler Devlet, Doğa, Modernleşme, Küreselleşme ve Tarımsal Üretici olarak belirlenmiştir. Kavram ve veri güdümlü stratejiler yoluyla oluşturulan kodlama çerçevesi ile verinin sıklığı tanımlanmış ve tarım alanında anlamın ne yönde kurulduğu araştırılmıştır. Haberlerin kodlanmasında ve frekans analizinde N-VİVO 10 bilgisayar programı kullanılmıştır.

Haber metinlerindeki iletişimin içeriğinin dağılımında devlet ve küreselleşme kategorilerinin ağırlığı tespit edilmiştir. Bu kategorileri tarımsal üretici, modernleşme ve doğa kategorilerinin izlediği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Çalışmalar, Küreselleşme ve Tarım, TEKEL, İçerik Analizi

SUMMARY

**CULTURAL CONSTRUCTION OF THE NEWS ON THE SALES OF TEKEL
CIGARETTE SECTION AND LEGISLATION ON LAND CONSERVATION AND
USE- 2008 HURRIYET NEWSPAPER EXAMPLE**

In this research, headlined as “ Cultural Construction of the News on the Sale of TEKEL Cigarette Section and Legislation on Land Conservation and Use – 2008 Hurriyet Newspaper Example”, the hypothesis of the news discourses constructed in relation with culture, power, ideology and hegemony is investigated. The cultural studies perspective suggests that through the news production process interrelated with representation and signification that are formed by language practices, “reality” cannot be constructed independently from the power, ideology, cultural and hegemonic discourses.

In this context, the areas of Globalization and Agriculture, Agricultural Dynamics and Globalization in Turkey were defined. The means of agriculture were explained, when in 2008, The Grand National Assembly of Turkey put into force legislations in order to regulate the area of “nature and agriculture”. This study was focused on the discourse between members of parliament from the ruling and opposition parties during the process of passing bills.

The mixed method was chosen as a research method. The research literature was reviewed. Content analysis technique was used in order to describe the content of communication in the newspapers texts. The descriptive analysis by the conceptualization were done while text coding. The main categories defining the findings of this research were identified as State, Nature, Modernization, Globalization and Agricultural Producers. By the coding frame which was established by concept and data motivated strategies, the frequency of the data has been defined, and the way which the `signification of agriculture` was constructed was investigated. NVIVO 10 computer programme was used in the news coding and frequency analysis.

The categories of the State and the Globalization’s dominance were understood the importance of the range of the text’s content of communication. It was observed that the categories of Agricultural Producer, Modernization and Nature followed these categories.

Keywords: Cultural Studies, Globalization and Agriculture, TEKEL, Content Analysis

GİRİŞ

Haber üretim/yapılandırma sürecinin çok boyutlu bir yapısı bulunmaktadır. Bu çalışmada haberin kültürel bir ürün olarak dil pratikleri ve temsiller sistemi üzerinden ideoloji, iktidar ve hegemonya ile ilişkili olarak kurulduğu vurgulanmaktadır. Genel anlamda haberde kurulan söylem -sosyal gerçekliğin inşası- iktidar, ideoloji, kültür bağlamında mülkiyet ilişkileri de göz ardı edilmeden geniş bir eksenle tanımlanmaktadır.

Kitle iletişimi alanında ‘ana akım’ yaklaşımdan ‘eleştirel’ yaklaşımlara paradigma değişikliği esasen davranışçı perspektiften ideolojik perspektife kayma ile karakterize edilmektedir (Hall, 1982, s.56). Bu perspektif genel anlamda haberde “anlamın” nasıl kurulduğunu, haberin nasıl bir gerçeklik etkisi yarattığını ve üretilen gerçekliğin nasıl onay kazandığını araştırmayı gerektirmektedir. Çünkü haber üretim sürecinde dil pratikleriyle kurulan temsillerin ve anlamlandırmanın “gerçeklikle” olan ilişkisinde iktidar ve hegemonik söylemden bağımsız kurulmadığı varsayılmaktadır.

Haber, toplumsal iktidarın kurulduğu söylemsel pratikler içinde “medya”, “etki”, “iktidar”, “dil” ve “ideoloji” sorunlarına yönelik kuramsal çabalarla beraber anlaşılır kılınmaktadır (İnal, 1996, s.29).

Kültürel Çalışmalarda dil pratikleri ile kurulan ‘anlamaların’ ideolojik olarak inşa edildiği ve bu anlamların farklı şekillerde temsil edilebileceği, dilin içinde bulunduğu kültürle, anlamlar dünyası ile açık ve değişken olarak ilişkili olduğu belirtilmektedir. Bu ilişkileri anlamak sosyal gerçekliğin farklı boyutlarını araştırmak için önem taşımaktadır. Bu çalışmada ideoloji hegemonya olarak devam eden maddi bir mücadele alanı anlamında tanımlanmaktadır. Bu alanın kültürle¹de ilişkili olarak farklı anlamların kurulduğu, bozulduğu, aktarıldığı dinamik bir yapısı vardır. O halde farklı ‘anlamlar’ ya da “sosyal gerçeklik” medyada nasıl inşa edilmektedir?

Sosyal gerçekliği kültürel olarak inşa eden medya söz konusu “Tarım” olduğunda haberlerini nasıl yapılandırmaktadır? Bu “tanımlama ve anlamlandırmanın” iktidar ya da hegemonik söylemle bir ilişkisi var mıdır?

Küreselleşme olarak adlandırılan ve neoliberal uygulamalarla siyasi, ekonomik ve kültürel etkileri bakımından araştırılan içinde yaşadığımız bu süreçte, “Tarım” alanındaki

¹Kültürel Çalışmalarda kültür terimi, humanist veya estetik değil, daima politik bir vurguyla kullanılmıştır. Kültür, toplumsal deneyimin bütün anlamlarını kuşatan bir endüstriyel toplum içinde yaşama tarzı olarak ele alınmıştır (Fiske, 1987:254) (akt: Dursun, 2004, s.46).

ilişkilerin yeniden şekillendiği görülmektedir. Günümüzde tarımın anlamı belki de tarihinde hiç olmadığı kadar genişlemiştir. Bu çalışmada araştırma konusu olarak seçilen “Tarım”ın yeni mahiyeti açıklanarak 1980’lerden bu yana tarımda takip edilen dönüşümlere rağmen tarımın sadece “klasik tarım” anlayışı içinde kavranmasının sakıncalarına dikkat çekilmektedir. Bu nedenle, doğaya en yakın üretim biçimi olarak ve doğa ile kurduğu ilişkinin niteliği nedeniyle “Tarımın” hiç de sıradan olmadığı düşünülen hikâyesine özel bir önem atfedilmektedir.

Günümüzde tarım, tarımsal üretim ve tarımsal üreticiden, gıda, gıda güvencesi, gıda güvenliği, insan ilişkileri, sağlık, doğal kaynaklar, enerji, biyo teknoloji, biyo-çeşitlilik, biyo güvenlik, bio-etik ve kültürel mirastan ulusal güvenliğe kadar uzanan bir çizgide çeşitlenerek anlaşılmaktadır. Ancak, bu doğanın insan merkezci ve faydacı bir yaklaşım ile ele alındığı anlamını da beraberinde getirmemelidir. Doğa kuşkusuz insan dışındaki türlerin de ev sahibi ve yaşam imkânıdır. Bu nedenle de “tarım” olarak tanımlanan alanın sadece ekonomik ya da siyasi kararlar doğrultusunda şekillenen bir alan olarak değerlendirilmesinin yetersiz olduğu düşünülmektedir. Harvey, “diğer tüm ötekilere karşı sorumluluklarımız ve etik taahhütlerimizle başa çıkmak, örneğin bir Zola’nın betimlediği doğaya hakim olma ve kendi imajında bir dünya inşa etme iradesinde olan tipik kapitalist girişimcininkilerden farklı tahayyüller ve farklı eylem biçimleri oluşturacak söylemsel rejimler, bilgi sistemleri ve düşünce tarzları inşa etmek gerekir (Harvey, 2000, s.263)” derken konunun önemine dikkat çekmektedir.

Harvey’e göre, “bütün içsel çeşitliliğine rağmen, çevre sorununun tartışılması bir tür hegemonik mühendis- iktisatçı söyleminin hâkimiyeti altında kalmıştır. Bu söylem ayrıca doğaya ve insan doğasına karşı sorumluluklarımızı nasıl kurgulamamız gerektiğini de dikta etmiştir. Her şeyin metalaşarak neredeyse her türlü iş görme şeklini (bilgi üretimi ile ilgili olanlar dahil) ticari karlılık ve gelir gider hesabının biricik mantığına tabi kılmak, tahakkümcü bir düşünce tarzıdır. Çevre sorunlarının üretimi, hegemonik sınıf projesinin, piyasa bazlı felsefenin ve bu felsefeye eşlik eden düşünce kalıplarının dolaylı sonucudur.” (Harvey, 2000, s.273).”

Habermas, Adorno’nun bir taraftan açıklık ve sefaletin hüküm sürmesini diğer taraftan doğayı korumak için para harcanmasını diyalektik tarihsel bir süreç olarak algıladığını söylemektedir. “Aynı diyalektik süreç içinden bakıldığında, insanların “doğa” kavramlarının da ancak tarihsel bir bakış açısı içinde önemli olduğu görülecektir. Bu sebeple gündelik dilde kullanılan doğa kavramıyla bir çiftçinin ya da bilim adamının doğa kavramının ayrı olduğu ortadadır. Öte yandan insanların algıladıkları doğa da kendi içinde bir “yalandır” der Adorno.

Çünkü burada doğa olarak algılanan (örneğin ağaçlar ya da çayırlar), aslında kültürdür.” (Habermas, 2012, s.95).

Bu perspektiften kültürel alanın bir unsuru olarak medyada ‘Tarım’ konusunda nasıl bir söylem kurulduğunu araştırmanın önem taşıdığı düşünülmektedir. Özellikle medyada son dönemde artan ‘tarım’ içerikli yayınlar ve bunların uluslararası bağlantıları da dikkat çekmektedir². Gazetecilik alanında bu konuda yapılan akademik çalışmaların ise daha çok “Çevre” merkezli olduğu görülmektedir. Nadircan Dağlı’nın “Türk Basınında Uzmanlaşma ve Çevre Gazeteciliği” başlıklı Doktora tezi ve M. Sabri Koçak’ın, “Çevre Sorunları ve Ulusal Yazılı Basın” başlıklı doktora tezi bu konudaki çalışmalara örnek gösterilebilir.

Doğanın bir parçası olarak insanın, doğa- tarım (üretim ve üretici güç olarak) üzerinden kurduğu ilişkinin çok katmanlı bir yapısı bulunmaktadır. İnsanın doğa ile mücadelesinde kazandığı zaferlerin hiç kuşkusuz insanoğlu için baş döndürücü nitelikte olduğu söylenilebilir. Her türlü yaşamsal ihtiyacını doğayı işleyerek ya da onun aracılığı ile - sayesinde edinen insan için doğa ile kurduğu ya da kuramadığı ilişkinin niteliğindeki değişim ise aynı zamanda insanlık tarihinin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. İnsanın çevresindeki doğal kaynaklar ile yazılı tarih boyunca takip edilen ilişkisinin aynı zamanda onun uygarlık tarihinin de önemli bir bileşeni olduğu görülmektedir.

Berstein, çiftçiliğin tarihsel seyrine ilişkin “*Bin Yıllık Dönem*” olarak nitelendirdiği dönemde 12.000 yıl önceki yerleşik tarımın şu ya da bu biçimde yazılı tarihin büyük bir bölümünde, toplumların temelini teşkil ettiğini belirtmektedir. Onu izleyen “*Yüzyıllar*” dönemi ise 18.yüzyılın ikinci yarısından itibaren sanayileşmenin başlaması ve yaygınlaşması nedeniyle tarımda dönüşümün başladığı ve yeni bir tür dünya ekonomisinin ortaya çıktığı yıllar olmuştur. Bu ekonomi “tarihi hızlandırmış” ve çiftçiliği dönüştürmüştür. Berstein, “*On Yıllar*” olarak tanımladığı dönemde, 2000’lerde dünya nüfusunun 6 milyara ulaştığına işaret etmektedir. Dünya nüfusunun artışında, tarımsal verimlilik artışının oynadığı role dikkat çekmektedir. 2008’de ilk kez dünya kentsel ve kırsal nüfusları eşitlenmiş ve kentli nüfus, tarımcı nüfusu geçmeye başlamıştır (Berstein, 2010, s.10).

²T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Eğitim Yayın ve Yayınlar Dairesi Başkanlığı tarafından; Türktarım Dergisi, 1986 yılından itibaren bir dönem 'Tarım Orman Köy' (TOK) ismiyle, bir dönem 'Tarım ve Köy' ismiyle, daha sonra 'Türktarım' ismiyle yayınlanmaktadır. Gıda güvenliği ve tüketiciyi bilgilendirmeye yönelik makale ve haberlerin de yer aldığı akademik ve tarımsal bilgi ağırlıklı bir dergidir. Tarım Bülteni: 2006 yılından itibaren yayındadır. Tarım TV: 2011 yılından itibaren Web üzerinden görsel olarak yayındadır. Çiftçilere ve Bakanlığın hedef kitlesi olan tüketicilere yönelik olarak gıda güvenliği konusunda eğitim filmleri ve görüntülü haberler yer almaktadır(www.bimer.gov.tr). Bereket TV ve Köy TV 2010 yılından bu yana yayındadır. Tarım Yazarları Gazetecileri ve Yayımcıları Derneği(TAGYAD) 2012’de tarımsal medya olarak kurulmuş ilk ve tek dernektir. (<http://www.tagyad.org/Anasayfa.aspx>) Türkiye’den henüz Avrupa Tarım Gazetecileri Network (European Network of Agricultural Journalist-ENAJ) üyeliği yoktur. Ancak, Uluslararası Tarım Gazetecileri Federasyonu (International Federation of Agricultural Journalist -IFAJ) TAGYAD bağlantılıdır.

“Tarımsal sektör” kavramı, “modern” yani kapitalist ekonomilerin doğuşunda ve gelişiminde icat edildi ve kullanılmaya başlandı. Geçimlik tarımın metalaşmasıyla, bir zamanlar kendine yeten çiftçiler, yeniden üretimleri için piyasalara (meta değiş tokuşuna) dayanmaya başlamışlardır. 1870’lerin tarihsel ayırım çizgisi “ikinci sanayi devrimi”ydi. Birinci sanayi devriminin temeli demir, kömür ve buhar gücüyken, ikincisinin çelik, kimya sanayisi, elektrik ve petroldü. Zamanla-1940’lardan sonra hızlanarak-ikinci sanayi devrimi ve getirdiği yenilikler, çiftçilikte üretkenliği üç açıdan dönüştürdü; Kimyasal gübrelerin ve diğer tarımsal kimyasal maddelerin keşfi ve bunların toprağın verimi üstündeki etkileri; Yeni genetik biliminin ve uygulamalarının, bilimsel bitki ve hayvan yetiştiriciliğini olanaklı kılmasıyla, verimlilik üstünde benzer etkileri oldu; İçten yanmalı motorun keşfi, bunun traktör ve diğer tarım makinelerinde kullanılmasının işgücü verimliliği üstündeki etkileri.” (Berstein, 2010, s.83-85).

Berstein, 1870’lerdeki tarımsal üretim ve ticaretinin küresel bir işbölümünü oluşturduğunu ifade etmekte ve bu dönemde birinci Uluslararası Gıda Rejimi(UGR) ve politika nesnesi olarak tarımın varlığından bahsetmektedir. Birinci UGR 1914’de çökmüştür ve savaş zamanı politikaları ve buhran, sanayileşmiş kapitalist ülkelerde tarımın yaygın biçimde korunmasına yol açmıştır. Berstein, bu dönemi Serbest Ticaretten Korumacılığa geçilen yıllar (1914-1940) olarak tanımlamaktadır. İkinci Uluslararası Gıda Rejimi(1940’lar-1970’ler) döneminde özellikle “kimyasallaşma”(gübre, zararlı böcek ve bitki ilaçları) ile belirgin bir teknik dönüşüm gerçekleşmiştir. Makineleşme artmış ve yüksek verimli tohumlar geliştirilmiştir. 1950-1970’ler kalkınmacılık (devlet öncülüğünde kalkınma) dönemi tarımsal modernleşmenin yaşandığı yıllardır. 2.Dünya savaşından sonra Kuzey ülkelerinde gelirler yükselmiş, tüketim artmış ve yeni kitlesel tüketicilik kültürü doğmaya başlamıştır. Özellikle günlük et tüketiminde ve işlenmiş yiyecek tüketimindeki artış nedeniyle çiftçilik “uluslar ötesi tarımsal-gıda kompleksi” olarak örgütlenmeye başlamış ve egemen konuma gelmesi hızlanmıştır (Berstein, 2010, s. 88-94).

Coleman, Grant ve Josling’de İkinci Dünya Savaşı’ndan başlayarak yaşanan gelişmelerin tarımda yol açtığı değişikliklere dikkat çekmektedir. Savaş sonrası dönemde ulaşım, saklama ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle tarım ticaretinin değeri artmıştır. Gıdanın işlenmesi ve korunmasındaki aynı teknolojiler hazır ve işlenmiş gıdanın son otuz yılda artmasına neden olmuştur. Bu aynı zamanda aile yapısındaki değişiklikten de kaynaklanan bir taleptir. Çünkü kadınların dışarıda çalışma oranları artmıştır. Bu çabuk hazırlanan gıdaya ve dışarıda yenilen yemeye ilgiyi arttırmıştır. Bu değişiklikleri takiben çevre, bitkiler ve hayvansal ürünlere ilişkin konular artan bir şekilde dünya tarımsal

ekonomisi içinde yer almaya başlamıştır. Bu gibi konular ulus üstü alanlarda gıda güvenliğinin tartışılmasına neden olmuştur. Son olarak, genetik mühendisliğinin gelişimi, tarımsal biyoteknoloji hakkındaki çekinceler de bu politika yapım alanına taşınmıştır. Bu çekincelerin bazıları, çevreci- genetiği değiştirilmiş ürünlerin biyo-çeşitlilik üzerindeki tehditlerine odaklanırken diğerleri gıda güvenliğinin, genetiği değiştirilmiş, ürünlerle hazırlanan gıdalar nedeniyle, insan ve hayvan sağlığına etkisi üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu politika alanının oluşması ulusal korumacılık ve özerkliğin İkinci Dünya Savaşından sonraki 30 yıl boyunca izlenen politikalarından ayrılışı temsil etmektedir (Coleman, Grant, Josling, 2004, s. 162-163).

Tarımda yaşanan gelişmeleri anlayabilmek için onu daha büyük bir resmin içinde değerlendirmek gerektiği düşünülmektedir. Berstein, modern dünyada tarımsal değişimi anlayabilmenin en temel koşulunun kapitalizmin ve değişimin analizi olduğunu söylemektedir. Berstein, kapitalizm ile üretim ve yeniden üretimin temel olarak sermaye ile emek arasındaki toplumsal ilişkiye dayandığı bir sistemi anladığını belirtmektedir (Berstein, 2009,s.9).

Kunt ise kapitalist sistem konusundaki görüşlerin farklılığının altını çizmektedir. Kunt, ekonomistler ya da iktisat tarihçileri arasında kapitalizmin temel özelliklerinin ne olduğu konusunda genel bir uzlaşma olmadığına işaret etmektedir. “Aslında bazı ekonomistler belirgin olarak farklı iktisat sistemleri tanımlamanın yararlı olacağına hiç inanmaz; içinde aynı genel ilkelerin bütün iktisadi düzenlemeleri anlamaya yettiği tarihsel bir devamlılığa inanırlar. Bununla birlikte ekonomistlerin çoğu, kapitalizmin önceki iktisadi sistemlerden ve kapitalist olmayan çağdaş sistemlerden çok farklı bir biçimde işlediği konusunda hemfikirdir. Kapitalizm dört grup kurumsal ve davranışsal düzenlemeyle karakterize edilebilir: Pazara yönlendirilmiş mal üretimi; üretim araçlarının özel sahipliği; emek gücünü pazarda satmadığı sürece var olamayan nüfusun büyük bölümü ve iktisadi sistem içerisinde çoğu bireyin, bireyci, açgözlü, azamileştirici davranışı.” (Kunt, 2005, s.28-29).

Wallerstein ise ekoloji ve kapitalizm arasındaki ilişkiyi vurgulamaktadır. Wallerstein’a göre günümüzde ekoloji daha önce olmadığı kadar dünyanın birçok yerinde ciddi bir siyasi mesele haline gelmiştir. Yeşil hareketin ve diğer ekoloji hareketlerinin genelde savunduğu tezi iki başlık altında toplayan Wallerstein, artan tehlike düzeyi (örneğin, ozon tabakasındaki delikler, sera etkisi, nükleer sızıntılar) ve olası çözümleri sorgulamaktadır. Burada tehlike kime yönelik? Ve tehlikenin artmasının açıklaması ne? sorusunu soran Wallerstein, bunların kapitalist medeniyetin doğası ve kapitalist dünya ekonomisinin işleyişiyle ilgili meseleler içerdiğini belirtmektedir. Wallerstein, kapitalizmin savunucularının kapitalist dünya

ekonomilerinin sürekli genişlemesini bir erdem olarak pazarladığını; ekolojik sorunlarla ilgili insanlarınsa bunu kapitalizmin büyük kötülüklerinden biri olarak gösterdiğini söylemektedir. Kapitalist genişlemenin ideolojik dayanaklarından biri insanın doğayı fethetme” hakkı (hatta görevi) olduğu iddiasıdır. Wallerstein’a göre tarihsel kapitalizm –fili genişlemeyi ve bu genişlemenin ideolojik olarak haklı kılınışını öne çıkararak bu korkunç ikiliye yönelik toplumsal itirazları savuşturabilmiştir ve bu da tarihsel kapitalizm ile önceki tarihsel sistemler arasındaki gerçek farkı oluşturmaktadır. Wallerstein, tarihsel kapitalizm ile inşa edilmiş olan kurumların kapitalist değerlerin öncelik kazanmasını mümkün kıldığı bir sistemi kast ettiğini ve bu sistemde dünya ekonomisinin, sermaye sınırsızca birikebilsin diye her şeyi metalaştırma yoluna gittiğini vurgulamaktadır. Wallerstein, bugün karşı karşıya olduğumuz çevre sorunlarının doğrudan doğruya kapitalist bir dünya ekonomisi içinde yaşamamızın bir sonucu olduğu tespitini yapmaktadır (Wallerstein, 1999, s.89-91,95).

Harvey ise ekolojik sağlık olarak tanımladığı alanın bir çok düşmanı olduğunu belirtmektedir. “Ekolojik sağlık karşısındaki en büyük hain olarak sayısız hain vardır: aydınlanmacı akıl, türçülük (speciesism), modernite ve modernleşme, bilimsel/ teknolojik rasyonellik, materyalizm (hem dar, hem geniş anlamıyla), teknolojik gelişme (ilerleme), çok uluslu şirketler (özellikle petrol alanında), dünya bankası, ataerkillik, kapitalizm, serbest piyasa, devlet iktidarı, emperyalizm, devlet sosyalizmi, müdahaleci ve zevzek bürokratlar, askeri-sınai kompleksler, cehalet, umursamazlık, küstahlık, miyopluk, akılsızlık ve benzerlerinin her biri veya kombinasyonları. Çevreci siyasette ayrıca amaç ve araçlar (otoriter, demokratik, yönetimsel, kişisel türden) konusundaki uzun süreli tartışmanın bol miktarda yansımaları vardır.” (Harvey, 2000,s. 264).

Harvey, aynı zamanda doğanın sınırlılığı ve ekolojik kıtlık gibi konularda vereceğimiz tepkiye de şüpheyle yaklaşmakta ve kaderci bir Malthusçuluğa karşı bizi uarmaktadır. “Ekolojik felaketin yaklaşması retoriğinin zihnimizi işbirliği veya kolektif ve demokratik tepki verme yönünde açacağı kesin değildir. Çoğunlukla seçkinci ve otoriter dürtüleri (özellikle de bilimciler arasında) veya güçlü olanların diğerlerini denize atıverdiği bir “cankurtaran botu etiğini” tetikler. Dolayısıyla, “sınırlara” ve ekolojik kıtlığa” atıfta bulunulması karşısında siyaseten tedirgin ve kuramsal açıdan şüpheli olmalıyız (bkz.Harvey 1996,139-149) Bu savın bazı versiyonları, “sınırların” ve “ekolojik kıtlığın” toplumsal olarak üretilip ölçüldüğünü kabul eder (ki bu durumda, doğanın sınırları öylesine yumuşar ki neredeyse önemsizleşir), ama bu düşünsel mantığın bir çeşit doğacılığa (doğada sabit sınırlar olduğunu savunan mutlakçılığa) kaymasını durdurmak zordur. Daha da kötüsü, insan

taşkınlığını islah edecek “doğal” önlem olarak hastalık, açlık, savaş ve katmerli toplumsal kırılmalar öngören kaderci bir Malthusçuluğa³ kayabilir.” (Harvey, 2000,s. 267).

Harvey, doğa konusunda dünyadaki bilimcilerin insanlığa yaptıkları ikazların metaforik zemininin değişmesi gerektiğini de vurgulamakta ve iki cisim arasındaki çarpışma metaforundan “yaşamsal dünyadaki karşılıklı bağımlılık ağı” fikrine (Kaygılı Bilimciler Derneği 1996) geçilmesinin önemine işaret etmektedir (Harvey, 2000: 268). Harvey, ayrıca, ekolojik meselenin masum bir konu olmadığını söylemektedir. “Yükselen riskler karşısında tedbiri elden bırakmamak gayet akıllıca bir duruş olur. Bu duruş, insanın doğasında olduğu kadar doğaya karşı sorumluluklarımızı nasıl yerine getireceğimiz hakkında kolektif bir kanı oluşturmanın zeminini hazırlamaya namzettir ayrıca. Mesele basit olmaktan çok uzaktır. İlk olarak, “çevresel meselelerin” tanımı taraflıdır; yoksulları, dışlanmışları ve işçi sınıfını etkileyen meseleler (örneğin, iş sağlığı ve güvenliği) göz ardı edilirken, zenginleri ve bolluk içinde olanları etkileyen çevresel meseleler vurgulanır (örneğin, ABD ortalama ömrün kısalmasında yoksulluk, sigara içmekten daha fazla rol oynarken, tüm dikkatler sigaraya çevrilmiştir). İkinci olarak, çevresel etkiler genelde toplumsal açıdan dengesiz bir biçimde dağılır (örneğin, zehirli atıkların toplandığı çöplüklerin yeri, kaynakların tükenmesinin küresel etkileri veya çevre koşullarının bozulması gibi meselelerde sınıfsal, ırksal ve cinsiyetçi ayrımlar hemen göze çarpar). Üçüncü olarak bazı risk ve belirsizlikler, zenginler ve güçlülerde dahil olmak üzere, herkesi vurabilir. Tıpkı 19.yüzyılda koleranın şehirden şehire atlamasında olduğu gibi, Endonezya’da 1997 sonbaharında ortalığı kasıp kavuran yangınlar da ulusal veya sınıfsal ayırım yapmamıştır.” (Harvey, 2000, s. 272).

Bu çalışmada öncelikle Dünya Gıda Rejiminde yaşanan değişimlerin kapitalizm ve küreselleşme dinamikleri ile ilişkisine dikkat çekilmektedir. Küreselleşme tanımlandıktan sonra tarımsal ekonomide küreselleşmenin hangi kanallarla ve ne şekilde gerçekleştiği tarihsel olarak aktarılmaktadır. Bunun yanında, çokuluslu kurumlar aracılığıyla tarım alanının az gelişmiş ülkelerde nasıl biçimlendirildiği özetlenmektedir. Bu bağlamda Türkiye’de tarım politikalarının tarihsel olarak gelişimi ile çokuluslu örgütler ve şirketler arasındaki ilişki tanımlanmaktadır. Özellikle 1980’lerden sonra uygulanan tarım politikaları ile tarım endüstrisinde çokuluslu sermayenin gücünün arttığı ve günümüzde özellikle süpermarket zincirleri aracılığıyla tarımsal üretimde etkili olduğu anlaşılmaktadır.

³Thomas Robert Malthus (1776-1834) yılları arasında yaşamıştır. Siyasal ekonomi profesörüdür. Malthus’a göre reformcular kapitalizmi değiştirme girişimlerinde ne kadar başarılı olursa olsunlar, varlıklı mülk sahiplerinden ve yoksul emekçilerden oluşan mevcut sınıf yapısı kaçınılmaz olarak yeniden ortaya çıkacaktır. Malthus, böyle bir sınıf bölünmesinin doğal yasanın kaçınılmaz sonucu olduğuna inanmıştır. Malthus’un Nüfus Kuramını oluşturan diğer konu, umutsuz yoksulluk ve acının her toplumda halkın büyük çoğunluğunun yazgısı olduğudur. Üstelik yoksulluk ve acıyı hafifletme girişimleri ne kadar iyi niyetli olursa olsun, durumu daha iyileştirmeyecek, kötüleştirecektir (bkz. Kunt, 2002, s. 107-110).

Türkiye’de tarım alanında 2000’lerden sonra yoğunlaştığı görülen kurumsal yeniden yapılanmalar ve yasal düzenlemelerinde küreselleşme olgusu ile paralellik gösterdiği gözlenmektedir. Türkiye tarımı- üreticisi, tüketicisi ve diğer tüm türlerin yaşam imkanı olan doğasının çokuluslu gıda şirketlerinin kararlarına bağımlı hale getirildiğinin altı çizilmektedir. Bu noktada Siyasal Erk’in insan-doğa- tarım-kültürel miras ilişkisini yeniden tanımlayan kararlarının önem taşıdığı düşünülmektedir. Çalışma kapsamında incelenen kanunlar⁴ bu yönde anlaşılmaktadır. Bunun yanında değişen küresel ekonomi içinde tarım politikalarının ulus devlet politikaları dışına çıkan bir yapısı olduğu da not edilmektedir. Bu politika alanının nasıl gelişmiş ülkelerin baskın olduğu uluslararası kurumlarla yapılan anlaşmalar ve diğer uluslararası unsurlarla biçimlenen bir alan haline geldiği genel hatlarıyla açıklanmaktadır. Aynı zamanda, “Aile Çiftçiliği” hem kültürel bir miras hem de yoksullukla mücadelede önemli bir araç ve korunması gereken bir değer olarak görülmektedir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 2014 yılını “Uluslararası Aile Çiftçiliği Yılı” ilan etmiştir. Burada amaç “milli ve bölgesel ekonomiler ile toplulukların, aile çiftçilerinin gıda üretimi, doğal kaynakların yönetimi, biyo-çeşitlilik, insan ilişkileri ve kültürel mirasın korunması alanında temsil ettiği değerlerden faydalanmanın yollarını araştırmak” olarak belirlenmiştir⁵.

Bu çalışmada medya, kültür, iktidar ve ideoloji arasındaki etkileşimde hegemonik söylemin araştırılmasında Hürriyet Gazetesi örneklem olarak seçilmiştir. “Tarım” kelimesi Hürriyet Gazetesi internet sürümüne girilerek frekans analizi yapılmıştır. Frekans yoğunluğunun 2008 yılında belirgin olarak arttığı görülmüştür. Bu doğrultuda 2008 yılı araştırmanın zaman aralığı olarak belirlenmiştir.

2008 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi’nce (TBMM) “tarımsal üretici ve doğa” alanını düzenleyen iki yasanın (5751 ve 5752 sayılı yasa) çıkartıldığı görülmüştür. Bu iki yasanın kanunlaşma süreci TBMM tutanakları incelenerek İktidarı oluşturan Siyasi Parti temsilcileri ve Muhalefeti oluşturan Siyasi Parti temsilcilerinin söylemleri üzerinden aktarılmıştır. 5751 sayılı yasa Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu’dur. 5752 sayılı yasa ise düzenlediği diğer alanların yanında TEKEL’in tarımsal üreticiden son kez tütün almasına ilişkin yasadır. Bir kamu iktisadi kuruluşu olan TEKEL yönetiminin yeniden yapılandırılmasına ilişkin kanun 1980’lerden 2008’e uzanan süreçte tarımsal bir ürün olarak tütünün serüvenli hikâyesinde son noktayı temsil etmesi açısından önem taşımaktadır. Bu konuda başvurulan TBMM Meclis tutanaklarının konunun çok katmanlı yapısını ortaya

⁴Berstein, tepeden girilen toprak reformlarının 1970’lerden sonra tarımsal ve kalkınma politikalarının gündeminden düştüğünü belirtmektedir. Ancak, 1990’larda piyasa temelli reformlar olarak yeniden icat edilmiştir. Bunun ilkesi “satmaya hazır satıcı” ve “satın almaya istekli alıcı”dır (Berstein, 2010, s.125).

⁵<http://familyfarming.kormany.hu/conference-summaries> Erişim Tarihi: 11.02.2015

koyduğu düşünölmektedir. Çalışmada, her iki kanun sürecine ilişkin İktidarın ve Muhalefetin söylemi ana başlıkları ile özetlenmiştir.

Araştırma yöntemi olarak araştırma sorusuyla bağlantılı çoklu metot seçilmiştir. Sosyal Bilimlerde araştırma teknikleri konusunda yapılan araştırma sonucunda nitel içerik analizi tekniğinin araştırma sorusuyla uygunluğu tespit edilmiştir. İçerik analizi tekniği Sosyal Bilimlerde birçok farklı alanda nitel çalışmalarda uygulanan bir tekniktir. Her ne kadar eleştirilen yönleri bulunsa da özellikle haber söyleminin çözümlenmesi sürecinde ikinci bir okumaya ve çıkarsamaya izin verdiği için(Bilgin, 2006, s.1) araştırma sorusunu görünür kılacağı sayılıısıyla belirlenen örneklem üzerinde uygulanmasına karar verilmiştir.

Bu doğrultuda Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu ve TEKEL Sigara bölümünün özelleştirilmesinin ardından satışının Hürriyet Gazetesi'nde sunuluşu içerik analizi tekniği ile incelenmiştir. Kavram ve veri güdümlü stratejiler yoluyla oluşturulan kodlama çerçevesi ile verinin sıklığı tanımlanmış ve tarım alanında anlamın ne yönde kurulduğu araştırılmıştır. Haberlerin kodlanmasında ve frekans analizinde N-VİVO 10 bilgisayar programı kullanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜRESELLEŞME ve TARIM

1.1 Küreselleşme ve Tarım

Günümüzde tarımın daha önceki tarihsel dönemlerden farklı olarak tanımlandığı görülmektedir. Tarımsal ürünle ilişkili olarak özellikle İkinci Dünya savaşından sonra kimyasal kullanımı, teknolojik yenilikler, genetik mühendislik gibi alanlarda ciddi dönüşümler yaşanmıştır. Tarımda küreselleşme uluslararası sermayenin değişik dinamikleri ile bağlantılı olarak çok değişik biçimlerde takip edilmektedir. Günümüzde tarımın- devlet politikalarındaki değişimler nedeniyle de- küresel ekonomi içindeki konum değişikliğinin yarattığı sonuçlar çok farklı boyutlarda tartışılmaktadır.

Tony Weis'e göre, "günümüz küresel gıda ekonomisinin kökeni, yüzyıllar boyunca değil, ancak bin yıllık dönem boyunca gerçekleşen bir dizi devrimci değişimdedir. Şimdi ise bu değişimler, sadece on yıllara sıkıştırılmıştır(akt: Berstein, 2010, s.10). Küreselleşme süreci içerisindeki kritik aktörlerden uluslararası şirketlerin ilişkileri ve dinamikleri çok boyutlu bir hal almıştır. Moriera'ya göre bu şirketler sermayenin genişlemesi için ulus devlet sınırları dışına genişlemenin yollarını ararken devlet aygıtları, yerel kapitalistler, çalışanlar ve köylüler gibi yerel aktörler ile karmaşık ve diyalektik ilişkiler içerisindedirler (Moriera, 2004,s. 19).

"Yeni Küresel Ekonomide Tarım" başlıklı çalışmalarında Coleman, Grant ve Josling küreselleşme kavramının çok tartışmalı bir kavram olduğunun farkında olduklarını belirtmektedir. Hirst'den yaptıkları aktarmada (2003:54) "küreselleşme kavramının" uluslararası ekonomi politiği incelemede yetersiz bir kavram olduğunun altını çizerek, küreselleşme üzerinde normatif bir konum almadıklarını, ancak eğer dikkatli bir şekilde analitik bir araç olarak kullanılabilirse, modern ekonomi politiği incelemekte küreselleşmenin faydalı bir bütüncü olabileceğini öne sürmektedir (Coleman, Grant, Josling, 2004, s. 1).

Harvey, küreselleşmeyi bir süreç, bir koşul veya özgül bir siyasal proje olarak değerlendirmektedir. Harvey'e göre kapitalizmin tarihi içerisinde "küreselleşme'ye benzer bir olgu uzun bir süredir bulunmaktadır. Kapitalizm, "tarihinin belirli bir aşamasında sermaye birikimini kolaylaştırmak için belirli coğrafi profiller, ulaşım ve iletişim için üretilmiş alanlar, altyapısal ve uzamsal örgütler üretir. Sonra bunları alaşağı eder; daha ileri bir safhadaki bir birikime yol açmak için yeniden düzenler." (Harvey, 2008, s.75). Harvey, küreselleşme dinamiklerinde yeni dönüşümlerin 1970'lerin başında ABD'de başladığını belirtmektedir. Hiyerarşik olarak düzenlenen ve ABD'nin kontrolü altındaki küresel sistemden, piyasalarca

yönetilen ve kapitalizmin finansal durumunu daha fazla risk altına sokan ademimerkezi bir küresel sisteme geçiş söz konusudur. Bu süreç 1968’lerde başlasa da temelde 1979’dan 1985 kadar olan süreci kapsamaktadır. Harvey’e göre, birçok insan bu dönemde yaşanan buluş ve teknoloji transferlerini küreselleşmeyi tetikleyen birincil ve görünüşte durdurulmaz güç olarak değerlendirmektedir. Bu dönemde medya ve iletişim sistemindeki dönüşüm, üretim ve tüketimin önemli ölçüde yeniden yapılanmasına neden olmuş ve yeni ihtiyaç ve istek tanımları da oluşturmuştur. Metalar ve insanların düşük maliyetlerle kolay dolaşımı uzamsal engelleri ortadan kaldırmıştır (Harvey,2008, s.83-85).

Berstein, çağdaş küreselleşmenin en genel hatlarıyla, dünya çapında sermayenin yeniden yapılanmasının yeni biçimlerine işaret ettiğini söylemektedir. “Bu kapsamda: Finansal piyasalar kuralılaştırıldı ve iktisadi yaşamın bütün yönleri “finansallaştırıldı”; Uluslararası ticarete kuralılaşma arttı; Uluslar ötesi tarım ve sanayi şirketlerinin üretim, satın alma, satış stratejileri ve teknolojileri değişti, bilgi teknolojilerine bağlı olarak özellikle iktisadi faaliyetlerin (üretim ve pazarlama) organize edilmesinde ve kitlesel iletişim alanında yeni olasılıklar ortaya çıktı.” (Berstein, 2009, s.100).

Küreselleşmenin tarım alanında yarattığı dönüşüme geçmeden önce tarımın tarihsel gelişimini genel hatlarıyla açıklamanın önemli olduğu düşünülmektedir. Berstein, 1870’lerde tarımsal ürünlerin dünya ekonomisi içerisinde yerini aldığı dönemi Birinci Uluslararası Gıda Rejimi olarak tanımlamaktadır. Bu süreç 1914 Birinci Dünya savaşı ile sona ermiştir. Yaşanan iki dünya savaşı tarım alanında yeni yaklaşımları beraberinde getirmiştir. Berstein, 1950’lerden 1970’lere kadar olan süreçte devlet öncülüğünde kalkınma-tarımsal modernleşme ve hatta sıkça öne sürülen tarımın sanayiye bağımlı kılınması fikrinin önemli bir yer tuttuğunu da belirtmektedir. “Bu dönemde günümüzdeki gibi tarımsal ve genel olarak kırsal kalkınma politikaları çok çeşitli kurumsal biçimlerdeydi ve “paradigma değişiklikleri” ya da değişik modalar izlemekteydi. Bütün çeşitliliğine rağmen modernleşme politikalarının ve programlarının ortak temel bir mantığı vardı: İster “küçük üreticiler” ister büyük çaplı işletmeler, ister devlet isterse özel sektör aracılığıyla olsun meta ilişkilerini derinleştirerek daha verimli bir tarımın teşviki. “*Meta ilişkilerinin derinleştirilmesi*”, pazar için üretimde bazı ürünlerde uzmanlaşan, büyük miktarlarda üretim (modern girdiler) ve tüketim (yiycek de dahil olabilir) araçları satın alan çiftçilerin, piyasalarla daha büyük ölçüde bütünleşmesini gerektirmekteydi.” (Berstein, 2009, s. 88-97).

Özellikle, 2.Dünya savaşı sonrası dönemde başlayan tarımda kimyasal kullanılması ve gelişen teknoloji, ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, hazır ve işlenmiş gıdanın,

küresel ve bölgesel besin ürünlerinin ticaretinin büyümesini kolaylaştırmıştır (Coleman, Grant, Josling, 2004, s.162) .

İkinci Dünya Savaşından sonra tarım da kimyasal kullanımı, makineleşme endüstriyel tarım modeline doğru bir yönelimi işaret etmektedir. Bu modelde üretim girdilerini üreten uluslararası şirketler, doğaya zararlı ve insan sağlığı için riskli bu modeli “endüstriyel üretim modeli”, modernliktir, ileriliktir” propagandası ile tanıtmıştır (Aysu, 2008, s. 11).

Küreselleşme süreçleri birçok ülkedeki kırsal alandaki değişimi kimyasal kullanılması ve makineleşmeyle hızlandırmıştır. Yarım yüzyıl öncesine göre daha az tarımsal alan kullanılarak daha az sayıda tarımsal üreticiyle daha çok besin üretilmektedir. İkinci dünya savaşından bu yana, tarımsal malın üretimi iki farklı ama birbirini tamamlayan şekilde gelişmiştir. İlk olarak, tarım geçimlik, köylü çoklu tarımından endüstriyel tarıma doğru gelişmeye devam etmiş ve üretim daha çok uzmanlaşmıştır. İkinci gelişme çizgisi özellikle Avrupa Birliği’nde (AB) belirgin bir gelişmedir. AB’de içeride ve dışarıdaki ekolojik pazarlarda satılabilmesi için uzmanlaşmış ürünün kalitesine yönelik artan bir vurgu söz konusudur (Coleman, Grant, Josling, 2004,s. 4-8).

Tarımsal malın üretiminde farklı eğilimler bu alanı düzenleyen küresel platformda yürütülen müzakerelerde de açığa çıkmaktadır. Aysu, Dünya Ticaret Örgütü İleri Tarım Müzakerelerinin önemli aktörlerinden AB’nin daha çok müzakerelerin seyrine göre tutum belirlediğini ifade etmektedir. AB, bir yandan ticaretin serbestleşmesini isterken diğer yanda Amerika Birleşik Devletleri’ne (ABD) göre tarım politikalarında daha korumacı bir tutum izlemektedir. Japonya, İsrail, İsviçre, Norveç ve Bulgaristan’ın içinde yer aldığı G-10 olarak adlandırılan grup ticaretin serbestleşmesine karşı çıkmaktadır. Brezilya’nın önderliğindeki G-20 olarak bilinen ülkeler ise ticaretin serbestleştirilmesinden yanadır. Endonezya’nın öncülüğünü yaptığı ve G-33 olarak bilinen ve Türkiye’nin de içinde bulunduğu grup özel ürünlerde korumacılığın sürmesini talep etmektedir. Dünya Ticaret Örgütü’nün uluslararası tarımsal politikaları belirlemek için gerçekleştirdiği çeşitli konferanslarda Kanada ve Avustralya’nın önderliğindeki Cairns Grubu ise tarım ürünlerinin ticaretinin tamamen serbest bırakılması için çalışmaktadır (Aysu, 2008, s.59).

Tarımın küreselleşen ekonomi içindeki yerinin özellikle 1970’lerin sonunda oluşturulan uluslararası kuruluşlarca yeniden tanımlandığı anlaşılmaktadır. Daha önce devletlerin görece bağımsız olarak var oldukları bu alan açıklanan nedenlerle gelişmiş ülkelerin etkisiyle uluslar arası ticaret kurallarına dahil edilmiştir. Aysu, bir tarife anlaşması olarak ortaya çıkan GATT’ın (Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması), anlaşmaya

katılan üye sayısının artması ile birlikte günümüzde dünya ticaretinin kurallarını belirler hale geldiğini söylemektedir. Onun yerini alacak olan Dünya Ticaret Örgütü'nün⁶ (DTÖ) kuruluşu ise çok uzun süre almış ve Uruguay Turu (UT) sonucunda gerçekleşmiştir. GATT sekizinci turu olan Uruguay Turu'nda tarım konusu müzakerelerin en ağırlıklı konusunu oluşturmaktadır (1986-1994). Fakat 1973 yılında başlayan ve altı yıl süren Tokyo turunda, satın almalar, gümrük vergileri, ihracat destekleri, anti-düşürüm yasası, ortak standartların belirlenmesi ve ithalatın belgelendirilmesi anlaşmaları yapılmıştır. Aysu'ya göre bu tur ile birçok alanda ekonomik liberalizasyonun yolu açılmıştır (Aysu, 2008, s. 26-30).

1980'lerin başında Yeşil Devrim'in yanında Genetik “ Devrim” de söz konusudur. Tarımsal alandaki genetik mühendisliği ABD'de başlamıştır. Bu alandaki gelişmeler gelişmiş ülkeler arasındaki çıkar çekişmesini daha da arttırmıştır. Genetik mühendisliği keşfeden tarım şirketlerinin önünün açılmasının ise tarım ticaretinin serbestleşmesine bağlı olduğu görülmektedir. Aysu, bu dönemde şirketlerin, ABD'yi GATT çerçevesinde yeni görüşmeler yapmaya zorladığını belirtmektedir. Aynı dönemde borç krizine giren ülkelere borç veren kuruluşlarca ise “yapısal uyum politikaları” dayatılmaktadır. Bu gelişmeler sonucunda birçok azgelişmiş ülke, iç pazarını gıda mallarının ithalatına, tarım alanlarını uluslararası tarım ve gıda şirketlerine açmak zorunda kalmıştır ya da zorunda bırakılmıştır (Aysu, 2008, s.31).

Moreira, “Küreselleşme Çağında Tarım ve Besin” başlıklı makalesinde IMF'nin, ABD Hazine Departmanı ve Dünya Bankası ile yakın bir ilişki içerisinde neoliberal politikaları geliştirmekte olan ülkelere tıbbi bir reçete gibi empoze ettiğini aktarmaktadır (Stiglitz 2002)(Moriera, 2004, s.18).

Tarımı küresel ekonomi içinde biçimlendiren bir diğer önemli anlaşma ise Hizmet Ticaret Genel Anlaşması (GATS)'dir⁷. “GATS”ın temel ilkesi tüm hizmetlerin piyasalaşmasıdır. GATS'a göre kamu idaresi kamu görevi yapabilmektedir. Ancak aynı hizmeti özel şirketlerde yapıyorsa, kamu o işi özel şirketin yaptığı bedelle yapmakla yükümlüdür. GATS anlaşması ayrıca kamunun yapması gereken görevlerin yabancılar tarafından da yapılabilmesinin önünü açmakla kalmıyor; gelen yabancıların en az yabancılar kadar korunmasını öngörüyor. GATS'ın farklı olan tarafı liberalizasyonu, mali liberalizasyondan, hizmet liberalizasyonu alanına çekmesidir. Argümanları da kamunun kaynaklarının yetersiz olduğu, bu hizmetleri yeterince iyi veremeyeceği ve daha iyi hizmet

⁶Dünya Ticaret Örgütü, 1986-1994 yılları arasında süren Uruguay Turu sonrasında 1 Ocak 1995 yılında İsviçre'de kurulmuştur ve GATT'ın yerini almıştır. DTÖ anlaşmaları mal, hizmetler ve fikri mülkiyet alanlarını kapsamaktadır.

⁷Hizmet Ticaret Genel Anlaşması 1994 yılında imzalanmış, 1995 yılında yürürlüğe girmiştir. GATS anlaşması Türkiye'de 2004 sonu itibarıyla uygulanmaya başlanmıştır.

sunulması için özel sektörün kaynak aktarımının gerekli olduğu yönündedir. Türkiye’de buna en ilginç örneği;Sağlık ve Sosyal Sigortalar Güvenlik sisteminde yapılmaya çalışanlar ile Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün kapatılması oluşturmaktadır. Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün kendi olanakları ile yaptığı işler GATS Hizmetler anlaşmaları gereği özel sektöre terk ediliyor.”(Aysu, 2008: 93-94,101) Aysu, ayrıca TEKEL’in, British American Tobacco’ya (BAT) satılmasını da bu kapsamda değerlendirmektedir(Aysu, 2008,s. 101).

Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması ise küresel tarım politikaları alanını düzenleyen bir diğer önemli anlaşma olarak tanımlanmaktadır. Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması (TRIPs) DTÖ’nün Fikri Mülkiyet Haklarının Ticaretle ilgili yönlerini içeren antlaşmadır. TRIPs, geçerli küresel mülkiyet haklarını belirlemektedir. DTÖ üyesi ülkelerin bu mülkiyet haklarını yürürlüğe sokacak yerel yasalar çıkarmasını zorunlu kılmaktadır. TRIPs anlaşması kapsamında; ecza ürünleri, tarım kimyasalları, bitki ve tohum türleri ile mikroorganizmaları bulunmaktadır. TRIPs, ayrıca patent sahipleri için 20 yıllık bir pazarlama hakkı temeli sağlamaktadır(Aysu, 2008, s.102).

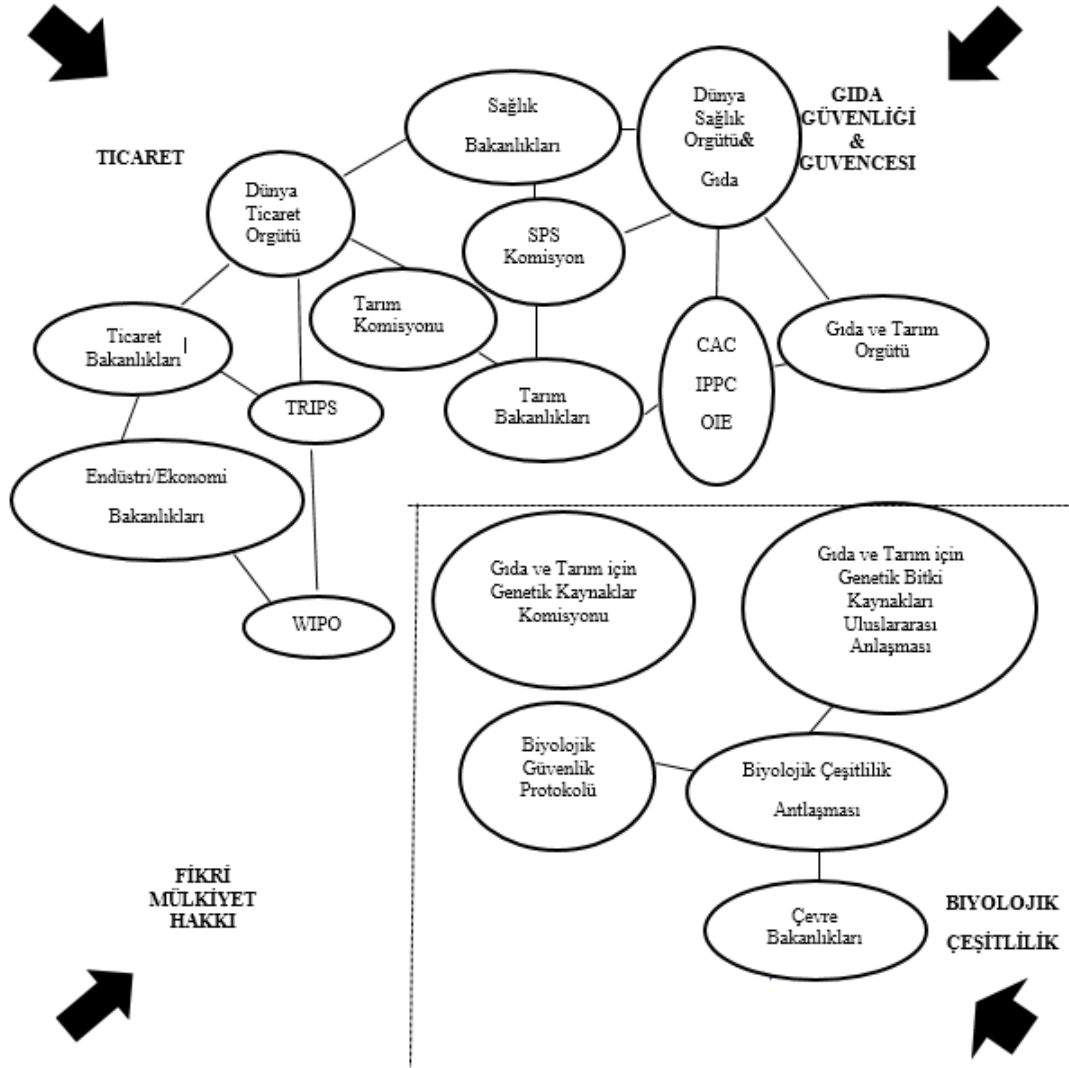
Aysu’ya göre TRIPs anlaşması, dünya çapında tarımsal üretime ve gıda güvenliğine karşı bir tehdit içermektedir. Bunun yanında, küreselleşmenin uluslararası anlaşmalarla vardığı boyuta bakıldığında, ülkelerin tarım politikalarını diğer ülkelerin tarım politikalarından bağımsız ve uluslararası örgütlerin kurallarını dikkate almadan yapamadıkları görülmektedir. TRIPs, ayrıca genetiği değiştirilmiş tarım ürünlerinin patentlenmesine de izin vermektedir. Bu nedenle ülkelerin biyoçeşitlilik, yerel gen kaynaklarının korunması, çevre dengesi ve gıda güvenliği ile ilgili politikalarına müdahale edebilen ticari haklar yaratması bakımından önem taşımaktadır(Aysu, 2008,s. 102-104).

Bor’ da “Yeni Tarım Düzeni” başlıklı makalesinde GATT’ın Uruguay turunun önemine dikkat çekmektedir. Bu turda daha önceden özel bir konu olarak kabul edilen “tarım konusu” görüşmelere dahil edilmiştir. “DTÖ ile imzalanan *Uruguay Turu Tarım Anlaşması* (UTTA), tarım ürünleri ticareti sistemindeki bir reform olarak kabul edilmiş (WTO 2003:3), anlaşmanın temel amacının “adil” ve piyasa sistemine dayalı bir tarım ticaret sistemi oluşturmak olduğuna işaret edilmiştir. UTTA sonrasında küresel olarak uygulanan tarım politikalarında daha az devlet, daha çok piyasa şeklinde özetlenebilecek liberal eğilimler etkili olmaya başlamıştır (Şahinöz, 2003:1).” (akt: Bor, 2014, s. 95-96).

Politika alanlarının küreselleşmesi sürecinde yeniden yapılanan devletlerin tarım politikalarını da yeniden şekillendirdiği anlaşılmaktadır. Özellikle 1970’den sonraki süreçte devletlerin kendilerini konumlandırmalarında değişiklikler gözlenmektedir. Bu süreçte

Devletler tarımın da diğer ekonomik sektörler gibi bir ekonomik sektör olduğu inancıyla politikalar tasarlamaya başlamıştır. Bu anlayışta tarımın kredi ihtiyacı normal banka sistemi ile karşılanabilir görülmektedir. Tarımsal finans normal banka çemberine ve genel banka mevzuat sistemine dahil olmaya başladıkça açık ve büyük banka piyasalarından direkt olarak etkilenmeye başlamıştır. Buna tarımsal üreticinin tarımsal üretim etkinliğini zora sokan başka küresel bağlantılarda eklenmiştir. Tarla ürünleri için tohum geliştiren şirketler çokuluslu bir yapı almışlardır. Tohum şirketleri ve biyo-teknoloji sektöründeki şirketler arasındaki sınırlar azalmıştır. Monsanto ve Bayer Life Science gibi önde gelen şirketler biyo-teknolojiyi birçok bitkinin özelliklerini aşılacak için kullanmaktadır. Bu şirketler ulus ötesi bir yapıda ve küresel düzeyde hareket etmektedir. Genetiği ile oynanmış tohumların tarımsal üreticiye satıldığı yerlerde bu şirketler ürünlerin ekilmesi, herbisit (ot öldürücü), gübre kullanımı gibi konularda bazı özel kurallar koymaya eğilimlidir (Coleman, Grant, Josling, 2004, s.9).

Tarım ürünlerinde ticaret Tokyo turu ticaret görüşmelerinde yavaş yavaş başlamış ancak Uruguay görüşmelerinde ciddi bir şekilde artarak çok uluslu, kurala dayalı GATT ticaret rejimine dönüştürülmüştür. Uruguay Turunda tarım üzerindeki anlaşma ile tarım alanında siyasal küreselleşme anlamlı bir şekilde artmıştır. Tarımın genetik mühendislikle tanıtılması ve devamında genetiği değiştirilmiş ürünlerin ve genetiği değiştirilmiş içerikli işlenmiş besinlerin girişi tarım alanında karar veren otoriteleri küresel düzeye taşımıştır. Aşağıda yer alan tablo günümüzde oluşan bu uluslar arası politika alanının yapısını özetlemektedir. Politika akışları fikri mülkiyet hakları ve biyolojik çeşitlilik alanlarına doğru genişlemiştir. Ulusal Tarım Bakanlıkları artık bu alanı tayin edememektedir. Tarım Bakanlıkları Ticaret, Çevre, Sağlık ve Endüstri Bakanlıkları ile birleştirilmiştir. Buna ek olarak, FAO gibi eski küresel örgütler yeni sorumluluklar edinirken, Dünya Ticaret Örgütü ve Biyolojik Çeşitlilik Anlaşması gibi yeni örgütler bu alanda etkili aktörler haline gelmişlerdir (Coleman, Grant, Josling, 2004, s.12-13).

Şekil 1.1 Ulusüstü Politika Alanı: Yapı ⁸

Kaynak: Coleman, Grant, Josling, 2004, s.167

Tarımda küreselleşme, neoliberalizm ve küçük köylülüğe ilişkin yaşanan gelişmeler dünyanın birçok bölgesinde de takip edilmektedir. Tarımsal üretim yapan çiftçiler Dünya nüfusunun yüzde %70'i için üretim yapmaktadır. Bunun yanında endüstriyel tarım bunun %30'unu bile kapsamamaktadır. Dünya'da 2.8 milyon insan günlük 2 dolardan daha az bir gelirle yaşamaktadır. Bu insanların çoğu çiftçidir ya da büyük şehirlerin varoşlarında yaşayan eski çiftçilerdir⁹.

⁸WIPO: World Intellectual Property Organization(Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü), SPS: Sanitary and Phytosanitary Application(Sağlık ve Bitki Sağlığı Uygulaması), CAC:Codex Alimentarius Commission (Kodeks Alimentarius Komisyonu), OIE: Organisation Internationale des Epizooties (Uluslar arası Salgın Hastalıklar Organizasyonu) , IPPC:International Plant Protection Commission (Uluslar arası Bitki Sağlığı Komisyonu).

⁹<http://www.thelastfarmer.org/index.php?page=autore#lowrez>, Erişim Tarihi: 11.02.2015

Devletlerin tarım alanında uyguladığı yeni politikaların farklı sonuçlara yol açtığı görülmektedir. Meksika’da yaşananlar bu anlamda dikkat çekici bir örnek oluşturmaktadır. Quintana, Borquez, Luciano Meksika’da uygulanan tarım politikaların birçok tarımsal endüstrinin faaliyetlerine son verdiğini belirtmektedir. Tarımsal endüstriler, hazırlıksız yakalandıkları ticari gelişmelerle ve devletin desteğinin ve teşvikinin azalmasıyla eşitsiz bir rekabet ortamı ile karşı karşıya kalarak tarımsal faaliyetlerini bırakmak zorunda kalmışlardır. Örneğin, çevrede yaşayan insanlar için iş imkânı sağlayan Oacalco şeker fabrikasının kapanmasıyla tarımsal ürünleri çeşitlendirmelerini mümkün kılacak başka bir alternatifleri olmayan şeker kamışı üreticileri çaresiz bırakılmıştır. Şeker fabrikasının kapanmasıyla ona bağlı ekonomiler de yok olmuştur. Bu gelişmeler kültürün şeker kamışı ile bağlantılı olduğu yörede kültür ve kimlik kaybına neden olmuştur (Quintana, Borquez, Luciano vd., 2001, s. 130).

Aydın, kırsal alanda yaşanan dönüşümün sermayenin kontrolü altında çok değişik boyutlar gösterebildiğini ve ücretli emeğe dayanan büyük işletmelerin küçükleri yutararak yok etmesinin muhtemel yollardan sadece birisi olduğunu ancak dönüşümün tek doğrultusu olmadığını söylemektedir. “Günümüzde dünyanın en ücra köşesinde de olsa uluslararası sermayenin etkisinde olmayan bir tek tarım üreticisi kalmamıştır. Uluslararası sermaye tarıma üretici sermaye, finans sermayesi, ticari sermaye biçiminde kimi hallerde doğrudan doğruya kimi hallerde yerel devlet mekanizmalarını kullanarak ya kırsal kalkınma projeleri olarak, ya köylüye üretici kredisi olarak, ya ihracatçı olarak, ya girdi üreticisi ve dağıtıcısı olarak, ya üretimi doğrudan veya dolaylı olarak örgütleyen bir unsur olarak girmiştir. Uluslararası ‘corporate’ sermayenin temsilcisi olan IMF ve Dünya Bankası gibi kuruluşlar özelleştirme, ticarileştirme, liberalizm ve benzeri mekanizmalarla köylünün ne üretmesi gerektiğini, nasıl üretmesi gerektiğini ve ne miktarda üretmesi gerektiğini belirleyebilir hale gelmişlerdir. Önceleri GATT ve şimdi de Dünya Ticaret Örgütü gibi kuruluşlar aracılığıyla uluslararası sermaye dünya tarımını düzenlemektedir.” (Aydın, 2001, s. 4).

Küreselleşmeye bağlı olarak, sermaye açısından gıda üretimi, ticareti ve finansmanında şimdiye kadar görülmedik boyutlarda bir yoğunlaşma ve merkezileşme yaşandığı belirtilmektedir. “Dev gıda ve tarım şirketlerinin yanı sıra ilaç, enerji, turizm, biyoteknoloji, perakendecilik, tekstil, finans gibi alanlarda faaliyet gösteren çok uluslu şirketlerin üretim, yatırım ve ticaretle ilgili kararları kır ve köydekilerin hayatlarını doğrudan etkiliyor. Monsanto, Dow ve DuPont gibi şirketler tohum, gübre ve zirai ilaç gibi tarımsal girdilerin üretiminde, ticaretinde dünya çapında tekel konumundalar. Bu şirketler aynı zamanda kimya sektöründe olsun ilaç sektöründe olsun birçok farklı şirketlerle ortaklıklar

kuruyor ve birlikte yatırımlar yapıyor. Benzer şekilde Cargill, ADM, Continental, Bunge ve Green Giant gibi şirketler sebzededen hububata birçok farklı tarım ürününün tedariki konusunda dünyada hakim pozisyonlardalar. Öte yandan Nestle, Unilever, PepsiCo, Philip Morris gibi şirketler, birçok ülkede mağaza açan süpermarket zincirleri, hem üreticiden mal alırken hem de hazır gıda sektöründe satıcı olarak çok önemli pazar paylarına sahipler. Devletin neoliberalleşmesi, yani girdi ve ürün piyasalarından çekilmesi, tarım kredisi piyasasını bankalara terk etmesi, tam da anlatılan eşitsiz ilişkiye izin veren ortamı yaratıyor.” (Keyder, 2013, s.33-34).

Keyder’in vurguladığı bu eşitsiz ilişkiler ortamı tarımsal üretimde yeni denetleme ve kontrol mekanizmalarına da yol açmıştır. Gıda sanayi alanına ve tarımsal üretime değişik şekillerde giren sermaye önemli değişimlere neden olmuştur. Gıda üretiminde, üretim girdileri arttırılarak, gıda malları çeşitlendirilmiş ve gıda pazarının genişlemesi sağlanmıştır. Melez tohumların kullanılmasında ise ciddi bir tekel söz konusudur. “Üretim süreci ciddi boyutta farklılaşmıştır. Ürünlerin “yeşerme” (olgunlaşma) süreleri değişmiş: kullanılan bu tohumlara özgü ilaç ve gübrelerin kullanımı, ürünlerin hazırlık ve bakım aşamalarına yönelik yöntemlerin kullanımı bir zorunluluk haline gelmiştir. Değişen bu ilişkiler, üretim sürecini sadece niceliksel ve niteliksel olarak farklılaştırmakla kalmamış, üretim süreci güçlü bir şekilde sermayenin kontrol alanına girmiştir. Bu denetim ve kontrol, özellikle sözleşmeli çiftçilikte daha yoğun bir biçimde gerçekleşme imkânı bulmuştur. Tarım-gıda bütünlüğü kapsamında, tarımsal ürünlerin kalite ve güvenliği, oluşturulan denetim kurumları da tekelleştirilmiş; gelişen iletişim ve bilişim teknolojileri aracılığı ile tüketici talepleri kültürel açılımlarla, sanal boyutları bile kontrol altına alan sermaye, egemenliğini ciddi boyutlarda arttırmıştır.” (Ecevit, Karkıner, Büke, 2009, s. 57-58).

“Gelinen noktada tarım, endüstrileşmiş, uzmanlaşmış ve bütünleşmiştir. Pek çok ülkede üretim, aile tipi küçük işletmelerden, üretim ve dağıtım zincirleri ile bağlanmış endüstriyel tipteki işletmelere geçmektedir. Böylelikle üretim ve girdi aşamasının sahipliği ve yönetimi, işleme ve satış aşamasıyla bir araya gelerek birleşmekte (Hendrickson vd. 2001, 75) ve tarımda duruma uyum sağlayan büyük ölçekte modern çiftçiler ile tarımsal firmaların eşitsiz rekabeti (Amin 2003,1: McMichael 2006, 407) ortaya çıkmaktadır. Eşitsiz rekabet, çok sayıda üreticiyle yine çok sayıda tüketici arasında yer alan az sayıda büyük ölçekli firma, kalite, miktar, tip, üretim yeri ve fiyat üzerinde inanılmaz bir karar gücü sağlamaktadır. Bir tarafta bu firmalar tohum, gübre, kimyasallar, antibiyotikler ve hatta tarımsal mekanizasyon ile üretim standartları ve üretim biçimleri üzerinde egemenlik kurarak tarımı

endüstrileştirirken, diğer taraftan besin olarak üretilen tüm ürünlerin dağıtımı, işlenmesi paketlenmesi ile tüketim kalıplarını da belirlemektedir.” (Bor, 2014,s.108-109).

Özetle, İkinci Dünya savaşından sonra yaşanan teknoloji, kimyasal kullanımı ve genetik bilimi alanlarında yaşanan gelişmelerin “Tarıma” yeni bir çehre kazandırdığı görülmektedir. Tarım konusu çeşitli uluslararası kuruluşlarla ve anlaşmalarla küresel olarak yönetilen bir alan olarak tanımlanmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde ve gelişmiş ülkelerde farklı tarımsal yapıların varlığına karşın küreselleşme olgusunun gelişmekte olan ülkelerde ciddi dönüşümlere neden olduğu belirtilmektedir. Bu doğrultuda devletin rolündeki değişim ve uygulanan yeni tarım politikaları ile tarımsal üretici ve tarımsal üretimin de yeniden biçimlendirildiği söylenilebilir. Küresel ticaret alanına farklı şekillerde çekilen tarımsal ürün ve küresel aktörlerin bu alana çeşitli yollarla müdahaleleri de dikkat çekici gelişmeler olarak değerlendirilmektedir. Özellikle, gelişmekte olan ülkelerde uygulanan tarım politikalarının tarımsal üretim, tarımsal üretici, doğa, kültürel ve sosyal alanda getirdiği/getireceği değişimi anlamanın önem taşıdığı düşünülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE TARIMSAL DİNAMİKLER ve KÜRESELLEŞME

2.1 Türkiye’de Tarımsal Dinamikler ve Küreselleşme

Türkiye’de tarım politikalarını belirleyen kendine özgü tarihsel, sosyal ve ekonomik birçok unsur bulunduğu görülmektedir. Bu politikaların oluşturulmasında Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana köylünün gözetildiği belirtilmektedir (Keyder, 2013, s. 194).1925’de öşür¹⁰ vergisi kaldırılmıştır. 1950’li yıllarda daha önce tarıma açılmamış alanlar, ithal traktörler yardımıyla ekilir hale gelmiş ve bu süreçte verimlilik artmıştır. 1960’ların sonuna doğru Türkiye’de Yeşil Devrimin yüksek verim getiren tohumları denenmeye başlanmış ve 1970’lerde kimyasal girdi kullanımı ve makineleşmenin artmasıyla tam anlamda yoğun tarıma geçilmiştir (Yenal, 2013, s.106).

Aydın, Türkiye’de 1950-1980 arasında kırsal kalkınmanın yöneticisi ve koruyucusu olarak davranan Devletin, 1980’lerden sonra tarımda gelişmeci politikalardan tarımda liberalizasyon politikalarına geçtiğini belirtmektedir. Aydın’a göre bu değişimde çok uluslu şirketler hakim bir rol oynamıştır. Gelişmiş kapitalist ülkelerdeki tarımda hızlı endüstrileşme ve yoğunlaşma nedeniyle işlenmiş besin yeni besin rejiminin egemen bir unsuru haline gelmiştir. Yeni besin rejiminde uluslararası sermayenin etkinliklerinden biri de tarla düzeyindeki düşük maliyetli ürünün küresel ticaretle ilişkisini kurarak özel bir piyasa için üretim ve dağıtımını düzenlemektedir (Watts ve Goodman 1997) (akt: Aydın, 2010,s.150-152).

Coleman, Grant ve Josling küreselleşmenin tarımda derin bir değişime neden olduğunu ifade etmektedir. Küreselleşme bölümünde de belirtildiği gibi artık bu alanda devletlerin ya da ilgili Bakanlıkların karar verme gücü sınırlıdır ve Tarım Bakanlıkları kendi yetki alanlarını diğer Bakanlıklarla (Sağlık, Endüstri, Çevre Bakanlıkları gibi) paylaşmalıdır. Bu alan küresel düzeyde farklı aktörlerin kararlarıyla biçimlenen bir alan haline gelmiştir. Tarım, yere, mevsimlerin ve hayvanların doğal ritmine, iklime bağımlılığına rağmen ekonomi, dünya politikaları ve kültürel küreselleşme süreçlerine girdikçe hızlı bir şekilde karakterini değiştirmektedir. Tarım ekonomik bir etkinlik olarak farklılığını yitirmiş ve diğer sektörlerden biri olarak ekonomik gelişmeye katkı yapan bir sektör haline gelmiştir. Siyasal olarak uzun süredir ulus devletlerin koruması yeni güçlere teslim olmakta, yeni kurallar ve kısıtlamalar hem bölgesel hem de küresel düzeyde tanımlanmaktadır. Ulus devletlerin bazı

¹⁰ Osmanlı döneminde köylülerden, ürettikleri tarım ürünleri için %10 oranında alınan vergi.

yetkilerini yeni bölgesel ve küresel merkez güçlere devretmesi ve otoritenin, tarımın ulusun omurgası olması gibi kültürel ve ulusların kendilerine yeterli besin sağlıyor olması gibi kavramlar yeniden değerlendirilmekte ve yeniden biçimlendirilmektedir (Coleman, Grant, Josling,2004, s. 3-4).¹¹

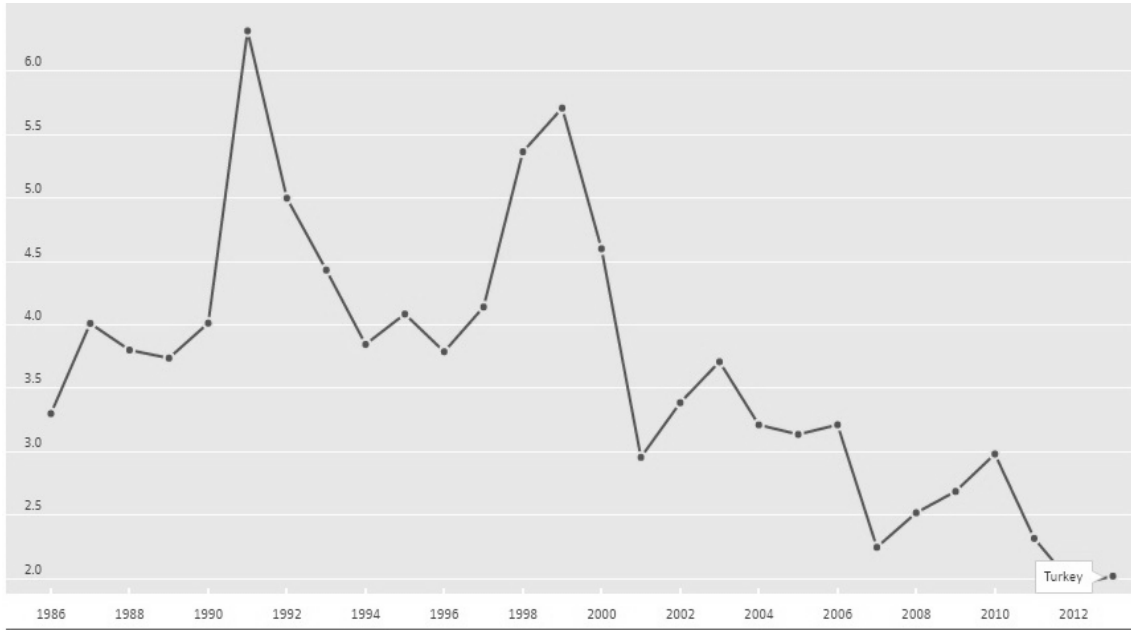
Keyder, 1980'lerden itibaren devletin çeşitli konulardaki siyasi tercihlerle yürüttüğü politikalarından piyasa lehine vazgeçmesini neoliberal ideoloji¹² ile açıklamaktadır. Başka bir ifadeyle bu süreçte devlet, piyasa mekanizmasının yerleşmesi için yeni kurumsal çerçeveler getirmiş, daha önce olmayan alış-veriş mekanizmalarını hayata geçirmeye çalışmış ve böylelikle siyasi, ahlaki, tarihi nedenlerle yapılmış olan politika tercihlerinin uygulama alanını en aza indirmeye çalışmıştır. Bu politikalar 1945 sonrası yürütülen politikalarından farklıdır. Bu dönemde dünya devletlerinin çoğu tarım nüfusunu ve tarımsal sektörü koruyucu düzenlemeler uygulamaya koymuşlardır. Ancak, son 30 yıla damgasını vuran küreselleşme olgusu ile devletler kendi bünyelerinde istedikleri türden kurumsal/yasal değişiklikleri yapamaz hale gelmişlerdir. Örneğin Türkiye'nin taraf olduğu DTÖ ve AB ilişkileri bir dizi kuralı kabullenmek anlamına gelmektedir. Bu kurumlar ve kurallar küresel düzeyde bir "anayasal çerçeve" oluşturmuştur (Keyder, 2013, s.191-194).

1950'lerden sonra planlamacılığın gözden düşmesiyle beraber, tarıma yönelik hakim görüş seçmeni hoş tutmaya yönelik bir popülizm olarak şekillenmiştir. Keyder, bu politikaların amacını toplumsal tutuculuk olarak özetlemektedir. Diğer bir deyişle amaç köylülüğün piyasa karşısında çözülmesine karşı önlem almaktır. 1950'lerde başlayıp yüzyıl sonuna kadar süren bu popülist politikaların uygulandığı dönemde, ulusal kalkınmacı modelin birçok politikası gibi, tarımda çiftçiye yapılan aktarmalarda mali dengelere dikkat edilmemiştir. Kısıtlar kaale alınmamış, borçlar enflasyona havale edilmiştir. Bu dönemde Hükümetler birçok ürün için taban fiyatı ilan ederken Toprak Mahsulleri Ofisi, Fiskobirlik, Çaykur, TEKEL ve Tariş gibi kooperatifler çiftçiden ürünü belirlenen destek fiyatıyla satın almıştır. Hangi ürünlerin bu kapsamda görüleceği ve fiyatı pazarlıklar ve siyasi kaygılarla, özellikle seçim dönemlerinde, belirlenmektedir. Daha sonra bu ürünler ortalama daha düşük bir fiyata satılmış, satılamayınca stoklanmış. Bu kooperatif birlikleri zarar ettiğinde aradaki fark genelde Ziraat Bankası tarafından karşılanmıştır. Keyder, birçok ürün için verilen bu

¹¹ Bu eğilime, 2005 yılından bu yana Tarım, Gıda ve Hayvancılık Bakanı Mehdi Eker'in bazı açıklamalarında da rastlanmaktadır (bkz. Hürriyet Gazetesi, 23 Nisan 2007. Eker, tarımı "sosyal politika" alanı olmaktan çıkarıp, sektör haline getirmeyi hedeflediklerini, dünya çapında rekabetçi ürünlere özel destek vereceklerini söyledi). (<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/6382489.asp?gid=196> Erişim Tarihi: 19.05.2015).

¹²Berstein'a göre neoliberal politikaların özü, sermayenin özgürlüğünü ve akışkanlığını teşvik etmek devleti etkisiz hale getirmektir (Berstein, 2009, s.101). Hall, "Neoliberal Devrim" başlıklı makalesinde neoliberalizmin değişik biçimleri olduğunu söylemekte ve her kapitalizmin neoliberal olmadığını belirtmektedir. Hall'e göre neoliberalizm, tek bir şey değildir. Diğer modellerle birleşen, onları biçimlendiren, onlardan ödünç alan, gelişen, farklılaşan durmaksızın "işleyen" bir süreçtir (Hall, 2011, s.708).

desteklerin 1980'lerdeki ilk neoliberal girişimde Özal'ın teknokratları tarafından radikal bir şekilde düşürüldüğünü söylemektedir. Ancak bu reform süreci kısa sürmüştür. Keyder bu dönemde Türkiye'nin üzerinde DTÖ baskısının olmadığını ve AB ile adaylık anlaşmasını henüz imzalamadığı için AB Ortak Tarım Politikasına uyum sağlamak gibi bir hedefinin de bulunmadığını not etmektedir. Ayrıca, bu dönemde tarım ürünleri AB ile oluşturulan Gümrük Birliği kapsamı dışında tutulmaktadır (Keyder, 2013, s.195-197).

Grafik 2.1 Tarıma Verilen Toplam Desteğin Yıllara Göre Dağılımı¹³

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) verilerine göre yukarıdaki grafikten de izleneceği üzere tarıma verilen toplam destek önceki yıllarda inişli çıkışlı bir değişim gösterse de son yıllarda düşme eğilimindedir.

Aysu, Türkiye'nin son beş yıldır destek sisteminde yaşadığı değişikliğin DTÖ Tarım Anlaşması gereği olmadığını dikkat çekmektedir. Aysu'ya göre, Türkiye'de tarım kesimini tahrip eden "Tarım Reformu", IMF ve Dünya Bankası patentli "Yapısal Uyum Programlarının" bir ürünüdür. Türkiye tarımı, 1980'de özelleştirmeye uyarlama operasyonları tamamlandıktan sonra tarıma yönelik yeniden yapılandırma programı 5 Nisan 1994 kararıyla başlatılmıştır ancak bu program devam etmemiştir. Hükümetler değiştikçe programlarda da değişikliklere gidilmiştir. Tarım programları 1999 yılında yapılan stand-by anlaşması ve IMF'ye verilen Niyet mektuplarıyla şekillendirilmiştir (Aysu, 2008, s. 144).

Keyder'de benzer şekilde 1990'lardaki siyasal kaos ortamında uluslararası kurumlarca önerilen reform paketleriyle tarım alanının yeniden biçimlendirildiğini belirtmektedir. 2000-

¹³ <https://data.oecd.org/agrpolity/agricultural-support.htm> Erişim Tarihi: 25.05.2015

2001 ekonomik krizinin ardından Dünya Bankası'ndan gelen Kemal Derviş ekonomiyile ilgili birçok konuda reform paketlerini uygulamaya koymuştur. Bu konjunktür içinde Dünya Bankası'nın 2000 yılında hazırladığı tarım politikaları reform paketi (Tarım Reformu Uygulama Projesi -ARIP) kabul edilmiştir. IMF'ye verilen mali dengeleri gözetme sözünün Dünya Bankası'nın denetimi altında uygulanacak tarım reformu ile sağlanması öngörülmüştür. Keyder, ARIP'in amacının tarım sektöründe piyasa koşullarını geçerli kılmak olduğunu söylemektedir. Bunu gerçekleştirmek için de en başta politikacı ve bürokratların kararıyla oluşan taban fiyatı uygulamasının kaldırılması yoluna gidilmiştir. ARIP ile bunun yerine çiftçinin gelirini doğrudan yükseltmek için 'Doğrudan Gelir Desteği' getirilmektedir(Keyder, 2013,s.197-198).

Aysu, 'Doğrudan Gelir Desteği'nin tarımın geliştirilmesinin bir amaç olmaktan çıktığı, ihtiyacın çok üstündeki üretimden dolayı üretimin kısılması ama bunun yanında tarım kesiminin gelirinin korunması gerektiği durumlarda uygulanması doğru olan bir destek olarak tanımlamaktadır. "Gelişmiş ülkeler, kendi çiftçilerine maliyet + %25 kazanç + insanca yaşama payı ekleyerek destekleme fiyatı belirler ve uygular. Azgelişmiş ülke çiftçilerine IMF aracılığı ile başka bir fiyat politikası dayatırlar. Bu da, dünya fiyatları denen "aldatmaca"dır. Oysa dünya fiyatları maliyet + kazanç+ insanca yaşam payını gözeterek belirlenen bir fiyat değildir. Daha çok gelişmiş ülkelerin elinde bulunan fazla ürününü satmaya çalıştıkları pazardır. Azgelişmiş ülkeler ise üreticisini fiyat konusunda desteklemez. Dünya fiyatlarını esas alan bir politika uygular. Üretmek yerine ithal etme yoluna gider. Belirlenen dünya fiyatları politikası sonucunda üretemeyen, zarar eden, giderek üretimden cayan çiftçiler, kent varoşlarına göç eder. Ülke ise gıdada dışa bağımlı olur. Gıdada bağımlı hale gelen ülkeler için eskisi gibi düşük fiyat üzerinden gıda bulmak da olanaksızlaşır." (Aysu, 2008, s. 146-147).

Moreira, tarımsal gıda sektöründe özellikle tarımsal ticarete zengin ülkelerin yürüttükleri ulusal politikalarda daha korumacı olabildiklerinden hareketle bir çifte standart uygulandığını belirtmektedir. Moreira'ya göre gelişmiş ülkelerin hükümetleri iç politikalarında küreselleşmenin istenmeyen etkilerini kontrol etmek için müdahale edebilmektedir. Birçok çiftçi dışarıdan bir rekabet söz konusu olduğunda bu çifte standartla korunmaktadır (Moreira, 2004, s.19-24).

"Türkiye'nin de içinde bulunduğu azgelişmiş ülkeler, IMF stand-by anlaşmaları ve Dünya Bankası yapısal uyum programlarının baskısıyla tarım sektörüne yönelik uyguladıkları desteklemeleri kaldırmış ve tarım ürünleri piyasalarını da gelişmiş ülkelerin sübvansiyonlu ürünleri ile karşı karşıya bırakmıştır. Ayrıca iç destekler içinde yer alan pazar fiyatı destekleri, girdi destekleri vb. destekler, ABD ve AB'nin üreticisine elli yıldan bu yana büyük finansman

kaynakları kullanarak verdikleri desteklerdir. Bu destek politikaları sonucunda ABD ve AB’de tarımsal yapıları sağlamlaşmış, güçlenmiştir.”(Aysu, 2008, s.114).

Yenal’a göre ise son yirmi yıldır devletin ulusal piyasaları düzenlemede rolünün azalmasıyla, gıda üretimi, dağıtımı ve tüketiminde artan katmanlaşma sürecinde çok uluslu gıda şirketlerinin azımsanamayacak bir rolü vardır ve bu şirketler hala etkili olmaya devam etmektedir (Yenal, 2013, s.105).

Türkiye’de tarım alanında yaşanan gelişmeleri takiben siyasi kurumların da yeniden yapılandırıldığı görülmektedir. Bu çerçevede Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, 2011’de Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı olarak ismini değiştirmiştir. Tarım ile ilgili bakanlıkların yeniden adlandırılarak sorumluluk alanlarının artırılması gelişmiş ülkelerde de takip edilen bir gelişmedir(bkz. Coleman, Grant, Josling, 2004, s. 153).

Tablo 2.1 İlgili Bakanlıkların Ayrışması ve Yeniden Adlandırılması/ Hükümetlere Göre Değişimi

2002/2003 58. Hükümet	2003-2007 59.Hükümet	2007-2011 60.Hükümet	2011- + 61.Hükümet
Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
Çevre Bakanlığı	Çevre ve Orman Bakanlığı	Çevre ve Orman Bakanlığı	Orman ve Su İşleri Bakanlığı
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
Orman Bakanlığı	-	-	-
Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı	Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı	Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı

Tablodan da anlaşıldığı üzere son dönemde tarım alanı ile ilişkili alanlardaki Bakanlıklarda yeniden yapılandırma ortaya çıkmaktadır.

Tarıma ilişkin siyasi kurumların yeniden yapılandırılmasının yanında, özellikle 2000’li yıllarda çıkartılan tarıma ilişkin kanunların sayısında artış ve bu kanunların içeriğinde ciddi bir detaylandırma takip edilmektedir. Keyder son dönemde yürütülen tarım politikalarını hükümetin giderek daha detaylı, daha kontrollü, mikro düzeyde etkin olabilen bir çizgide hareket etmeyi hedeflediğinin bir göstergesi olarak değerlendirmektedir. Keyder’e göre bunun nedeni, tarımın ciddi bir ekonomik kaynağa dönüşme ihtimali olan bir alan olarak

görülmesidir. “Özellikle dünya ekonomisinin istikrarsız bir döneme girmiş olması hükümeti daha “merkantalist” bir tutumla küresel ticaret imkânları peşinde politika üretmeye yöneltmiş durumda. Yeni politikalar, Tarım Kanunu’nda da söylendiği gibi, “tarımsal üretimde verimlilik, ürün çeşitliliği, kalite ve rekabet gücünün yükseltilmesi” amacıyla yapılıyor. Bu amaca göre popülist dönemde olduğu gibi çiftçiye gelir aktarma niyeti ön planda değil; sonunda çiftçi daha çok kazanıyorsa bu (devlet politikalarının şekillendirdiği) piyasaya uyum sağlamış olmasının ödülü. İşte bu da neoliberal dönemin kalıcı mirası: Devlet artık piyasaya alternatif bir aklı temsil etmiyor, hatta piyasanın hasarını dengelemek de değil amacı; ama üreticilerin piyasada etkin olabilmesinin yolunu açmak için seferber oluyor.”(Keyder, 2013:215-216).

Bu süreçte devletin rolünde izlenen değişimin yanında küresel şirketlerin de farklı nedenler ve farklı biçimlerde tarım ve ilgili alanlardaki yatırımlarına devam ettiği belirtilmektedir. Yenal, 1980’lerden bu yana tarımsal üretim ve gıda sanayinde uluslararası sermayenin rolünün önemli ölçüde büyüdüğünü söylemektedir. “Türkiye’nin önde gelen yerli sermaye grupları (Sabancı, Koç, Yaşar, Tekfen, vs.) giderek büyüyen ölçeklerde, çokuluslu şirketlerle ortaklıklara girerek et, süt, süt ve sütlü mamuller üretimi, gıda paketlenmesi, sebze ve meyve işlenmesi ve dondurulması, çay üretimi, tam ve yarı hazır gıda üretimi, gıda pazarlaması ve perakendeciliği gibi sahalarda faaliyet göstermeye başladı.”(Yenal, 2013, s.117-118).

Yenal bu çokuluslu şirketlerin temel amacının ihracatı arttırıcı yatırımlara yönelmekten ziyade çeşitli yollarla dış pazarlara girerek üretim faaliyetlerine yönelmek ve böylece fikri ve sınai varlıklarını kapitalize etmek olduğunu aktarmaktadır. Bunun yanında Merkez ülkelerdeki gıda pazarının bir doygunluğa ulaşmış olması da bu çokuluslu gıda şirketlerinin dış pazarlara açılma ve buralarda üretime yönelme politikalarının şekillenmesinde önem taşımaktadır. Hızla gelişen iletişim yolları, ürün çeşitlerinin ve markaların bilinirliğinin artması, çok uluslu şirketlerin tarımsal araştırma ve geliştirme alanında yeni stratejilere yönelmeleri de bu süreci destekleyen unsurlar arasında sayılmaktadır (Yenal, 2013,s. 125).

Tablo 2.2 Gıda Sektöründe Önemli Uluslararası Girişimler (Keyder, 2013, s.120-121).

<i>Ana Kuruluş</i>	<i>Alt Kuruluş</i>	<i>Ortak Kuruluş</i>
Koç Holding	Migros Türk, Tansaş, Şok	Moonlight Capital
Sabancı Holding	DanoneSa	Danone
Ülker/Yıldız Grubu	Bizim Tüketim, Kar Gıda Pers Gıda, Bellini Gıda	Golden Horn Investments Kraft Food Int.Inc. Wissin Food Noodle
Doğuş Holding	Filiz Gıda,Unmaş, Zuma, Roka	Barilla Alimentare Spa Dat Bakery,Azumi Group
Tekfen Holding	Mis Süt	Nestle
Yaşar Holding	Tuborg	Carlsberg
Özoflu Ailesi	Pamir Gıda Yudum, Sırma Doğadan Gıda	Haribo Soros Investment The Coca Cola Company
Garipoğlu Ailesi	Burgaz Rakı	Texas-Pacific Group
Nurol-Limak-Özaltın	Mey İçki	Texas-Pacific Group
Tamek A.Ş.	Fruko,Tamek	Pepsi Group
Tahincioğlu Ailesi	Kent Gıda	Cadbury&Schwepps
Eker	Eker Süt Penguin Gıda	Novandie ADM Capital
Ünentaş Gıda	Dardanel	Dr.Qetker
Anadolu Grubu	Coca Cola, Fanta, Sprite, Scwepps, Turkuaz,Cappy, Burn,Nestea	The Coca-Cola Company

Tablo 2.3 Türkiye’ye Gelen Doğrudan Yabancı Yatırımların Sektörlere Göre Dağılımı, 2004-2010¹⁴

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Tarım,AvcılıkveOrmancılık	4	5	5	6	23	48	78
Balıkçılık	2	2	1	3	18	1	0
MadencilikveTaşocakçılığı	73	40	122	337	151	89	195
İmalatSanayii	190	785	1.866	4.211	3.955	1.565	847
<i>GıdaÜrünleriveİçecekİmalatı</i>	78	68	608	766	1.252	196	145
<i>TekstilÜrünleriİmalatı</i>	9	180	26	232	189	77	82
<i>KimyasalMaddeveÜrün</i>							
<i>İmalatı</i>	38	174	601	1.109	200	336	89
<i>AnaveFabrikasyonMetal</i>							
<i>İmalatı</i>	6	139	158	515	1.243	31	160
<i>MakinaveTeçhizatİmalatı</i>	6	13	54	48	226	220	64
<i>ElektrikliveOptikDonanım</i>							
<i>İmalatı</i>	2	13	53	117	236	59	167
<i>UlaşımAraçlarıİmalatı</i>	27	106	63	70	77	225	39
<i>Diğerİmalat</i>	24	92	303	1.354	532	421	101
Elektrik,GazveSu	66	4	112	568	1.068	2.124	1.646
İnşaat	3	80	222	285	336	208	391
ToptanvePerakendeTicaret,	72	68	1.166	165	2.085	389	310
OtellerveLokantalar	1	42	23	33	24	54	109
Ulaştırma, HaberleşmeveDepolama	639	3.285	6.696	1.117	170	391	199
MaliAracıKuruluşlarınFaaliyetleri	69	4.018	6.957	11.662	6.069	666	1.575
GayrimenkulKiralamaFaaliyetleri	3	29	99	560	641	560	282
SağlıkİşleriveSosyalHizmetler	35	74	265	177	149	106	113
DiğerToplumsalveKişiselHizmetler	33	86	105	13	58	48	105
Toplam	1.190	8.535	17.639	19.137	14.747	6.250	6.260

Tarım, Avcılık ve Ormancılık ve Balıkçılık alanında 2008’deki dikkat çekici artışın 2009 yılında da devam ettiği gözlenmektedir¹⁵.

Keyder, günümüzdeki “tarım sektörünün” sadece toprak sahipliği, tarımsal sermaye ve emek üçgeni etrafında ortaya çıkan toplumsal ilişkilerden ve farklı boyutlardaki tarımsal işletmelerden oluşan bir toplam olarak değerlendirilemeyeceğini belirtmektedir. “Tarım girdileri, çıktıları, sermayesi ve emeğiyle, bütünleşmiş ve karmaşık bir kapitalist dünya ekonomisinin bütünsel bir parçası haline gelmiştir.” (Keyder, 2013,s.38). Bu çerçevede Keyder, son otuz yıldır Türkiye kırsal alanlarında üretim ve tüketim ilişkilerinde yaşanan değişime dikkat çekmektedir. Bu süreçte köyler küreselleşirken, göç yolları değişmiştir.

¹⁴ <http://www.tusiad.org.tr/bilgi-merkezi/raporlar/uluslararası-uretim-zincirlerinde-donusum-ve-turkiyenin-konumu/> Erişim Tarihi: 11.02.2015

¹⁵ Bkz. 11 Aralık 2008 tarihli Hürriyet Gazetesi, “Yabancı Şirketlerin Sayısı Üçe Katlandı” başlıklı haber. Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü verilerine göre, 2008 yılının 9 ayında, Uluslararası doğrudan yatırım girişlerinin sektörlere göre dağılımında gıda ürünleri, içecek ve tütün imalatı üçüncü sırayı aldı. <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/10545981.asp> Erişim Tarihi:19.05.2015

Uluslararası sermayenin girişi ve deregülasyon eğilimleri ile kırsal bölgelerdeki fiyat, ürün ve üretim yapısı karmaşık ve çok bileşenli bir yapı oluşmasına neden olmuştur. Gıda şirketleri ve perakendeciler gibi büyük alıcılar için sözleşmeli çiftçilik pazarda dikey bütünleşme stratejilerinin önemli bir ayağı haline gelmiştir(Keyder, 2013, s.73- 187).

2000’li yıllardan bu yana Dünya Bankası, Avrupa Birliği ve Dünya Ticaret Örgütü’nün tavsiyeleri ile şekillenen hükümetin tarım konusundaki uyum politikalarındaki değişime dikkat çeken Aydın ise, geline son noktada uluslararası ya da uluslararası bağlantısı bulunan yerli sermayenin Türkiye tarımını nasıl bağımlı hale getirdiğini açıklamaktadır. Aydın, “Türk Tarımında Neo-Liberal Dönüşümler” başlıklı makalesinde yeni besin rejimini belirleyen çokuluslu şirketler ile Türkiye kırsalında uygulanan neo-liberal politikalar arasındaki ilişkiyi araştırmaktadır. 1999’dan bu yana uygulanan tarımsal politikaları yetersiz olarak değerlendirerek ekonomi ve toplum üzerinde uzun dönemde etkilerinin ciddi olarak düşünülmeden alınmış kararlar oldukları için bu politikaları eleştirmektedir. Aydın, bu politikaların tahıl, tütün ve şeker pancarı gibi geleneksel ürünlerde uzmanlaşmış aile tarımının var olma gücünü yavaş yavaş bitirdiğini belirtmektedir. Özellikle 1998’den bu yana marjinalize olan çaresiz köylü yüksek değeri olan besin ya da endüstriyel tarım için girdi üretimine girmek zorunda bırakılmıştır. Aydın’a göre, 2001 Tütün yasası, Şeker yasası, 2006 tarım yasası ve 2006 tohum yasasının ilan edilmesi tabuta çakılan son çivi gibidir. Bu yasalar yoksul köylüyü sözleşmeli çiftçiliğe iterek tarım şirketlerinin istediği üretimi yapmalarına neden olmuştur (Aydın, 2010,s.149-152).

Aysu ise Türkiye’de tarımın üç aşamada tahrip edildiğini savunmaktadır. İlk aşamada, “AKP öncesi hükümetler,(DYP-SHP Hükümeti) IMF ve Dünya Bankasının talepleri doğrultusunda tarımsal Kamu İktisadi Teşebbüslerinden (KİT) ;Et ve Balık Kurumu, Süt Endüstrisi Kurumu ve Yem Sanayisini özelleştirmişlerdir. Onun öncesinde TEKEL ile ÇAYKUR’un tekelliğini Özallı ANAP Hükümeti kaldırmış, çay ve tütün üreticileri için zor günleri başlatmıştı. 57.Hükümet (DSP-MHP-ANAP) IMF’nin isteği üzerinde Tütün Yasası, Şeker Yasası çıkarmış şekerpancarı üreticileri ile tütün üreticilerinin önemli bir bölümünü üretimden koparmıştır. Aynı Hükümet Dünya Bankası talepleri doğrultusunda Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri (TSKB) ile ilgili yasayı kaldırarak özelleştirmeye odaklanmıştır. IMF’nin talebiyle tarımda desteklemeler kaldırılmış yerine Doğrudan Gelir Desteği getirilmiştir. İkinci aşamada ise TSKB tasfiye edilmiş ve bu alan gıda da egemen olmak amaçlı uluslararası şirketler lehine yasalarla düzenlenmiştir. Böylece çiftçilerin örgütleriyle bağı kopartılmıştır.” (Aysu, 2008, s.15-19). Aysu’ya göre Türkiye tarımına üçüncü darbe “Tohumculuk Kanunu” ile yapılmıştır. Daha önce uluslararası şirketler lehine uygulanan

politikalar sonrasında kamu-çiftçi-tüketiciler zinciri kopmuş/ koparılmıştır. Şimdi ise Şirket-çiftçi-şirket –tüketiciler zinciri oluşmakta/ oluşturulmaktadır (Aysu, 2008, s. 15-19).

Türkiye’de tarım ve tarım politikalarını değerlendiren Kazgan, 1990’lı yılların başından itibaren tarımı destekleyen politikaların ve kurumların özelleştirme/ devleti küçültme baskılarıyla yok edilmesinin Türkiye’de tarımı uçurumun kenarına getirdiğini belirtmektedir (Kazgan, 2003, s. 364). 1980 sonrası dönemin tarım sektörüne etkilerini tarihsel olarak değerlendiren Önal ise bu dönemi dört alt döneme ayırmaktadır. “12 Eylül darbesinden sonra Turgut Özal’ın Cumhurbaşkanı olduğu ve ANAP iktidarının dağılmaya başladığı 1989 yılına kadar yaşanan “darbe sonrası yeni liberal saldırı dönemi”, çok partili siyasi hayatın yeniden başladığı ve emekçi sınıfların mücadelesinin şiddetlendiği, 1994 krizine kadar süren” yeniden çok partili rejim ve şiddetlenen sınıf mücadelesi dönemi”, 1994 krizi ile başlayan, ekonomik çalkantıların ve bunalımların giderek sıklaştığı, 2001 kriziyle de doruğa ulaştığı “iki kriz” arası dönem, 2001 krizinin ardından Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı’nın yürürlüğe konduğu, AKP iktidarı boyunca da sürdürüldüğü “konsolidasyon ve dünya kapitalizmine derinleşen eklemleme dönemi.”(Önal, 2007, s.111-112).

Tarımdaki değişimde Türkiye’nin Avrupa Birliği üyeliği için yerine getirmek zorunda olduğu kriterlerin de etkili olduğu vurgulanmaktadır. Avrupa Birliği Ortak Tarım Projesine(OTP) eklemleme için öngörülen kriterler birçok zeminde önemli tartışma konusu olmaya devam etmektedir. Bu tartışmalarda ulusal güvenlik, dışa bağımlılık, tarımsal üreticisinin durumu gibi konular dikkat çekmektedir. Aydın, AB’nin sürekli Türkiye’yi IMF ve Dünya Bankası’nın devletin ve devlet güdümlü kurumların özelleştirilmesi, gümrük vergileri ve ticaret kısıtlamalarının ve devletten tarıma aktarılan her çeşit desteğin kaldırılması gibi programları takip etmesi konusunda yüreklendirdiğini belirtmektedir. Tarım, Türkiye’nin AB’ne girişinde en problemlilerden biri olarak durmaktadır. Türkiye ve Avrupa tarımsal sektörü arasında muazzam yapısal farklılıklar bulunmaktadır (Aydın, 2010,s. 158).

Günaydın’a göre, merkezi kapitalizmin 1980’lerle birlikte başlayan yeni dönemi, OTP’yi de değişime zorlamıştır. “Artan üretim kapasitesinin oluşturduğu “stok sorunu” nun da tetiklediği süreçte OTP reformları neoliberal bir yapıya yönelmiş, daha az kamusal kaynak kullanan, piyasacı, üretimi tahrik eden politikaları zaman içinde ortadan kaldıran bir tarım politikasının temelleri atılmıştır. Rekabetçilik, girişimcilik, müşteri (tüketiciler) memnuniyeti, yetki ikamesi(subsidiarite), katılımcılık, yönetim, çevreye saygı, kaliteyi hedefleme, hayvan refahı ve bitki sağlığına özen, kırsal kalkınmanın desteklenmesi gibi yaklaşımlar neoliberal OTP reformlarının meşruiyet temelleri olarak tanıtılmıştır.” (Günaydın, 2009, s.26-27).

Bunun yanında Coleman, Grant ve Josling, AB politikalarının farklı bir çehresi olduğunu savunmaktadır. Avrupa Birliği'nde tarım alanındaki bağımlılık paradigmasından, çok işlevsellik paradigmasına geçiş söz konudur. Bu paradigmada tarımın kamu yararı sağlayıcı rolüne ve çevreye faydalarına vurgu yapılmaktadır (Coleman, Grant, Josling, 2004, s.109).

Keyder ve Yenal'a göre küreselleşme sürecindeki tarımsal değişim ve Türk tarımında derinleşen metalaşma çiftçinin hayatını önemli derecede değiştirmiştir. Küresel dolaşım geniş hükümet destek politikalarıyla kurulmuş ve korunan alışlagelmiş bilgi ağlarını, üretimi ve pazarlamayı ortadan kaldırmıştır. Küçük üretici ve büyük piyasalar arasında bağlantı kuran yeni kurumlar resmin içine girmiştir (Keyder, Yenal, 2011, s.60). Bunun yanında, "Sermayenin egemenliğinin ve mülksüzleşme eğilimlerinin arttığı uluslar arası emperyalist/sömürgeci küresel yapıda, kırsal emek gücünün yarattığı değere el koyma imkanı genişlemiştir. Bu kapsamda ortaya çıkan değişimler, kapitalizmin gelişmiş ülke yapıları da dahil olmak üzere, süregelen geri özellikleri temelinde gerçekleşmektedir. Tarımsal ilişkiler üzerinde kurulan egemenlik ve sömürü, ucuz emek ve emek gücünün "değersizleştirilmesi" temelinde gerçekleştiriliyor olması, küresel alanda oluşan tüm niteliksel ve niceliksel değişikliklere rağmen, 1980 öncesi ve sonrası ilişkiler açısından ortak ve benzer bir yapı özelliğini korumaktadır." (Ecevit, Karkıner, Büke, 2009, s. 41-42).

Türkiye'de tarımda küreselleşmenin toplumsal sonuçlarından biri olarak 1980 sonrası, kamusal kaynaklara dayalı tarımsal destek politikalarının, belli aralıklarla ve yavaş yavaş terk edilmesi de köylülüğün mülksüzleşme eğilimlerini güçlendirmiştir (Ecevit, Karkıner, Büke, 2009, s. 52). "Türkiye'de kırsal alanın hemen tek ekonomik getiri kaynağı tarımdır. Bu nedenle köylü sınıfı içindeki katmanlaşma dikkate alındığında, tarım sektöründeki gerileme, kırsal yaşam formlarında yoksulluk yaratmaktadır. Genel bir eğilim olarak, kırsal alanda tutunamayan insanların kentin varoşlarına göç etmesi, yoksulluk sarmalına bağımlılık sarmalının da eklenmesine neden olmaktadır. Bunun yanında tarım ve orman alanları üzerindeki rant baskısı giderek artmaktadır. Çevre kirliliği, biyo-çeşitlilik risk altındadır. Bu sorunlarla karşı karşıya olan Türkiye'de tarım fiyatları da çökmekte ve ülke kendine yeterliliğini yitirmektedir (Günaydın, 2009, s. 26,293).

Özet olarak, Türkiye'de tarımsal alanda son otuz beş yıldır yaşanan süreç ile küreselleşmeye bağlı uygulamalar arasında bir ilişki görülmektedir. 1980'lerden sonra uygulanan tarım politikalarına bakıldığında devletin rolünün diğer dönemlerden farklılaştığı ortaya çıkmaktadır. "Küreselleşme ve Tarım" bölümünde de aktarıldığı üzere siyasal ve ekonomik alanda yaşanan küreselleşmenin tarım alanında alınan kararları ulus devletlerinin tasarrufundan çıkardığı anlaşılmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, gelişmiş

ülkelerin etkili olduğu uluslararası örgütler aracılığıyla ve kendine yeni alanlar arayan uluslararası sermaye hareketlerinin bağlayıcılığı dikkat çekmektedir. Devletin bu alandaki koruyucu ve destekleyici rolünden çıkmış olması- çıkartılan yasalardan da izleneceği üzere- tarımsal üreticiyi eşitsiz bir ortamda savunmasız bırakıyor görünmektedir. Tarımsal üretime yapılan müdahaleler, en başta tarımsal üretimde kullanılacak tohumdan başlayan tahakküm, tarımsal üretici kadar tüketici içinde önem taşımaktadır. Tarımsal üretimde yaşanan değişimlerin insan yaşantısı kadar doğa, kültürel ve sosyal hayat üzerindeki etkilerinin önemli olduğu düşünülmektedir.

2.2 Türkiye Büyük Millet Meclisi 23.Dönem 2. Yasama Yılı 5751 ve 5752 Sayılı Kanun Görüşmeleri

Siyasi iktidarlar içinde buldukları toplumların hayatını şekillendirecek yetkilerle ve görevlerle donatılmışlardır. İktidarlardan bu yetkileri toplumlarının yararlarına, uzun dönemli faydalarına yönelik kullanmaları ve gerekli düzenlemeleri bu çerçevede gerçekleştirmeleri beklenmektedir. Bu düzenlemelerin yasal dayanağını çıkartılan kanunlar oluşturmaktadır. 2008 yılında Türkiye’de tarımsal alanı düzenlemeye yönelik iki kanunun çıkartıldığı görülmektedir.

Bu kanunlardan birincisi “Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı” kanunudur. 2008 yılında yürürlüğe giren ikinci kanun ise Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğünün Yeniden Yapılandırılması ile Tütün ve Tütün Mamullerinin Üretimine, İç ve Dış Alım ve Satımına, 4046 Sayılı Kanunda ve 233 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkındaki kanundur. Bu kanunla (ayrıntıları ile açıklanacak diğer konuların yanında) TEKEL Sigaranın özelleştirilmesi ve British Amerikan Tabacco’ya (BAT) satışının ardından TEKEL’in Türkiye’de tütün üreticilerinden son kez alım yapması kanunla yürürlüğe girmiştir. Araştırmada, bu iki kanunun çıkarılması sürecinde TBMM’de İktidar ve Muhalefeti oluşturan Siyasal Parti temsilcilerinin söylemi özetlenmiştir.

2.2.1 Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu (5751 Sayılı Kanun)

“Toprak koruma ve arazi kullanımı kanunu ile mera kanununda değişiklik yapılması hakkında 5751 numaralı kanunun (kabul tarihi: 26/3/2008) 2.maddesi ile 5403 sayılı Kanunun, 31/1/2007 tarihli ve 5578 sayılı Kanunla eklenen geçici 3 üncü maddesi yürürlükten kaldırılmış ve 5403 sayılı Kanuna aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.”

"GEÇİCİ MADDE 4- 11/10/2004 tarihinden önce, gerekli izinler alınmadan tarım dışı amaçlı kullanıma açılmış bulunan arazilerin tarımsal bütünlüğü bozuyor ise istenilen amaçla

kullanımı için, bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren bir yıl içerisinde Bakanlığa başvurulması, hazırlanacak toprak koruma projesine uyulması ve tarım dışı kullanılan tarım arazilerinin her metre karesi için beş Yeni Türk Lirası ödenmesi şartıyla izin verilir.

Söz konusu arazi ve tesislerin istenilen amaçla kullanımı için çeşitli kurumlardan alınması gerekli ruhsat, izin gibi işlemler, Bakanlığa başvuru tarihinden itibaren 2 yıl içerisinde tamamlanıncaya kadar başvuru sahipleri faaliyetlerine devam ederler. Bu süreler içerisinde gerekli izinleri alamayanların üretim faaliyetleri ilgili idarelerce durdurulur.

Tarım arazisi vasfından çıkarılan araziler, ilgili kuruluşlarca başvuru sahibinin isteği doğrultusunda vasfını değiştirir.1/4/2008¹⁶ "

Ak Parti Bursa Milletvekili Mehmet Altan Karapaşaoğlu ve 3 Milletvekilinin; Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ve Diğer Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi ve Çevre ile Tarım, Orman ve Köyüşleri Komisyonları Raporları 111 sıra sayısıyla bastırılıp dağıtılmıştır¹⁷.

Teklifin tümü ve ilgili maddeler üzerinde söz alan Muhalefet ve Hükümet sözcülerinin yasaya ilişkin söylemleri bu yasayı çok boyutlu olarak değerlendirmeleri açısından önem taşımaktadır. Kanun teklifine ilişkin görüşmeler 23. Dönem 2.Yasama Yılı- 79'uncu Birleşim (19 Mart 2008 Çarşamba), 23. Dönem 2.Yasama Yılı -80'inci Birleşim (20 Mart 2008 Perşembe), 23. Dönem 2.Yasama Yılı- 82'inci Birleşim (26 Mart 2008 Çarşamba) olmak üzere üç birleşimde görüşülmüştür. Teklif 82'inci Birleşimde yasalaşarak resmi gazetede yayınlanmış ve yürürlüğe girmiştir.

Birleşimlerde söz alan Muhalefet sözcülerinin yasaya karşı çıktıkları en önemli noktalar şöyledir: Yasa Anayasaya aykırıdır. Yargı kararlarına uymaması nedeniyle de hukuk dışıdır. Yasanın Cargill¹⁸ adlı ulus üstü şirkete af getirecek olması ısrarla savunulmaktadır. Yasanın bir firmanın isteği ile çıkartılıyor olduğu ve bunun ulusal egemenlik ve hukuk devleti anlayışı ile ters düştüğü vurgulamaktadır. Yasanın sorunları çözmeyecek olması, yasadan faydalanacak şirketin çevreye ve ülke ekonomisine zarar verdiği ve bu zararın devam edeceği, Cargill'in mısırdan yapay şeker üreten dünya şeker piyasasında tekeli olan ulus üstü bir firma olduğu tekrarlanmaktadır.

İktidar adına söz alan Milletvekillerinin yaptığı konuşmalar da ise yasanın Cargill için olmadığı ancak bu konuda birçok insanın ve işletmenin mağduriyetini çözmeye amaçlı olduğu,

¹⁶ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/04/20080402-1.htm> Erişim tarihi: 28.01.2015

¹⁷ <http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem23/yil2/bas/b082m.htm> Erişim tarihi: 28.01.2015

¹⁸ Cargill, gıda, tarım, finans ve endüstriyel ürün sektörlerinde faaliyet gösteren küresel bir şirkettir. 67 ülkede faaliyet göstermektedir. <http://www.cargill.com.tr/tr/about/overview/index.jsp> Erişim Tarihi: 28.01.2015

yasa teklifinin Anayasaya aykırı olmadığı, Cargill'in yasal bir şirket olduğu, çıkartılacak kanunun tarım arazi olma niteliğini yitirmiş arazileri kapsadığı belirtilmektedir. Söz alan Milletvekillerinin dile getirdiği diğer konu ise bu sorunun kendi Hükümetleri zamanında değil, daha önceki Hükümetlerin kararları sonucunda oluştuğu yönündedir. Bunun yanında yasaya ilişkin daha çok küresel ısınmanın yarattığı sıkıntılar, ülkenin enerjide dışa bağımlı oluşu ve bu yasanın Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu isteği üzerine gelmesi öne çıkmaktadır. Türkiye'de modern tarım için gerekli bir kanun olarak değerlendirilmektedir.

2.2.1.1 23 Dönem 2.Yasama Yılı 79'uncu Birleşim (19 Mart 2008)

2.2.1.1.1 Birinci Oturum

2.2.1.1.1.1 Muhalefetin Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar

- Cargill yasası olarak bilinen yasa Türkiye'deki hükümetler değişse bile tüm iktidarlar tarafından korunmaktadır (TBMM Meclis Tutanak Dergisi, 2008, s.780¹⁹).
- Yasanın çevrede yaşayan yöre halkını ve sivil toplum örgütlerinin görüşlerinin alınmadan yapılmıştır (a.g.e. s.780).
- Yasa Cargill adlı şirketin çıkarlarını gözetmektedir (a.g.e. s.780).
- Yasa doğal dokuya zarar verenlere bir af niteliği taşımaktadır ve tarımsal yapıya verdiği zarar sürecektir (a.g.e. s.783).
- Yasa değişikliği ile Anayasa ile güvence altına alınmış toprak, su, orman ve mera başta olmak üzere doğal kaynakların korunmasının ruhuna aykırı hareket edilmektedir (a.g.e. s.784).
- Düzenleme şahsa ve özel bir şirkete has olarak yapılan bir düzenleme görünümündedir (a.g.e. s.785).
- Yasa birçok nedenle hukuka aykırıdır ve yanlış uygulamalara zemin yaratacak mahiyettedir (a.g.e. s.787).
- Topraklarımız işgal altındadır. Hükümet, ülke topraklarını kaynak yaratmak için pazarlamaktadır (a.g.e. s. 789).
- Bu kanun tasarısı ile amaç en verimli topraklarımızın çok uluslu şirketlere kullandırmaktır(a.g.e. s. 789).
- Bu yasa ile Cargill'i tekrar hukuk içine çekmek ve Amerika'nın gönlünü almak istenmektedir. Bu yasa Anayasa Mahkemesiyle bir hesaplaşmadır. Enerji yatırımları ve jeotermal sera yatırımları yapılacaksa, bunu verimli araziler üzerinde yapmak şart değildir.(a.g.e. s.789).

¹⁹ Bundan sonra a.g.e. <http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem23/yil2/bas/b079m.htm> Erişim Tarihi: 28.01.2015

- Kanunu'nun aslında amacı toprak ve araziyi koruyup kollamak değil, asıl kollanmak istenen Amerikan Cargill firmasıdır ve bunu ülkede herkes bilmektedir (a.g.e. s.780).
- Yasadaki “tarımsal bütünlüğü bozmuyorsa” ifadesinin suiistimallere yol açabileceği düşünülmektedir, bazı rant çevrelerine çıkar sağlayabileceği endişesi nedeniyle inandırıcı gelmemektedir(a.g.e. s.792).
- Yasa Orhangazi'deki Cargill firmasına bir af getirmek ve buraya verilen araziye meşrulaştırmak için yapılmaktadır. Birinci sınıf tarım arazisi dünyanın hiçbir yerinde 5 lira değildir(a.g.e. s. 800).
- Getirilen bu yasa teklifiyle Türkiye'nin hukuk devleti olma statüsü ortadan kaldırılmaktadır(a.g.e. s.800).
- Bu yasa tasarısı ile yasaya aykırı olarak kurulmuş ve halen faaliyette bulunan yabancı sermayeye ait bir fabrika da bu yasadaki faydalanacaktır. Bu işletmeyle ilgili yargı kararları uygulanmamakta veya uygulanmamaktadır(a.g.e. s. 800).

2.2.1.1.1.2 İktidarın Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar

- Cargill için çıkartılan bir yasa değildir. Yasayla ilgili talep vardır. 20 bin insanı ilgilendirmektedir(a.g.e. s. 794).
- Tarımdaki amaç tarımsal işletme ölçeğinin büyütülmesidir. Tarım sektöründe verimliliğin artırılmasıdır(a.g.e. s. 794).
- Kanun teklifi AK Parti Grubu olarak çok önemlidir. Zira düzenleme, mevcut sorunları ortadan kaldıracak, alanda, sahada arazide yaşanan belirsizlikleri giderecektir. Bizim Hükümetimiz, karamsarlık, kaos, kriz hükümeti değil; biz umudun, biz ak günlerin hükümetidir(a.g.e. s. 795).
- Enerjide ne yazık ki dışa bağımlı olduğumuz gerçeği kabul edilmelidir. Eğer çözümün bir parçası olmuyorsanız, en azından sorunun bir parçası olmayın. Biz Parti olarak, Hükümet olarak her zaman diyalogdan yanayız(a.g.e. s. 795).
- Enerji sorununu çözmek için bu kanun teklifi hazırlanmış ve Yüce Meclisin gündemine gelmiştir(a.g.e. s.795).
- Tarım arazileri yasal olmasa da on binlerce kişinin geçim kaynağıdır. Hatta Bakanlar Kurulu izniyle tarım arazisi üzerinde birtakım yabancı firmalara tesis kurmaları içinde izinler verilmiş ve bu firmaların ülkemizde yatırım yapmaları temin edilmiştir(a.g.e. s. 796).
- Getirilen düzenlemeyle, toplumsal ve ekonomik gerilikten dolayı bir soruna çözüm üretilmektedir. Kaldı ki söz konusu tarım arazileri üzerindeki tesisler kaldırılabilir, hâlihazırda buldukları arazilerin tarım arazisine dönüştürülme imkanı ve özelliği

kalmamıştır. Dolayısıyla bu arazilerin ekonomiye kazandırılması gerekmektedir (a.g.e. s. 796).

- Getirilen düzenlemeyle, var olan bir soruna çözüm aranmaktadır(a.g.e. s.796).
- Küresel ısınma, su kaynaklarının azalmasıyla birlikte baş gösteren kuraklık, yenilenebilir enerji kaynaklarından istifadeyi gerektirmektedir. Jeotermal enerjiye dayalı seracılık faaliyetleri, gerek üretim kalitesi gerekse çevreye uyumlu olması nedeniyle desteklenmesi gereken faaliyettir(a.g.e. s. 797).
- Özellikle, önceki hükümetler döneminde Bakanlar Kurulu izniyle tarım arazisi üzerinde bir takım yabancı firmalara tesis kurmaları için izinler verilmiştir. Bu firmaların ülkemizde yatırım tapmaları temin edilmiştir.Bu işletmeler binlerce ailenin geçim kaynağı haline gelmiştir (a.g.e. s. 797).
- Bu yasa teklifinde, toplumsal ve ekonomik gereklilikten dolayı soruna çözüm getirilmektedir. Zaten söz konusu tarım arazileri üzerindeki sanayi tesisleri kaldırılrsa bile, halihazırda buldukları arazilerin tarım arazisine dönüştürülme imkanı ve özelliği kalmamıştır. Bu nedenle bu arazilerin ekonomiye kazandırılması gerekmektedir(a.g.e. s. 797).
- Bu teklif, kesinlikle, muhalefetin iddia ettiği gibi, tarım arazisi ve meralara yasalara uygun olmadan yapılan kaçak sanayi yapılarına ait bir af niteliği taşımamaktadır (a.g.e. s. 797).
- Düzenleme herhangi bir özel amaç taşımamaktadır, sırf, kamu yararı düşüncesiyle yapılan genel bir düzenlemedir. Muhalefetin bu yasanın Cargill firmasıyla ilgili olduğu iddiaları doğru değildir. Bu firma, yasal bir firmadır. Yatırımın altında önceki hükümet başkanlarının imzaları vardır(a.g.e. s.797).
- Bu sorun çözülmezse bu şirketler Dünya Ticaret Örgütü ya da Dünya Bankasında dava açabilirler. Türkiye, milyarlarca dolar tazminatla karşı karşıya gelir(a.g.e. s. 798).
- Bu doğal kaynaklar önemlidir, ama bizim bir görevimizde fakirleri ekonomik olarak desteklemektir(a.g.e. s.799).
- Bu kanun teklifi 4.500 hektar alanı ilgilendirmektedir. Bahse konu firma ile ilgili ise, firmanın kullandığı alan ise 212 dekadır(a.g.e. s.800).
- 45 bin dekar alanla ilgili en az 20 bin kişiyi ilgilendiren bir kanundur. Dolayısıyla, bir tek şahsa veya bir tek firmaya bunun irca edilmesi haksızlıktır(a.g.e. s.802).
- 5403 sayılı Kanun 2005 yılında çıkarılırken bundan sonraki süreçte, bundan sonra tarım arazilerinin amacı dışına çıkarılması kanunla artık yasaklamıştır. Ancak, bugüne kadar, geçmişte amacı dışına çıkarılmış olan ve üzerine tesis kurulan tarım arazilerini

tamamını getirip yıkmak. Bu hem pratik olarak mümkün değil hem doğru değildir (a.g.e. s. 802).

- Bu tarım arazileri üzerinde ekonomik bir varlık vardır ve bu varlık Türk milletinin varlığıdır. Dolayısıyla, onu da bir şekilde rehabilite etmek ve belirli bir yapının içerisine oturtmak gerekmektedir (a.g.e. s. 802).
- O nedenle dendi ki bu, yüce Meclisin iradesi- yüce Meclis dedi ki efendim, altı ay içerisinde müracaat edenlerden bu şekilde dekar başına 5 YTL alınmak suretiyle bunların amacı dışında kullanılabilmesine imkan sağlanmış olmasına kanun cevaz verdi. Mesele bundan ibarettir (a.g.e. s.803).
- Bunun işte dış kaynaklı bir talep olduğu yönündeki bir değerlendirmeye katılmıyorum Türkiye Cumhuriyeti hükümeti başkanı da üyesi de , dışarıdan talimatla kendi yasasını değiştirmez, kendi yasasını koymaz: tüm yasalar burada, Türkiye Büyük Millet Meclisinin iradesiyle ortaya çıkar, sizlerin verdiği oyla kabul edilir veya reddedilir; bu da onlardan bir tanesidir (a.g.e. s.803).
- Burada yapılan tesisler şahısların kendi arazileri üzerine yapılmış tesislerdir. Herhangi bir şekilde kaçak, kamuya ait bir arazi hazinesi üzerine veyahut da bir orman arazisi üzerine yapılmış herhangi bir tesis değildir (a.g.e. s.804).

2.2.1.1.2 İkinci Oturum

2.2.1.1.2.1 Muhalefetin Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar

- Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu'nun 13'üncü maddesi, tarım topraklarının amaç dışı kullanımında çok elzem durumlarda çok stratejik birtakım faaliyetlerde kullanımına müsaade etmektedir (a.g.e. s. 807).
- Biz buraya iki bent daha ekliyoruz. Bunlardan bir tanesi (f) ve diğeri (g) bendi. İki maddeden ilki: “Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunun talebi üzerine 20/02/2001 tarihli ve 4628 sayılı Enerji Piyasası Kanunu uyarınca yenilenebilir enerji kaynak alanlarının kullanımıyla ilgili yatırımları” ve (g) bendi olarak da “Jeotermal kaynaklı teknolojik sera yatırımlarını ekliyoruz (a.g.e. 807).
- Ancak bu kanunun -şu anda yüce Mecliste görüşülen kanunun- 1'inci maddesinde, yenilenebilir enerji kaynak alanlarına tahsis edilmesi ve jeotermal kaynaklı teknolojik sera yatırımlarına tarım alanlarımızın tahsis edilmesi konusu bizim grubumuzca uygun görülmüştür. Ancak bu kanun tasarısının tümü üzerinde 2'nci maddeden dolayı olumsuz oy kullanacağız(a.g.e. s. 807).
- Bugün gelinen noktada, AKP'nin tarım politikaları Türk tarımını dışarı bağımlı hâle getirmiştir (a.g.e. 808).

- Yasada söz konusu olan, bilerek yanlış yatırım yapmış olan şirket veya şirketlerin yaptıkları yanlışlarının örtbas edilmesi veya hatasının kanunla kapatılmak istenmesindeki iyi niyetli olmayan bu inadı anlaşılmamaktadır (a.g.e. 809).
- Birçok nedenle hukuka aykırı olan bu düzenleme, çok yetersiz olan verimli tarım arazilerinin talanına kapı açan anlayışlara meşruiyet kazandırdığı için kamu menfaati, toplum çıkarlarıyla bu yasa teklifi bağdaşmamaktadır (a.g.e. s. 810).
- Ayrıca, bir yabancı firma adına hukuksal düzenleme olma özelliği taşıyan bu yaklaşım millî duruş ve ülkenin geleceğine de ters düşmektedir(a.g.e. s.810).
- Bu yasa teklifi milletimizin, ülkemizin, tarım sektörünün ve köylülerimizin faydasına, geleceğine, kardeşlik ve huzuruna hizmet edebilecek bir yasa teklifi kesinlikle değildir (a.g.e. 810).
- Burada yasanın Cargill’le ilgili olmadığına ilişkin bir somut iddia bulunmaktadır. Konuyla ilgili, 19.999 şirketin bütçesinin toplamı Cargill kadar oluyor mu bir bakmakta fayda vardır (a.g.e. s. 820).
- Cargill’in çıkarlarının alternatifi, kamusal çıkardır, tarımsal bütünlüğün korunmasına ilişkin heyetin demin reddettiği toplumsal muhalefet örgütleri, sendikaların vesairelerin dâhil olmasıdır (a.g.e. s. 820).
- “Tarım dışı amaç” çok masumane gibi gözükse de arkasında farklı kar hesapları bulunmaktadır. Ekolojik tahribatı önlemenin yolunun siyasi, ahlaki tahribatı önlemekten geçmektedir (a.g.e. s. 820).
- Köylü milletin efendisi”nden “Cargill milletin efendisi”ne geçmemiz gereklidir (a.g.e. s. 820).
- Demokratik bir kültür için Yasa ile ilgili bütün toplumsal muhalefet örgütlerinin, meslek örgütlerinin, yöre halkının görüşleri alınmalıdır (a.g.e. s. 820).
- İlgili bölgede tarımsal niteliğin kalmadığı iddiası tamamıyla safsatadır. Cargill’in etrafındaki bütün zeytinlikler Cargill’in çektiği su nedeniyle kurumaktadır, İznik’ten ve yer altı sularından. Dolayısıyla Cargill’le ilgili yasa uygulandığı, hukuk uygulandığı zaman, aslında çevredeki tarımsal arazinin kullanılması pekâlâ mümkün olacaktır, eğer yasadan amacımız minareye kılıf uydurmak değilse (a.g.e. 820).

2.2.1.1.2.2 İktidarın Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar

- Küresel ısınmayla birlikte su, rüzgâr gibi yenilenebilir enerji kaynaklarından istifade etmek büyük öneme haiz olmuştur, bunun için de yeni düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır(a.g.e. s. 811).

- Bu yasa bir “Cargill yasası” değildir. Kocaeli’de, bilhassa Gebze tarafında da , yüzlerce, hatta sayıları bini bulan bu tip tesisler vardır. Bu fabrikaları kaldırıldığında burası bir tarım arazisi de olmayacak, yine başka bir fabrika kurmak gerekecektir. Çünkü bu topraklar artık sanayi bölgesi olmuştur, buralarda artık tarım yapmak imkânı kalmamıştır. Bunun için bu yasaya bütünüyle bakmak gerekmektedir(a.g.e. s.811).
- Bu düzenleme taraf olunan uluslararası yükümlülüklerin yasal altyapısını oluşturmaktadır ve yasal gereğidir. Arazi toplulaştırılması ve kırsal alan düzenlemesi, kamu yararı doğrultusunda, yeni esaslara göre yapılacaktır (a.g.e. s. 812).
- Enerji Piyasası Düzenleme Kurulunun talebi üzerine ülkemiz açısından son derece önemli olan yenilenebilir enerji yatırımlarını hızlandırmak, gereksiz gecikmeleri önlemek amacıyla bu düzenleme getirilmiştir (a.g.e. s. 812).
- Getirilen düzenlemeyle bu sıkıntılar giderilecek ve teknolojik seracılığın gelişmesinde katkı sağlanacaktır (a.g.e. s. 812).
- İller bazında yaptığımız bir çalışmaya göre yaklaşık 4.500 hektar alan için 20 bin kadar müracaat beklemektedir. Bu vatandaşlarımızın mağduriyetlerinin giderilmesi gerekmektedir(a.g.e. s. 813).

2.2.1.2 23 Dönem 2.Yasama Yılı 80’inci Birleşim (20 Mart 2008)

Yasa teklifi üzerine görüşmeler Birinci, İkinci ve dördüncü birleşimlerde TBMM gündemine gelmemiştir.

2.2.1.2.1 Üçüncü Oturum

2.2.1.2.1.1 Muhalefetin Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar

- Bu Kanun’un esası zaten 2’nci maddedir. 1’inci ve 3’üncü maddeler sonradan monte edilmiş ve bunların 2’nci maddeyle hiçbir alakası yoktur. Kanun’un getiriliş sebebi 2’nci maddedir doğrudan doğruya ve 2’nci maddede, adı sanı belli bir Amerikan şirketinin, Cargill’in, yasalara aykırı biçimde yaptığı bir faaliyetin, bir inşaatın yasaklanmasına ilişkin mahkeme kararlarını geçersiz kılmaktır (a.g.e. s.865).
- Bu son derece önemli bir tekliftir. Bu herhangi bir kanun tasarısı gibi görüşülmemelidir. Bunun hem hukuki hem siyasi hem de ekonomik boyutları vardır.Biz, yabancı firmaların Türkiye’ye yatırım yapmasına karşı değiliz. Ülke olarak destekleriz. Ancak, kanunlarımıza uymaları şartıyla (a.g.e. s.865).
- Bizim en yapmamamız gereken şey, Meclisten çıkaracağımız bir yasayla mahkeme kararlarını geçersiz kılmaktır. Anayasa Mahkemesi de dâhil olmak üzere

mahkemelerin, Danıştay'ın, bölge idare mahkemesinin, usullere, kanunlarımıza uymadığı için bu yatırımı durdurma veya yürütmeyi durdurma kararlarını geçersiz kılmaktır (a.g.e. s.865).

- Bu konu Adalet ve Kalkınma Partisi Hükûmetinden çok öncesi vardır. Tüm sorumluluğu Adalet ve Kalkınma Partisi Hükûmetine yüklemek haksızlık olur. Ama bu dönemde cereyan eden olaylar, AKP Hükûmetinden önceki dönemden çok farklıdır. Bu dönemin özelliği, doğrudan doğruya yasalara aykırı faaliyetlerin korunmasıdır. Bu rahatsız edici, tedirgin edicidir (TBMM Meclis Tutanak Dergisi, 2008,s. 865²⁰).
- Bu tek bir firma için yapılmaktadır. Başbakanlığın talimatı üzerine yapılmaktadır (a.g.e. s.866).
- Türkiye bir sömürge değil arkadaşlar, Türkiye bağımsız bir cumhuriyettir, Türkiye bir hukuk devletidir. Bize sömürge muamelesi yapamazsınız (a.g.e. s 867).
- Küresel ısınma, iklim değişiklikleri ve kuraklıkların ülkemizde ve dünyamızda ne kadar etkilidir. Ülkemizde gerek sanayi kuruluşları gerek yerleşim birimleri düzensiz, çarpık bir şekilde oluşmuş, tarım arazilerimiz neredeyse hiç korunmamıştır (a.g.e. s. 867-868).
- Kamuoyunda “Cargill yasası” olarak bilinen ve verimli tarım arazilerinin izinsiz ve hukuka aykırı biçimde işgal edilmesi eylemlerine af getiren 5578 sayılı Kanun 9 Şubat 2007 tarihinde yasalaşmıştır. Cargill firması bu Kanun'un sağladığı imkânlardan yararlanmak amacıyla aynı gün başvuruda bulunmuş ve Bursa Valiliği tarafından verilen 20 Şubat 2007 tarihli izinle, firmanın hukuk dışı yatırımına meşruiyet kazandırılmak istenmiştir (a.g.e. s 868).
- Valilik işleminin iptali için Bursa idare mahkemelerinde iptal davaları açılmıştır. Bu davalar devam ederken, Sayın Cumhurbaşkanının anılan Kanun'un iptaline ilişkin olarak açtığı dava ilk sonucunu vermiş ve 19 Şubat 2007 tarihli Anayasa Mahkemesi kararıyla, Kanun'la ilgili olarak yürürlüğün durdurulması kararı verilmiş ve bu karar Resmî Gazete'de 22 Şubat 2007 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (a.g.e. s.868).
- Anayasa Mahkemesi tarafından verilen bu karar değerlendirilerek, artık yasal dayanağı kalmamış bulunan Valilik işlemi hakkında, Bursa 1. İdare Mahkemesince 23 Mart 2007 ve 3. İdare Mahkemesince de 8 Kasım 2007 tarihlerinde iki ayrı yürütmeyi durdurma kararları verilmiştir. Anayasa Mahkemesi ve idare mahkemesi

²⁰ Bundan sonra a.g.e. <https://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem23/yil2/bas/b080m.htm?Print.x=-422&Print.y=-91&Print=Sayfay%FD+Yazd%FD> Erişim Tarihi: 28.01.2015

kararlarıyla hukuka aykırılığı belgelenen Valilik izin işleminin ortadan kalkması üzerine, firmanın verilmiş mahkeme kararlarına aykırı yatırımının kurtarılması amacıyla bu kez, 14 Şubat 2008 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonunca kabul edilen kanun teklifi hazırlanmıştır (a.g.e. s.868).

- Bu kanun teklifi ile tarım arazisinde izinsiz gerçekleştirilmiş yatırımlara hukuksallık kazandırılmak amacıyla bir yıllık yeni bir af süresi getirilmiştir. Bu düzenleme açıkça hukuka aykırı olduğu gibi, ülke ve milletin geleceğinin güvencesi olan verimli tarım arazilerinin talanına yol açacak özelliği ile ülke ve millet yararlarına da aykırıdır.
- Türkiye Büyük Millet Meclisini, kamuoyunu ve medyayı, hukukun üstünlüğünün egemen kılınması ve millî varlıklarımızla bağımsızlığımızın korunması yolundaki çabalarımıza omuz vermeye ve destek olmaya çağırıyoruz (a.g.e. s.868).

2.2.1.2.1.2 İktidarın Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar

- Hızlı nüfus artışı, çok sayıda sosyoekonomik ve politik sorunlara neden olmasının yanında yanlış arazi kullanımına ve toprak kayıpları nedeniyle ekonomimize ve kalkınmamıza önemli etkileri olan sorunlar da ortaya koymuştur (a.g.e. s.870).
- Toprağın tahribinin, ekolojik değerlerin bozulmasının sadece bir ülkeyi değil, tüm dünyayı tehdit ettiğine de hepimiz inanıyoruz. Bu tür toprak tahribi tehditlerini önlemek amacıyla bu kanuna ihtiyaç duyulmuştur (a.g.e. s.871).
- Geçmiş iktidar dönemlerinin hepsinde buna göz yumulmuş. Bugün için bu, Türkiye'nin bir sorunudur, sadece Cargill'in sorunu değildir, sadece Bursa'nın sorunu değildir. Bugün için bu, Türkiye'nin bir sorunudur (a.g.e. s.872).

2.2.1.2.2 Beşinci Oturum

2.2.1.2.2.1 Muhalefetin Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar

- Bir firma için yasa çıkmaz ancak, o firmayı içerir. Üstelik o firma eğer hukuk dışı işler yapıyorsa, yasayı çıkardığımızda, örneğin Cargill'in bölgeye verdiği zararı önleyemez (a.g.e. s.883).
- Devlet merkezli siyaset vardır, din merkezli siyaset vardır, emek merkezli siyaset vardır. Ama firma merkezli siyaset söz konusu olmamalıdır. Yine en son Cargill'e tarım il müdürlüğü tarafından verilen işletme izni. Yürütmeyi durdurma kararı veriliyor ve Cargill, Cargill diyoruz (a.g.e. s.883).
- Genetiği değiştirilmiş mısırdan nişasta bazlı şeker üreten ve Avrupa Birliğinde yüzde 2 olan nişasta bazlı şekerin bizim ülkemizde neden yüzde 10 olduğu ve her yıl

Bakanlar Kurulunun kararı ile yüzde 50 neden artırıldığını birisi çıkıp halka açıklamıyor (a.g.e. s.883).

- Cargill gibi bir tesise, imar planlarına, hukuka aykırı olarak birinci derecede tarım arazisi olan, “kara elmas” denilen zeytinliklerimiz içinde, genetiği değiştirilmeye uğramış mısırdan şeker üretimini rahat rahat yaptıran güç nedir? Bunun açığa çıkarılması gerekiyor (a.g.e. s.883).
- Neden Cargill’in işgal ettiği alana yeniden tarım vasfı kazandıracak girişimlerde bulunmuyor? Şirketin verdiği zararlar, tükettiği sular, kirlettiği toprakların bedeli neden ödettilerimiyor? (a.g.e. s.883).
- Bunun da dünyada benzer bir örneği yok. Dolayısıyla bizim yapmamız gereken, zararın neresinden dönersek o kadar Bursa halkınadır, toplum yararınadır deyip, toplumsal çıkarı esas almaktır. Ben, Meclisin manevi şahsiyetinin ancak böyle ayakta tutulacağına inanıyorum (a.g.e. s.883).
- Şimdi, Tütün Yasası, Şeker Yasası, bizim “Derviş yasaları” dediğimiz yasalar, değişik partilerden dolaştı, geldi. Sayın Derviş yurtdışında, ruhu şimdi Adalet ve Kalkınma Partisinde-bununla uğraşıyoruz aslında (a.g.e. s.907).
- Dolayısıyla içinde bulunduğumuz bu konjonktürde neoliberal politikaların çok açık sonuçlarıyla karşılaşılıyor. “Ekonominin ayrı kuralları vardır, ekonomi ile siyaseti ayırtmak gerekir.” deniyor. Ekonomi ile siyaseti ayırttığımızda, ekonomi kendi kurallarıyla, yani uluslararası kapitalizmin dinamikleriyle hareket ettiğinde o zaman siyasete ne gerek kalıyor, siyaset kurumunun işlevi anlamlı olmuyor. O yüzden birinci derecedeki tarım arazilerinin amaç dışı kullanımı bu kadar kolay lütfen bırakılmamalı (a.g.e. s.907).

2.2.1.2.2.2 İktidarın Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar

- Kamuoyunda “Carge” diye söylenen aslı “Kargill” diye ifade edilen şirketin tarihçesi hakkında bilgi vermek istiyorum. Kuruluş izni 9 Aralık 1997 tarihinde verilmiş. İm vermiş bunu? Sayın Mesut Yılmaz’ın Başbakan olduğu dönemde bu izin verilmiş. Bu izinde Başbakan Yardımcısı olarak kimin imzası var? Sayın Bülent Ecevit’in imzası var (a.g.e. s. 897).
- Ülkemizde enerji arzının az olması, ihtiyacı karşılayamaması nedeniyle enerji ithalatı yapılmaktadır. Toplam ithalatımızın yüzde 20’sini enerji ithalatı oluşturmaktadır. Enerjide dışa bağımlılığı azaltmak ve yenilenebilir ve sürdürülebilir enerji kaynaklarına ve halihazırdakilerin yönetilebilirliğine acil ihtiyaç vardır. Daha önce konuşan muhalefet milletvekillerinden bir arkadaşımız geçmişti hatırlattı. Evet, hafızai

beşer nisyan ile maluldür, bizde hatırlatalım, bunca senedir Meclistesiniz sizler neler yaptınız? Lütfen hafızanızı tekrar bir yenileyin ve aynen söylüyorum: Su akarken siz bakıyordunuz, rüzgar eserken siz es geçiyordunuz ama bizim İktidarımız döneminde artık suların enerjiye dönüştüğü, rüzgarın enerjiye dönüştüğü bir atmosferin içerisindeyiz (a.g.e. s.897).

- Elbette ki meralar korunacak, ama sizin eğer meralarda enerji üretmeniz gerekiyorsa üreteceksiniz. Ben bu mantığı anlamakta zorlanıyorum. Her şeye karşı çıkıyoruz. Üretim yapma, enerji üretme, petrol üretme, maden üretme. Arkadaşlar, bu memlekette ne üreteceğiz o zaman? (a.g.e. s. 899).

2.2.1.3 23. Dönem 2.Yasama Yılı 82'inci Birleşim (26 Mart 2008)

Yasa teklifi üzerine görüşmeler Birinci ve İkinci oturumlarda TBMM gündemine gelmemiştir.

2.2.1.3.1 Üçüncü Oturum

2.2.1.3.1.1 Muhalefetin Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar

- Türkiye, Fransa, Almanya ve Amerika'dan sonra dünya şeker ham maddesi üretiminde pazarı etkileyecek bir üretime sahiptir. Uluslararası finans kuruluşları önünde çok önemli karar mercilerini etkileyen bir Pazar vardır. Tarım reformu adı altında çıkarılan, 2001 yılında çıkarılan Şeker Yasası, bu gücü, küreselleşme adı altında piyasa ekonomisine vermiştir. Yani ulus ötesi firmaların egemenliğine aktarmıştır. İşte Cargill, ulus ötesi güçlerden birisidir ve elli yedi ülkedeki 90 bin çalışanıyla, dünya tatlandırıcı ve genetik tohum tekeli olan bir firmadır (TBMM Tutanak Dergisi, 2008, s. 254²¹).
- Cargill'in şeker piyasasındaki gücü yapay şeker üretiminden gelmektedir Yapay şekerse, mısırdan üretiliyor. Bütün kavga, mısırdan üretilen yapay şekerin kotasını artırmak üzerine yoğunlaşmaktadır (a.g.e. s.255).
- Cargill ve benzeri firmaların kavgası bu. Orta Doğu'daki doğal şeker pazarını yapay şeker pazarı hâline dönüştürmek. Cargill, bu piyasada 180 bin ton kapasiteli Amylum'dan sonra Türkiye pazarında 135 bin ton kapasiteye sahip, yani ikinci sırada değerli milletvekilleri. Üçüncü sıradaki Pendik Nişastanın da yüzde 50 hissesine sahip Cargill. Geri kalan yüzde 50 hisse kimin? O da, enteresandır, Ülker grubunun. İşte

²¹ Bundan sonra a.g.e. <http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem23/yil2/bas/b082m.htm?Print.x=-422&Print.y=-91&Print=Sayfay%FD+Yazd%FD> Erişim Tarihi: 28.01.2015

böyle bir piyasada emeğinin karşılığını alamayan, pazarını kaybeden, sömürüye açık hâle gelen Anadolu üreticisi, köylüsü, çiftçisi (a.g.e. s.255).

- Bu nedir biliyor musunuz? Bakın, “devlet” kavramı yok burada, “hükûmet” kavramı yok burada; burada “şirket” kavramı var, burada -daha da ötesi- “taşeron” anlayışıyla sürdürülen bir kamu yönetimi (a.g.e. s. 255).
- Birçok nedenle hukuka aykırı olan bu düzenleme, çok yetersiz olan verimli tarım arazilerinin talanına kapı açan anlayışlara meşruiyet kazandırdığı için kamu yararıyla da bağdaşmamaktadır (a.g.e. s.264).
- Ayrıca, bir yabancı firma adına hukuksal düzenleme olma özelliği taşıyan bu yaklaşım, ulusal bağımsızlık ilkesine de ters düşmektedir (a.g.e. s. 264).
- “Ne yapalım?” diyerek suçu kabullenmek, suçluyu meşrulaştırmak, yasamaya hile karıştırmaktır, milletin verdiği yetkiyi kötüye kullanmaktır (a.g.e. s.265).
- Bu kanun teklifinin sahibi de daha önceki dönemde, bu kanunun, buna benzer bir kanunun, bu firmayla ilgili kanunun çıkmasına burada çok net cümlelerle itiraz etmiş, suçlamalar yapmış. Ama ne acı ki her iktidar bu kanunu getirmeye kendini mecbur görmüş, muhalefet de itiraz etmiş (a.g.e. s.265).
- Bu kanunda, jeotermal ve yenilenebilir enerjiyle ilgili doğru, gerekli düzenlemeler var, hiç itiraz etmiyoruz. Yenilenebilir, kaynağı bize ait enerji yatırımlarının desteklenmesi, bu konuda gerekiyorsa tarım arazileri ve özellikle mera ve çayırların kullanılmasında rüzgâr santralleri için doğrudur, faydalıdır, gereklidir diyebiliriz ve destekleyebiliriz. (a.g.e. s. 265).
- Bu kanun, ülkemizin, milletimizin hayrına bir kanun değil, bu kanun masum bir kanun değil ve bu kanun meşru bir kanun değil. Burada oylanmış olması, kabul edilmiş olması, bu kanunun masumiyetini, bu kanunun meşruluğunu hukuken sağlayabilir. Kanunların lafzı önemli ama ruhu, lafzından çok daha önemli (a.g.e. s. 266).

2.2.1.3.1.2 İktidarın Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar

- Kanun teklifiyle, jeotermal kaynaklarımızın değerlendirilmesi konusunda önemli bir adım atılmaktadır. Bu teklifle getirilen değişikliklerle, jeotermal enerjiden daha geniş anlamda yararlanılabilecektir. Bu teklif ile jeotermal kaynakların bulunduğu bölgelerde modern teknolojik seracılığın önü açılacaktır (a.g.e. s. 256).
- Anayasa, yasa koyucuya, toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda tarımsal alanda düzenleme yapma yetkisi vermektedir. Ancak yasa koyucu bu yetkiyi kullanırken, kamu yararı amacını gütmek ve Anayasa'nın ilgili diğer kurallarına da uymak

zorundadır. Geçici 1. maddenin gerekçesinde ise söz konusu arazilerin tarımsal niteliği geri kazanılmayacak şekilde bozulduğu için böyle bir düzenlemeye gidilmesine ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir (a.g.e. s. 257).

- İptali istenen kuralda, tarım arazilerinin tarım dışı amaçla kullanılabilmesi için belirli koşulların yanında, tarımsal bütünlüğün bozulmamasının ve hazırlanacak toprak koruma projesine uyulmasının gerektiğinin belirtilmesi karşısında Yasa'nın kamu yararı amacı dışında çıkarıldığı söylenemez (a.g.e. s.257).
- Anayasa'nın 'Tarım, hayvancılık ve bu üretim dallarında çalışanların korunması' başlıklı 45. maddesinde, 'Devlet tarım arazileri ile çayır ve meraların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemek... için gereken tedbirleri alır' hükmüne yer verilmiş, ancak bu tedbirlerin türü ile uygulanma yöntemi yasa koyucunun takdirine bırakılmıştır (a.g.e. s. 257).
- Konulan bu şartlar tarım arazilerinin korunmasını sağlamaya yönelik olup, bunlar gerçekleşmedikçe tarım arazisinin tarım dışı amaçla kullanılmasına izin verilmesi söz konusu olmayacaktır. Bu nedenle kural Anayasa'nın 2. 10. ve 45. maddelerine aykırı değildir (a.g.e. s. 258).
- Benim tavrıma gelince, benim sözlerime gelince, ben sözlerimin arkasındayım. Bu fabrikanın temeli atılana kadar mücadele ettim. Ama bu yasal düzenlemeyi Cargill için getirmediğim (a.g.e. s. 258).
- Bakın, otuza yakın işlem yapılmış, sene 2002. Faaliyetine devam edilmesi kararı veriliyor, Bakanlar Kurulu prensip kararı veriliyor, 2002. 2005'e kadar, 2005'in yarısına kadar faaliyet devam ediyor. Hiçbir işlem yok. 2005'in yarısından sonra, bazı kimseler, bazı duygu ve düşüncelerle -bunları ben isimlendirmiyorum- tekrar yargı yoluna başvuruyorlar ve neyi iptal ettiriyorlar biliyor musunuz? Kamunun kurumlarının verdiği kararları iptal ettiriyorlar. Cargill'le alakaları yok yargının, yani o noktada Cargill'le alakaları yok ve Cargill çalışmaya devam ediyor, geliyor. On yıl çalışmış bir firmanın, şimdi siz yıkılmasını talep eden bir konuda konuşuyorsunuz (a.g.e. s. 269).
- Burada, arkadaşlar geldiler bu kürsüye, dediler ki: "Ya 5 liraya satılır mı arazi! Bugün, işte, 200 lira şurada, 300 lira şurada." Ya kardeşim, bu 500 lira arazi bedeli değil ki, bu 5 lira cezai bir hüküm. Araziyi adam sahibinden almış, kaçta almışsa almış. Arazi bedeli değil, devletin arazisi değil, kamunun arazisi değil; herhangi bir şahıstan Cargill firması gitmiş, satın almış, bir şeyler yapmış oraya. O 5 lira ceza hükmünde bir uygulamadır. Bunu da kamuoyuna yanlış deklare ettiniz burada, bu kürsüde, sanki arazinin bedeliymiş gibi anlattınız (a.g.e. s. 269).

- Bunun dışında, daha söylenmesi gereken bir şey daha var. Bu teklif, kesinlikle - Anayasa Mahkemesinin kararını okudum, dinlediniz- af niteliğinde bir teklif değildir (a.g.e. s. 269).

2.2.1.3.2 Dördüncü Oturum

- 111 sıra sayılı Kanun Teklifi'nin tümünün açık oylama sonucunu şöyledir:Kullanılan oy sayısı :291, Kabul : 204, Ret : 86 Çekimser :1 (X) Böylece teklif kabul edilmiş ve kanunlaşmıştır (a.g.e. s. 283).

2.2.2 Tekel'in Yeniden Yapılandırılmasına İlişkin Kanun (5752 Sayılı Kanun)

Tekel'in yeniden yapılandırılmasına ilişkin kanun tasarısının TBMM'de görüşmelerine geçmeden önce Tekel'in Türkiye için taşıdığı anlamın açıklanması gerektiği düşünülmektedir. Günümüze gelene dek tütünün, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinden başlamak üzere hikâyesinin belli durakları olmuştur. Boratav'a göre *tütün* Türkiye ekonomisinin geçmişinin, bugünün kavranmasında kritik bir yere sahiptir. Dünya ekonomisi ile emperyalizmle ilişkilerin belirlendiği; birikim rejiminde ve halk sınıflarının kaderlerinden gerçekleşen değişimi temsil edebilecek en uygun örneklerden biridir. Bu değişimin ana hatlarını Keskin ve Yalman Osmanlı toplumunun bir yarı-sömürgeye dönüşümünü *Reji* düzeni; Cumhuriyet'in ekonomik bağımsızlık ve sanayileşme arayışlarını *Tekel* modeli; neoliberalizme geçişi ise *desteklemenin tasfiyesi ve özelleştirme* ile tanımlamaktadır (Keskin ve Yaman, 2013, s. 13-14).

“Tütün rejisi, 19.yüzyılın son çeyreğinde Osmanlı kaynakları üzerindeki yabancı kontrolünü açık bir statüye kavuşturan Duyunu Umumiye sistemi içinden doğan çok-uluslu bir yabancı sermaye yatırımdır. Çok uluslu bir sermaye yatırımı olarak Reji, ülke genelinde yayılan örgütlenme düzeyi, faaliyet çeşitliliği ve elde ettiği gelir bakımından bir ilk uygulamadır. Reji idaresinin kurulmasıyla Osmanlı Hükümeti en önemli gelirlerinden birini, tütün gelirini, bir Avrupa şirketinin eline bırakmıştır.” (Ertürk ve Yaman, 2013, s.22,64).

1921 yılında Reji idaresi devlete geçmiştir. 1925 yılında tütün satın alınması, satılması görevleri hükümete verilmiş ve Tütün Rejisi devletleştirilmiştir. Devlet tekeli uygulamasının ilk kurumsal yapılanmalarından biri olan “İnhisarlar İdaresi” 1933 yılında kurulmuştur. 1969 yılında 1117 sayılı Tütün ve Tütün Tekeli Kanunu çıkartılmıştır. 1983 yılında sigara sektöründe İngiliz Rothmans şirketi tarafından sigara fabrikası kurularak TEKEL dışında sigara üretimi gerçekleşmiştir. 1984 yılında yabancı sigara ithaline izin verilmiştir. 1988 yılında TEKEL tarafından yabancı tütün ektilmesine başlanmıştır. 1986'da tütünde devlet

tekeli kaldırılmış ve yabancı firmaların ülkeye girişlerine izin verilmiştir. 1999 yılında IMF ile 17.Standby anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma ile IMF'ye, tütüne uygulanan fiyat desteklerinin enflasyonla uyumlu olarak arttırılacağı sözü verilmiştir. 2001 yılında Özelleştirme Yüksek Kurulunun kararıyla TEKEL özelleştirme kapsamına alınmıştır (Bor ve Leblebici, 2014, s.312-313).

Bu sürece kadar TEKEL tarımsal bir Kamu İktisadi Kuruluşu olarak destekleme alımları, tütün üretimi, ticareti ve ekim denetim yetkisi ile belirleyici ve hayati rol oynamıştır (Özerman, 2009, s. 298).

Tütün sektörünün serbestleşmesinde en önemli kırılma Tütün Kanunu ile yaşandığı belirtilmektedir. Dönemin Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer tarafından veto edilen kanun Meclise geri gönderilmiş ancak kanun Meclis'te kabul edilmiştir. Bu yasa tütün sektörünün serbestleştirilmesi, tütün destekleme alımının kaldırılması ve Tekel'in varlıklarının satışı olanaklı hale getirilmiş; sektörün yönetimi bir üst kurula TAPDK(Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurumu ve Kurulu) devredilmiştir.

2001'de çıkarılan tütün kanunuyla tütün üreticisine verilen ayrıcalıklar sona ermiştir. Keyder, Dünya Bankasının 2000 yılında hazırladığı tarım politikaların reform paketi(ARIP- Agricultural Reform Implementation Project) kabul edilmesinin ardından IMF'ye verilen mali dengeleri gözetme sözü ile Dünya Bankası'nın denetimi altında uygulanacak olan yeni bir tarım reformunun altını çizmektedir. Bu kapsamda kabul edilen ARIP'in amacının da tarım sektöründe piyasa koşullarını geçerli kılmak olduğunu belirtmektedir. Keyder'e göre ARIP'in yaptığı en büyük hasar tütün üreticileri üzerinde olmuştur (Keyder, 2013, s.198-201).

2002 yılında²² tütünde “*destekleme*” alımları kaldırılmış ve 2003'de tütün üretiminde sözleşmeli üretim dönemi başlamıştır. 2008 yılında TEKEL'in sigara birimi BAT'ya satılmıştır. 2009 ürünü için üretim sözleşmesi yapmayan TEKEL(TTA) tütün piyasasından çekilmiştir.

Bu kapsamda TBMM'de 5752 sayılı kanuna ilişkin görüşmelere yer verilmiştir. Bu yasa ile TEKEL'in tütün üreticisinden son kez alım yapması düzenlenmektedir.

5752 sayılı kanun tasarısı TBMM'de 23. Dönem 2.Yasama yılında 82'inci ve 86'ıncı Birleşimleri olmak üzere iki Birleşimde görüşülmüştür.

²²Yasanın yürürlüğe girdiği 2002 yılı ile 2008 yılı arasında, ülke genelinde tütün ekici sayısında yüzde 62,tütün üretiminde ise yüzde 47.7 oranında bir azalma saptanmıştır (Ertürk ve Yaman, 2013, s. 422).

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 5752 sayılı "Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğünün Yeniden Yapılandırılması ile Tütün ve Tütün Mamullerinin Üretimine, İç ve Dış Alım ve Satımına, 4046 Sayılı Kanunda ve 233 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı ile Adıyaman Milletvekili Ahmet Aydın ve 12 Milletvekilinin; 4733 Sayılı Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğünün Yeniden Yapılandırılması ile Tütün ve Tütün Mamullerinin Üretimine, İç ve Dış Alım ve Satımına, 4046 Sayılı Kanunda ve 233 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi hakkındaki görüşmelerde iktidar ve muhalefet partilerinin söylemlerinde öne çıkan konular özetlenmiştir.

Muhalefet yasa ile Tekel'in ve Türkiye'deki tütün üreticisinin ve üretiminin bitirildiği savunmaktadır. Tekel'in özelleştirilmesinin doğurduğu kötü toplumsal ve ekonomik sonuçlara yoğunlaşma söz konusudur. Tekel'in diğer bölümlerinin satışı sadece uluslararası şirketler yararına olmuştur. Yasa ile yapılmak istenen daha önce özelleştirilen Tekel'in piyasada boşalan yerini dolduracak düzenleyici bir üst örgüt oluşturmaktır. Bu üst kurul ise İktidar yanlıları için kadro açmaktan başka bir şey olarak görülmemektedir. Tütün üretiminin sadece bir yıl daha uzatılıyor olması bir sonraki yıl olan 2009 yılında yapılacak seçime bir yatırım olarak değerlendirilmektedir.

İktidarın söylemine göre yasa kurum personeli ile hizmet birimlerinin statüleri, görev ve yetkilerine ilişkin düzenleme yapan hükmün Anayasa Mahkemesince iptaliyle oluşan hukuki boşluğu doldurulmayı amaçlamaktadır. Devlet ve toplum açısından büyük önem taşıyan idari yaptırımlara ilişkin hükümlere verili kanunun yer verilmemiş olmasının doğurduğu sorunların çözülmesi ve adli cezalara ilişkin hükümlerinin de yine Anayasa Mahkemesi iptal kararı da göz önüne alınarak adil ve etkin hükümler içerecek şekilde revize edilmesi ihtiyacı vardır. Önemli bir ürün olan tütünün ülke politikaları çerçevesinde alımlarına yönelik düzenleme yapılmasına ihtiyaç vardır. Yasayı 800 bine yakın Türk çiftçisinin beklemektedir. Türkiye Şark tipi tütün üretimi ve ihracatında dünya liderliğini sürdürmektedir. Tütün üretimi devamlılık gerektiren bir aile ziraatıdır. Ayrıca, üretimi yapılan ve yerli tütün kullanılan sigaralarda tütün çeşitlerinin korunması için üretimin devam etmesi sağlanmalıdır. İşte, getirilen kanunda da bir yılda üretimin sağlanması söz konusudur.

Türkiye'nin olası AB üyeliğinde Türk tütüncülüğünün gerek kaliteli, oryantal tütün üretimindeki tecrübesi gerekse üretim hacmiyle önemli bir avantaj sahibi olacağı düşünülmektedir. İlerleyen yıllarda ABD oryantal tütün üretiminin giderek azalacağı tahmin edilmektedir. Bu itibarla, Türkiye'de tütün üretiminin devam etmesi ayrıca önemli avantajlar

sağlayacaktır. Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de alkol ve tütün ürünleri, yasa dışı ticaret nedeniyle halk sağlığını tehdit etmekte, bu ürünlerin hazineye sağladığı çok yüksek orandaki katma değer organizasyon suça ve kanunsuz uygulamalara yönelmesine fırsat vermekte, kayıtlı çalışan sektör aktörleri açısından haksız rekabet oluşturarak bu sektörlerin rekabet gücünü olumsuz yönde etkilemektedir, Kurumun etkinliğinin geliştirilmesi ile tütün ve alkol piyasasının düzenlenmesinde güvenli bir serbest rekabet piyasasının etkinlik, şeffaflık, hesap verilebilirlik ve hakkaniyet ilkeleri ışığında ve sosyal sorumluluk bağlamında en az toplumsal maliyet ile en yüksek toplumsal yararı sağlayarak piyasaların düzenlenmesi, izlenmesi ve denetlenmesinin sağlanması; yasa dışı faaliyetlerin engellenmesi bağlamında ise kaçakçılığın ve izinsiz taklit üretimin engellenmesi ve izinli üreticilerin vergisiz mal arzının önlenmesi temel ilkeler olarak benimsenmiştir. Ayrıca, Dünya Sağlık Örgütü Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi’nin getirdiği yükümlülükler çerçevesinde Kuruma da önemli görevler yüklenmiştir²³. Bunun yanında, Tekel’in özelleştirilmesi ve diğer birimlerinin satışı daha önceki Hükümetler döneminde gerçekleşmiştir. İktidar yasa ile bundan doğan sorunlara çözüm aramaktadır.

Yasa tasarısı görüşmelerinde hem İktidarın hem de muhalefetin söyleminde bazı ortak noktalarda bulunmaktadır. Bu söylemlerde, Türkiye tütününün dünyadaki diğer tütün tiplerine göre daha özel oluşu, ticari olarak değerinin yüksek oluşu, tütün üretiminin ve tütün üreticisinin önemi ve korunması gerektiği vurgulanmaktadır.

2.2.2.1 23. Dönem 2.Yasama Yılı 82’inci Birleşim (26 Mart 2008)

Yasa teklifi Birinci, İkinci ve Üçüncü Birleşimlerde TBMM gündemine gelmemiştir.

2.2.2.1.1 Dördüncü Oturum

2.2.2.1.1.1 Muhalefetin Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar

- Tasarı bir yandan Anayasa Mahkemesinin iptal ettiği 4733 sayılı Kanun’un 9’uncu maddesinin (a) fıkrasının iki sayılı bendinde yazılı olan hükmü yeniden düzenlemek, diğer yandan tütün, tütün mamulleri, alkol ve alkollü içkiler piyasasında daha şeffaf, güvenli ve rekabetçi bir piyasa oluşturmak, kurumun daha etkin, verimli çalışmasını sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Bu tasarıyı görüşülürken ülkedeki tütün üretimi ve Tekel işçilerinin durumu diğer yandan Tekelin özelleştirilmesinin neler getirip neler götürdüğünü dikkatle irdelenmelidir (a.g.e. s.285).

²³ TBMM Tutanak Dergisi, 2008, s. 299

<http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem23/yil2/bas/b082m.htm?Print.x=-422&Print.y=-91&Print=Sayfay%FD+Yazd%FD> Erişim Tarihi: 28.01.2015

- Tekelin özelleştirilmesini sağlamak amacıyla, Tekelin kamu iktisadi kuruluşu statüsünden iktisadi devlet teşekkülü statüsüne geçirilmesi sonucu mülkiyetin devri suretiyle özelleştirilmesini öngören ve tek yanlı ekonomik bakışa dayandırılan 4733 sayılı Yasa -kısa adıyla “Tütün Yasası”- Dünya Bankası ve IMF’ye verilen taahhütler doğrultusunda 57’nci Hükûmet döneminde hızla çıkarılmıştır. O dönemde yasaya karşı çıkan Adalet ve Kalkınma Partisi iktidara geldiğinden beri yasayı ödünsüz uygulamaktadır. Yasa ile tütün üretimi alanında 2002 yılından itibaren tütünde destekleme alım fiyatı açıklanmamış, tütün alım ve satımının sözleşme ve açık artırma sistemiyle yapılmasını öngören sistem ilk yılından başlayarak başarısız olmuştur (a.g.e. s.285).
- Tekelin özelleştirilmesiyle yapılan yabancıya satış, sigarada daha önce kaldırılmış olan devlet tekelinin yerini bir başka ve yabancı tekele teslim etme işlemidir. Yani, yapılan, klasik deyimle özelleştirme değil, tekelin geri getirilmesi ancak yabancı sermayenin çıkarının toplum çıkarının yerini almasıdır. Bu durumda artık “Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.” ifadesi yerini “Egemenlik kayıtsız şartsız yabancı sermayenindir.” ifadesine bırakmaktadır (a.g.e. s.285).
- Tekelin sigara fabrikalarının özelleştirilmesinin sonuçları; Türk tütününden yapılan Türk sigaralarının üretilmemesi, öncelikle yabancı markaların üretimi, Türk tütününün alımının azaltılması, Türk tütününün marka yerine dolgu maddesi olması, sigara fabrikalarının yabancılaştırılması, tütün üretimi ve fiyatlandırmasının bütünüyle sayısı sınırlı özel yerli, yabancı tekellere bırakılması, ekicilerin uluslararası şirketler karşısında yalnız kalması ve özel sektöre bağımlı, sözleşmeli taşeron üretici olması, ekicilerin gelir kaybı sonucu tarlasını terk etmesi ve kente göç etmesi, işçilerin işten çıkarılması, sendikası ucuz iş gücü olarak çalıştırılması, tüketicilerin değişen damak tadı, pahalı tüketim, reklam yoğunluğu, tüketim artışı ve artan sağlık sorunlarıdır (a.g.e. s.286).
- Bu sürecin kamu yönetimine etkisi; yönlendirme ve denetim gücünü yitirme, dünyadaki stok fazlası tütün ve sigaraların ülkeye girmesi sonucu dış satımın azalması ve dış alımın artması, vergi gelirinde azalma, tarımsal üretim planlaması yerine şark tipi tütün üretiminin kısıtlanması ve sulu tarım alanlarının gereksinim duyulan ürün yerine Virginia, Burley tipi tütüne ayrılması, sağlık harcamalarında artış, terk edilen topraklarda erozyon ve artacak sosyal sorunlarla uğraşma olacaktır (a.g.e. s. 286).

- Tekelin özelleştirilmesinden yarar sağlayacak tek kesim olan “ulus ötesi tekeli” ise Türk sigara pazarını paylaşım savaşını kazanacak, yabancı ülkelere yüksek kâr marjları aktaracaktır. Yerli sanayici, ulus ötesi tekellerin uzantısı konumuna düşecek ya da marjinalleşecektir. Tütün ürünleri işleme ve sigara sanayisinin ülkemizde kalması ya da yeni yabancı yatırımların yapılması, ekonomik ve sosyal boyutta yaşanacak olumsuzlukları hafifletmeyecek, aksine yabancı ülkelere kaynak aktarımını hızlandıracaktır (a.g.e. s.287).
- Tasarının da ortaya koyduğu gibi, Tekel yalnızca 2008 yılı ürünü için tütün üreticileriyle sözleşme yapacak, daha sonra sözleşme yapmayacak, piyasadan çekilecektir. Bu durum en çok Doğu ve Güneydoğu’da geçimini tütünden sağlayan ekicileri vuracaktır. 31 Ekim 2004 tarihi itibarıyla Tekelin tütün aldığı ekici sayısı Doğu’da 22.100, Güneydoğu’da 97.400 iken, özel sektörün tütün aldığı ekici sayısı Doğu’da 882, Güneydoğu’da yalnızca 1.030’dur. Yani özel sektör Doğu ve Güneydoğu’dan tütün almamaktadır. Bundan sonra yaşanacak olan budur. Doğu ve Güneydoğu’da tütün üretimi hemen hemen sıfırlanacaktır. Bölge için yeni ekonomik önlemler alacağını ifade eden Hükûmetin kulaklarının çınlamasını istiyorum (a.g.e. s 287).
- Özelleştirmenin birilerine çıkar sağlama dışında toplum için en ufak bir yararının olmadığına en iyi örneği, Tekelin alkol bölümünün özelleştirilmesiyle yaşandı. 2004 yılında Tekelin alkollü içkiler bölümü 292 milyon Amerikan doları bedelle Mey Alkollü İçkilere yüzde 50’si peşin, kalanı iki yılda eşit taksitte ödenmek üzere satıldı. Aynı şirket, 292 milyon dolara aldığı Tekelin içki bölümünün yüzde 92 hissesini iki yıl sonra, 2006’da Amerikan Teksas Pasifik Gruba 3 katı fiyatla 810 milyon dolara sattı. Bu olay özelleştirmelere tutulan bir aynadır. Bu olaya “Evet, doğru, aynen böyle oldu.” diyorsanız, sizin yaptığınız özelleştirmede bir yanlışlık vardır. “Hayır, doğru değil.” diyorsanız, lütfen gelin bu kürsüden söyleyin (a.g.e. s. 287).
- Tekelin sigara bölümünün özelleştirilmesinin benzer sonuçlar doğuracağı açıktır. Bu sonuçların ipuçları da 2002 yılında çıkarılan Tütün Yasası’ndan bu yana yaşanmaktadır. Âdeta tütün üretimini yasaklayan ve sektörü özelleştirmeye, yabancılaştırmaya hazırlayan 4733 sayılı Yasa hükümlerinin uygulandığı son beş yıllık süre içerisinde tütün üreticisi sayısı yüzde 47 azalmıştır. Bugün, 205 bin tütün üreticisi vardır. 2000 yılında, bundan sekiz yıl önce 200 bin ton olan tütün üretimi, bugün, ilk defa 100 bin tonun altına düşmüştür (a.g.e. s. 288).

- Tekel sigara fabrikaları devlete yük olmayan, aksine kâr eden ve istihdam yaratan kuruluşlardır. Bu kuruluşların özelleştirilmesi, ekonomiye ayrıca bir katkı sağlamayacaktır. Devletin Tekelin sigara fabrikalarından sağladığı kârı çok uluslu şirketlere terk etmesi ya da onlarla bölüşmesi için haklı sayılacak hiçbir nedeni yoktur. Kaldı ki, Tekelin sigara ve yaprak tütün birimlerinin özelleştirilmesi, tütün ve tütün mamulleri piyasasında doğrudan belirleyici olacağı için, bundan sonra tütün üreticisinden tütün mamulleri tüketicisine, toplum sağlığından ülke ekonomisine kadar geniş ve olumsuz bir etkilenmenin olacağı açıktır (a.g.e. s .288).
- Atatürk'ün, Tekeli 4 milyon liraya devletleştirerek Reji İdaresini kovmasından bu yana seksen üç yıl geçti. Osmanlı'nın son döneminde yabancıların alacaklarının tahsili için tuz ve tütün gelirlerine el koyan Reji'nin kolcuları Anadolu'da binlerce köylüyü öldürmüştü. Seksen üç yıl sonra korkarım ki bu film yeniden sarılıyor ve başa dönmek isteniyor. Ve yine korkarım ki, sizler, bir zamanlar Reji İdaresi lehine her kararı alanlar gibi, yarın Tekelin sigara fabrikalarını alan BAT için benzer yasaları çıkarmaya, benzer kararları almaya kalkarsınız. Bu sözlerime itiraz etmeyeceğinizi umuyorum. Çünkü, daha yirmi dakika önce siz burada Cargill için ve Cargill adına yasa çıkardınız. Dünyada hemen hemen bütün ülkelerde sigara endüstrileri yasal ya da yasal olmayan tekellerin elindedir. Türkiye'de de bir devlet tekeli vardı. Ama buna son verdiniz, şimdi bir yabancı tekeli, British American Tobacco'yu getirdiniz (a.g.e. s.288).
- Bir Tütün Fonu vardı, 1986 tarihli kanunla çıktı, sonra bu fon bütçeye devredildi. Şimdi şunu sormak istiyorum: Tütün, tütün mamullerinde, bugün, ton başına 3 bin dolar fon almıyor bunların ithalatından. Sigara paketi başına da 40 sent fon almıyor. Bu fonlar ne oluyor? Bu fonlar, acaba, o Kanun'un çıkış amacında olduğu gibi, Türkiye'deki tütün çiftçisinin lehine, tütün üretiminin artırılmasına kullanılsa daha doğru hareket edilmez mi diyorum ve bu arada şunu da ifade ediyorum: Avrupa'da, Avrupa Birliğinde, tütün çeşitlerine göre tütünde kiloda 2,145 ile 4,129 euro arasında bir destekleme vardır, bize "tütün ekmeğin" diyenler bu desteği vermektedir. Ben, Hükümeti bu desteği yapmaya çağırıyorum (a.g.e. s.289).
- 2004 yılında yapılan düzenlemelerle Kurumun bir kısım görevleri Tarım Bakanlığına aktarılmış ve görev ve yetkileri de azaltılmıştır. Hâl böyle iken, bu tasarıda kurum yapısında genişlemeci bir yaklaşımla farklılıklar yapılmasının kabul edilebilir ve izah edilebilir bir yanı yoktur. Bu yaklaşım, Anayasa Mahkemesi kararları gerekçe

gösterilerek kamuya, özellikle de üst kurula yeni eleman alınmasından başka bir şey değildir (a.g.e. s.290).

- Sadece tütün üretiminden geçimini sağlayan ve alternatif ürün ekme imkânı fiilen bulunmayan illerimiz ve bölgelerimizdeki üreticilerimizin karşı karşıya kalacağı durum da göz ardı edilmektedir (a.g.e. s.291).
- Tekel giderse, Türkiye, tütün piyasasında rekabet şansını tamamen kaybeder. İhaleyi inceleyen Rekabet Kurumuna bu hususları iyi incelemesini öneriyorum. Çünkü bu hususu, şimdi önlerinde, görüşüyorlar. Ülke gerçekleri doğrultusunda, yeni şartlara göre bunlar tekrar değerlendirilebilir (a.g.e. s. 292).
- Sigara fabrikaları satılacak, beraberinde yaprak tütün işletme müdürlükleri de aynı şekilde hiç kalmayacak. Çünkü tütün üretimini, şöyle veya böyle, çeşitli şekillerde ortadan kaldırmaya çalışıyoruz. Bir de beraberinde de yabancı tekeller o sigara fabrikalarımızı, Türk sigara fabrikalarını tamamen ortadan kaldırdıktan sonra siz ortamı düşünün (a.g.e. s.292).
- Çıkarmakta olduğumuz bu kanunla hiçbir şeyi düzenlemiyoruz gibi düşünüyorum. Türkiye’de tütün üretiminin bitişini engellemiyoruz (a.g.e. s.293).

2.2.2.1.1.2 İktidarın Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar

- Bu kanun tasarısında esas olarak üç konu düzenleniyor. Bunlardan ilki Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurumunun teşkilat kanunu olan ve çokça bahsedilen 4733 sayılı Kanun’un kurum personeli ile hizmet birimlerinin statüleri, görev ve yetkilerine ilişkin düzenleme yapan hükmün Anayasa Mahkemesince iptaliyle oluşan hukuki boşluğun doldurulmasıdır (a.g.e. s.295).
- İkinci önemli husus, devlet ve toplum açısından hassas bir kamusal alan olan tütün ve alkol piyasalarının düzenlenmesi ve denetlenmesinde büyük önem taşıyan idari yaptırımlara ilişkin hükümlere 4733 sayılı Kanun’da yer verilmemiş olmasının doğurduğu sorunların çözülmesi ve adli cezalara ilişkin hükümlerinin de yine Anayasa Mahkemesi iptal kararı da göz önüne alınarak adil ve etkin hükümler içerecek şekilde revize edilmesi ihtiyacıdır. 296üçüncü husus şudur: Ülkemiz için önemli olan, önemli bir ürün olan tütünün ülke politikaları çerçevesinde alımlarına yönelik düzenleme yapılması ihtiyacıdır (a.g.e. s. 297).

2.2.2.1.2 Beşinci Oturum

2.2.2.1.2.1 Muhalefetin Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar

- Tütün, ülkemiz için kendi hâlinde bırakılacak bir ürün değildir. Türk tütünü, fakir toprakların bir ürünüdür. Bugüne kadar yapılan bütün çalışmalarda, aynı arazilerde üreticilerin hayatlarını sürdürebileceği gelir sağlayabilecek alternatif bir ürün veya ekonomik faaliyet konusu maalesef bulunamamıştır (a.g.e. s.300).
- Şark tipi tütünün dünyada en büyük üretimi ülkemizde yapılmaktadır. Sektöre hâkim Amerikan harmanlı sigaralarda bu tütünlerin kullanılma zorunluluğunun bulunması bizim için büyük bir avantaj teşkil etmektedir (a.g.e. s. 300).
- Ülkemizde yerli veya yabancı şirketlerin yeni sigara fabrikaları kurmalarına, üretim kapasitelerini artırmalarına mevzuatta hiçbir engel bulunmamaktadır. Devletin Tekelin sigara fabrikalarından sağladığı kârı çok uluslu şirketlere terk etmesi ya da onlarla bölüşmesi için haklı sayılabilecek hiçbir haklı neden olamaz. Hükûmet edenler, Tekel sigara fabrikalarının özelleştirilmesiyle tütün ve tütün mamulleri piyasasının mutlak hâkiminin çok uluslu yabancı şirketler olacağını herhâlde biliyorlardır (a.g.e. s. 301).
- Özelleştirme ile tütünden ekmeğini kazanan milyonlarca örgütsüz ve savunmasız tütün üreticisi büyük kentlerde işsiz ve yoksulların arasına karışacak ve sektör çalışanları ciddi mağduriyetler yaşayacaklardır. 1997 yılı üretimi ile en son alımı gerçekleştirilen 2006 yılı üretimleri kıyaslandığında bile üretimde yaklaşık yüzde 70'lik, üreticide ise yaklaşık yüzde 65'lik bir azalma olduğu anlaşılmaktadır (a.g.e. s .301).
- Gümrük Müsteşarlığı Teftiş Kurulunun 2005'te hazırladığı rapor her şeyi açıklığıyla ortaya koymaktadır. Bu raporda, Barzani'nin Kuzey Irak'ta kurulan iki sigara fabrikasına, başta makine olmak üzere, sigara üretiminde kullanılan her türlü madde Mersin Serbest Bölgede kurulu yedi şirket aracılığıyla gönderildiği ifade edilmektedir. Raporda, Kuzey Irak'ta kurulu Barzani'nin fabrikalarının istenen her türlü markayı sahte olarak ürettiği ve Türkiye'ye geri soktuğu belirtilmektedir. Bu sonucu özellikle doğu ve güneydoğuda satılan sigara miktarının yüzde 80'lere varan oranlarda düşmüş olmasına bağlayan rapor, terörist örgütlerin bölgede denetim kurmuş olmaları nedeniyle buradan kazanılan parayla terörist faaliyetlerinin finans edildiğini de ortaya koymaktadır (a.g.e. s.302).
- Otuz dokuz yıl boyunca -1884-1923 yılları arasında- Türk topraklarını ve Türk insanını sömüren Reji Şirketi bir yabancı sigara şirketi idi. Reji Şirketini topraklarımıza getiren şartlar günümüz şartlarıyla da çok benziyor. Günümüzde de

borcun faizini ödemek için özelleştirmeler yapılırken o zamanlarda da Reji Şirketini başımıza musallat eden Osmanlı imparatorluğunun yabancılara borçlanması ve borcun faizini bile ödeyemez duruma gelmesiydi. İktidarımız döneminde cumhuriyet kazanımları olan millî kaynaklarımız gerçek değerlerinin çok altında yabancı sermayeye satılmaktadır. Bunlardan biri de Tekel'dir. Bu özelleştirmeler sonucunda yabancı özel sektör tekelleşmektedir. Yerli tütün üreticisinin durumu içler acısıdır. Bu kanun teklifiyle yabancılara eline geçmiş bu piyasanın yabancılara lehine sorunsuz işlemesine ve özel sektörün bu alanda iyice tekelleşmesine yardımcı mı olmak istiyorsunuz? (a.g.e. s.303).

2.2.2.1.2.2 İktidarın Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar

- Görüşülmekte olan tasarı ve teklif -aynı zamanda, birlikte görüşülüyor Türk insanının, özellikle de 800 bine yakın Türk çiftçisinin beklemiş olduğu bir tasarı. Yaklaşık dört yüz yıldır topraklarımızda, Anadolu insanının alın teri ve emeğiyle, sabırla işlenerek üretilen Türk tütününü, nefaseti, kokusu ve harmanları ıslah edici özellikleriyle dünya piyasalarında marka olmuş ve özel ürün konumuna konulmuştur. Ülkemizde tütün üretimi altı coğrafi bölgede yapılmakta olup ülkemiz Şark tipi tütün üretimi ve ihracatında dünya liderliğini sürdürmektedir. 2007 yılı ihracatımız yaklaşık 113.945 ton ve bunun ekonomiye katkısı 449 milyon 753 bin Amerikan doları civarındadır (a.g.e. s.298).
- Son yıllarda üretici sayısında belli bir düşüş olmakla birlikte, bugün itibarıyla yaklaşık 200 bin üreticinin tütün tarımıyla iştigal ettiği, tütün tarımının aile ziraatı şeklinde yapılması nedeniyle de her ailede en az 4 kişinin, dolayısıyla tütün tarımında en az 800 bin kişinin çalıştığı göz önünde bulundurulursa bu kadar kişinin istihdamı söz konusu olacaktır (a.g.e. s.298).
- Tütün üretilen arazilerin yaklaşık yüzde 65'inin kır, yüzde 35'inin ise kır taban, genelde sulama imkânı bulunmayan kıraç, yamaç ve tepelik özellikleri haiz olduğu, bu arazilerde tütün kadar istihdam sağlayan ve gelir getiren ikame bir ürünün zor olduğu, bu arazilerin tütün tarımı yapılmadığı takdirde boş kalacağı, buna bağlı olarak erozyona açık hâle geleceği ve neticede ekolojik dengenin dahi bozulacağı düşünülmektedir. Tütün üretimi devamlılık gerektiren bir aile ziraatıdır. Tütün üretiminden vazgeçen hiçbir aile tekrar tütün üretimine yanaşmamaktadır. Bu da, geçmişte kısıtlama yüzünden tütün üretiminden vazgeçen Ege üreticisinin, şu an tütün

üretmemesinden dolayı, dünya sigaralarında yer alması gereken Ege tütününün siparişi dahi karşılayamayacak derecede düşmesine neden olmuştur (a.g.e. s.298).

- Ayrıca, üretimi yapılan ve yerli tütün kullanılan sigaralarda tütün çeşitlerinin korunması için üretimin devam etmesi sağlanmalıdır. İşte, getirilen kanunda da bir yılda üretimin sağlanması söz konusu. Ülkemizin olası AB üyeliğinde Türk tütüncülüğünün gerek kaliteli, oryantal tütün üretimindeki tecrübesi gerekse üretim hacmiyle önemli bir avantaj sahibi olacağı düşünülmektedir. İlerleyen yıllarda ABD oryantal tütün üretiminin giderek azalacağı tahmin edilmektedir. Bu itibarla, ülkemizde tütün üretiminin devam etmesi ayrıca önemli avantajlar sağlayacaktır (a.g.e. s.299).
- Ülkemizde tütün mamulleri piyasası 1992 yılına kadar, etil alkol ve alkollü içkiler piyasası ise 2002 yılına kadar devlet tekeli altında yönetilmiştir. Devlet monopolünün tam anlamıyla sona erdiği 2002 yılında, ülke ekonomisi ve toplumsal açıdan stratejik önem taşıyan ve tam rekabet kurallarıyla işlemesine müsaade edilemeyecek derecede kamu güvenliğiyle doğrudan ilgili olan tütün ve alkol piyasalarını liberalize etmek, düzenlemek ve denetlemek üzere idari ve mali özerkliğe sahip, bağımsız idari otorite olarak, 4733 sayılı Kanun'la Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü içkiler Piyasası Düzenleme Kurumu kurulmuştur (a.g.e. s.299).
- Dünyada olduğu gibi ülkemizde de tütün mamulleri ve alkollü içkiler toplumsal ve kamusal zararları nedeniyle özel önem atfedilen tüketim maddeleridir. Diğer taraftan bünyelerindeki dolaylı vergi oranlarının yüksekliği nedeniyle de yasa dışı yollardan piyasaya kaçak ve sahte olarak sürülerek insan sağlığını ciddi şekilde tehdit eden ve kamu gelirleri açısından da büyük kayıplara yol açan ürünlerdir. Söz konusu ürünler, yasa dışı ticaret nedeniyle halk sağlığını tehdit etmekte, bu ürünlerin hazineye sağladığı çok yüksek orandaki katma değer organize suç ve kanunsuz uygulamalara yönelmesine fırsat vermekte, kayıtlı çalışan sektör aktörleri açısından haksız rekabet oluşturarak bu sektörlerin rekabet gücünü olumsuz yönde etkilemektedir. Bu itibarla, Kurumun etkinliğinin geliştirilmesi ile tütün ve alkol piyasasının düzenlenmesinde güvenli bir serbest rekabet piyasasının etkinlik, şeffaflık, hesap verilebilirlik ve hakkaniyet ilkeleri ışığında ve sosyal sorumluluk bağlamında en az toplumsal maliyet ile en yüksek toplumsal yararı sağlayarak piyasaların düzenlenmesi, izlenmesi ve denetlenmesinin sağlanması; yasa dışı faaliyetlerin engellenmesi bağlamında ise kaçakçılığın ve izinsiz taklit üretimin engellenmesi ve izinli üreticilerin vergisiz mal arzının önlenmesi temel ilkeler olarak benimsenmiştir (a.g.e. s. 299).

- Kısaca “Tütün ve Alkol Piyasası Kurulu” dediğimiz, bir denetleyici, bir düzenleyici kurulun hem kendi kurumsal yapısını tamamlaması hem de yasanın kendisine vermiş olduğu yaptırımları uygulaması açısından kendisine yetki verilmektedir. Bugüne kadar, maalesef, 2002 yılından bu tarafa öngörülmuş olan bu düzenleyici Kurul, hedeflenen görevlerini yerine getirememiştir. Dolayısıyla, burada bir özelleştirme kanunu görüşmüyoruz (a.g.e. s.304).
- Daha önce özelleştirilmiş ve Hükûmetimizin almış olduğu bir kararla diğer kamu kurumlarına yerleştirilmiş bulunan “4/C” diye tabir ettiğimiz personelle ilgili, şu andaki mevcut sözleşmeleri yenilenmiştir. Ama gönlümüzdeki, tabii geçen dönemde yapmış olduğumuz geçici işçilere daimî kadro verme konusundaki anlayışımızı yaygınlaştırmak istiyoruz. Belki önümüzdeki dönem içerisinde, bu 4/C personelinin de yaşamış oldukları bu mağduriyetin giderilmesi bizim de arzu ettiğimiz, o işçi kardeşlerimize kazandırmak istediğimiz bir çalışma şeklidir (a.g.e. s.304).
- Bir soru: “Acaba bu kanun yabancı tekellerin işleyişini, piyasadaki etkinliğini daha mı artıracak?” Hayır. Buradaki bu kanunun amacı şudur: Gerek kamu sağlığı açısından gerekse kamu güvenliği açısından çok stratejik olan bu tütün ve alkol konusunun denetlenmesinin, bizatihi bir kamu otoritesi tarafından yapılmasını öngörüyoruz. Eğer böyle bir düzenleyici kurumunuz olmazsa her şeyin layüsel olduğu, bir denetimin olmadığı, belki o zaman daha yabancı tekellerin serbest piyasanın şartlarından ve dinamizminden yararlanarak çok aşırı bir tüketim profiline girdikleri bir manzarayla karşı karşıya kalabiliriz. Aksine, bu kanun ve bu kanunun koruduğu Kurul kamu sağlığını, kamu güvenliğini korumanın yanında devletimizin bu anlamda vergi kaybını da önlemeyi hedeflemektedir (a.g.e. s.304).

2.2.2.1.3 Altıncı Oturum

2.2.2.1.3.1 Muhalefetin Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar

- Yasa tasarısının 1’inci maddesi Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen 4733 sayılı Kanun’un 9’uncu maddesindeki sakıncaları ortadan kaldırma amacına yöneliktir. Bu kapsamda getirilen düzenleme ile piyasa düzenleyicisi görevini üstlenen bağımsız kurumun personelinin uzman ve uzman yardımcılarında oluşmasına ve uzman yardımcısı atamalarında liyakati esas alan bir yapılanmaya imkân verilmektedir. Bu düzenleme, Kurumu, bir uzmanlık ve ihtisas kurumuna dönüştürmek bakımından olumludur (a.g.e. s. 306).

- Türk çiftçisi, tarım sektörünün pek çok alanında olduğu gibi tütün üretiminden de vazgeçirilmektedir. Dünyaca ün yapmış Türk tütünü topraklarımızı yavaş yavaş terk etmeye başlamıştır. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre tütün ekilen topraklar 2000-2006 döneminde üçte 1'den fazla gerileyerek 1 milyon 462 bin dekarla düşmüştür. Aynı dönemde üretim miktarındaki gerileme daha da çarpıcıdır. 2000-2006 döneminde tütün üretimi yarıya inmiştir. Üretim, 1987 yılından bu yana ilk kez 2006 yılında 100 bin tonun altına düşmüştür. Üretimin ekilen alandan daha hızlı gerilemesi neticesinde dekar başına elde edilen tütün verimi ise aynı dönemde 85 kilogramdan 67 kilografa düşmüştür (a.g.e. s.307).
- Ülkemizde tütün üretimi genellikle Ege, Karadeniz, Marmara ve Doğu, Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde gerçekleştirilmektedir. Makineden ziyade insan emeğine dayalı olarak gerçekleştirilen tütün üretimi ve işlenmesi bu özelliğiyle birçok ailenin geçim kaynağıdır. Bazı bölgelerde ise ekolojik olarak ekilebilecek tek üründür. Bununla birlikte, Tütün ve Tütün Mamulleri ve Alkollü İçecekler Piyasası Düzenleme Kurulu verilerine göre, ülkemizde tütün üretiminden geçinen vatandaşlarımızın sayısı tüm bölgelerde hızla azalmaktadır. Tarımda yaşanan ve 1,5 milyonu aşan iş kayıplarına, Hükûmetin tütün ile ilgili politikaları da önemli bir katkı yapmaktadır. Bu azalışın yaklaşık yüzde 10'u tütün üreticisinin bu üretimden çekilmesinden kaynaklanmaktadır (a.g.e. s.307).
- Geniş üretici kitlelerinin ürettiği tarımsal girdileri kullanan sektörlerdeki düzenleyici kurumlar, sadece mamul piyasasında rekabet koşullarını sağlamaya odaklanmamalıdır. Sektörün uzun vadeli gelişmesi ve çiftçinin sürdürülebilir bir biçimde üretim yapabilmesi konusunda stratejileri de ilgili bakanlıklarla birlikte üretebilmelidirler. Bu çerçevede, Türk tütününün ve üreticisinin, alkol ve alkollü içkilerin girdisini üreten çiftçilerimizin içeride ve dünya piyasalarındaki durumunu iyileştirmek konusunda Kurumun yapabileceği çok şey olduğuna inanıyorum. Yasa teklifiyle getirilen uzmanlaşma olanağının böyle bir yaklaşımın da önünü açmasını bekliyoruz (a.g.e. s.308).
- İstedığınız zaman istediğiniz yasayı apar topar Meclis gündemine getiriyorsunuz, birçoğu Anayasa'ya, mevcut yasalara aykırı olan düzenlemeleri kanuna monte ediyorsunuz. Nasıl olsa Sayın Cumhurbaşkanı veto etmiyor. O zaman muhalefete tek yol kalıyor, o da Anayasa Mahkemesine başvuruyor. Sonra da yargıdan işinize gelmeyen kararlar çıkınca yargıyı eleştiriyorsunuz. AKP'nin yaptığı yasalarda "ben yaptım oldu" mantığı geçerli (a.g.e. s.309).

- Bir yasa hazırlanıyor, her tarafı sakatlıklarla, özel ayrıcalıklı düzenlemelerle dolu. Neresini düzeltmeye kalksak elimizde kalıyor. Mesela, Tekel AŞ'den toplam 15 kişinin Tütün Kurumuna mülakatla geçmesi başka bir ayrıcalık örneği. Böyle diyeceğinize, “Biz torpille 15 kişiyi alacağız.” deyin daha iyi, dürüstçe bir davranış olur. Ondan sonra diyorsunuz ki: “Bizim partimizin adında ‘adalet’ var.” Bu mu adalet? O zaman, yarışma sınavıyla girecek olan gençlerimize haksızlık yapmış olmuyor musunuz? O zaman, Tekel AŞ’de on yıl çalışanlarda yaş şartı aranmayacaksa, yarışma sınavıyla girecek personele de yaş şartı aranmasın. Zaten memuriyete girişte ne Anayasa’da ne de 657 sayılı Yasa’da üst yaş sınırı yok. Alt sınır ise on sekiz yaştır (a.g.e. s.310).

2.2.2.1.3.2 İktidarın Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar

Altıncı oturumda İktidar adına söz alan Milletvekili bulunmamaktadır.

2.2.2.2 23.Dönem 2.Yasama Yılı 86. Birleşim (3 Nisan 2008)

2.2.2.2.1 Birinci Oturum

2.2.2.2.1.1 Muhalefetin Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar

- Konulan kotalar ayrı bir konu. Türkiye zaten en değerli ürünleri konusunda uluslararası alanda sık sık bu kotalarla karşılaşır. Tekstilde iyiyiz, tekstile kota konulur; tütünü kıymetlidir Türkiye'nin, tütün üretimine kota konulur; pancarı önemlidir, pancara kota konulur ve ülkenin kendi ulusal gelirleri konusunda üreticimizin geleceği düşünülmez (TBMM Tutanak Dergisi, 2008, s.917²⁴).
- Tütün üretimi hâlen yaklaşık 207 bin civarında çiftçimizi ilgilendirmektedir. 207 bin rakamı dikkate alındığı zaman, uluslararası tütün piyasası dikkate alındığında, Türkiye’de tütün üreticilerinin kaliteli ürünlerinin nasıl alındığını ve tıpkı AKP döneminde Tekelin içki bölümünün özelleştirilmesi sonucu, bu bölümün özelleştirilmesi sonucu ihaleyi alanların da çok geçmeden yaklaşık 4 katı oranında fahiş bir fiyata sattıkları da hepimizin belleklerindedir (a.g.e s.917).
- Geline nokta, özellikle üretimin devamı için önemli olan “Özelleştirilecek sigara fabrikalarının Tekel Yaprak Tütün İşletmelerinden tütün alımını devam ettirmesi özelleştirmenin şartı olmalıdır.” konusunun hiç dikkate alınmadığı da görülmektedir. Bu durum, özellikle Doğu ve Güneydoğu Bölgelerinde üretimin devamını zorlaştıracaktır (a.g.e. s.918).

²⁴ Bundan sonra a.g.e <http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem23/yil2/bas/b086m.htm?Print.x=-422&Print.y=-91&Print=Sayfay%FD+Yazd%FD>Erişim Tarihi. 28.01.2015.

- Tekel gibi KİT'lerin kuruluş nedenlerinden birisi de ülkenin geri kalmış bölgelerini kalkındırmak ve bölgelerde istihdam yaratmaktır. Devlet geri kalmış bölgelerde KİT'leri oluştururken özel sektör gibi sadece kâr amacı gütmeyip sosyal fayda, maliyet hesabını da göz önüne alarak yapmaktadır. Tabii ki, geri kalmış bölgelerin teşvikleriyle ilgili vergi ve prim indirimleriyle ilgili politikalar bir yandan gündeme getirilirken diğer yandan bu gerçekliğin de göz ardı edilmesini anlamak mümkün değildir (a.g.e. s.918).
- Tütünde 2001 yılında yaklaşık 477 bin ekici ailenin bulunduğu, 2006 yılında da bu rakamın 220 bine kadar gerilediği, ekici sayısında yüzde 53'lük bir azalmanın söz konusu olduğu ve 2008 bütçe görüşmeleri sırasında tarım alanında üretim ve istihdamdaki gerilemenin gayrisafi millî hasılda azalmaya yol açan en önemli kalemlerden birisi olduğunun da altını çizmek istiyoruz (a.g.e. s.918).
- Buraya getirip de siz yılların Türk köylüsünün tütünlerini birtakım yabancı tekellere peşkeş çektirirseniz, ayrıca da birtakım düzenleyici ve denetleyici kurullar kurarsanız, bunlara yandaşlarınızı getirirseniz, getirdiğiniz yandaşlarınıza Türkiye'deki personel rejiminde olmayan çok üstün nitelikte, çok büyük rakamlarda pay verirseniz, ondan sonra oraya kendi yandaşlarınızı getirirseniz personel hukukuna bağlı olmadan... Burada bu maddeyle yirmi tane kuruldun bahsediyorsunuz, yirmi tane daireden bahsediyorsunuz, daire başkanlığından, iletişim daire başkanlığı, bilmem özel kalem müdürlüğünden bahsediyorsunuz. Bunların statüleri ne olacak? Kim, nasıl alınacak buraya? Hangi nitelikteki memurlar atanacak? Bunların aldıkları maaşlar nedir? Hangi sisteme göre alınacak? Türkiye'de belli bir personel statüsü var. Bunların hepsini bu düzenleyici ve denetleyici kurullar kanalıyla bir tarafa itiyorsunuz. Ondan sonra, böyle gidip de anlaşıp “Efendim biz anlaştık, efendim acele bir kanun...” Acele bir kanun değil ki. Bakın, siz, Türkiye'de tütün üreticisini öldürdünüz, tütünü yabancı tekellerin emrine verdiniz. Şimdi, yabancı tekellerin rahatlıkla bu memleketi soyması için mevcut kanunlardaki var olan engelleri kaldırıyor sunuz, haydi bakalım yabancı tekeller, Türkiye sizin emrinizde, ne istiyorsanız yapın diyorsunuz. Böyle bir şey olur mu? Bunları, bu kadar geniş kitleleri ilgilendiren, çiftçiyi ilgilendiren, tütün çiftçisini ilgilendiren bir kanunu getiriyorsunuz burada müzakeresiz geçiriyorsunuz. Şu kanunun en azından yüz maddede incelenmesi lazım. Getiriyorsunuz, üç maddede, tütünle ilgili piyasayı üç maddede düzenliyorsunuz (a.g.e. s. 923).
- Bakın, sizin iktidarınız zamanında partizanlık o kadar aldı yürüdü ki, bir defa, başı örtülü olmayan bir kişiyi bir yere getirmiyorsunuz. Yani bu düzenleyici ve denetleyici

kurulları araştırın bakalım, içinde bir tane, bir tane ama başı örtülü olmayan bir bürokrat var mı? Bunlara kaç lira para ödüyorsunuz (a.g.e. s. 923).

- Siz, tütün ekicisi köylüyü yok ediyorsunuz. Bunu yabancı kartellerin emrine veriyorsunuz, bu kanunlarla bunların yolunu açıyorsunuz. Dolayısıyla bu kanunu, bence, Parlamento da yeteri kadar incelememiştir. Burada getiriyorsunuz, el çabukluğuyla hemen geçiriyorsunuz. Ortada hükûmet yok, işte böyle bir Meclis, böyle bir Hükûmet bu memleketin hiçbir menfaatini düşünemez ve sağlıklı bir kanun da çıkaramaz (a.g.e. s.923).
- Bu tasarı gerçekten Türk köylüsüne, Türk tütün ekicisine hayırlı bir şey getirmiyor. Tamamen yabancı karteller, yabancı tröstler ve biliyorsunuz, yaptığınız özelleştirmelerle tütün piyasası yabancıların eline geçti. Özelleştirmelerin karşısında bir Danıştay var. Danıştay'ı da her vesileyle yasalarla baypas etmeye çalışıyorsunuz. Keyfi özelleştirmeler yapıyorsunuz, kendi yandaşlarınıza özelleştirme yapıyorsunuz. Yaptığınız özelleştirmeler yok pahasına olan özelleştirmeler. İşte, geçenlerde söyledim, bin tane misal veririm sizin zamanınızda yapılan özelleştirmelere. Manisa'da devletin bir arazisi 3 milyon dolara özelleştirildi, bunun yarısı dört ay sonra birtakım yandaşlara 15 milyon dolara, yani başka yabancılara satıldı. Düşünebiliyor musunuz, en azından 30 milyon dolarlık şeyi siz 3 milyon dolara özelleştiriyorsunuz (a.g.e. s.924).
- Dün Osmanlı'nın zayıf düşmesi sürecinde emperyalist sermayece oluşturulan dayatmalarla kurulan Reji İdaresini andıran kurumsal bir yapı ihdas edilmesine tanık olmanın bugün üzüntüsü ve kaygısı içindeyiz. Böyle bir yapının kuruluşu sürecinde tütün üretim alanlarının daraltılması, dolayısıyla üretici sayısının azaltılması, fiyat belirlenmesinde Tekelin devreden çıkartılarak yeni tekelci piyasanın insafına ve merhametine terk edilmesi bugün pek çok sakıncaları da birlikte getirmektedir (a.g.e. s 929).
- Türk tütününün ve Türk tütün üreticilerinin sonunu hazırlayan bu süreçte Tekelin "özelleştirme" adı altında yabancılara devredilmesi Türk tütüncülüğü ve tütün sektörümüz için en büyük yıkımlardan birisi olmuştur. Tamamen özel ve yabancı sermayeye teslim edilen bu alanda egemen olan ticari anlayış, ne yazık ki, her türlü kaygıdan uzak ve sadece kazanmayı amaçlayan bir sömürü zihniyetini temsil etmektedir (a.g.e. s.930).

- Öbür taraftan, tütün satışları 4733 sayılı Kanun’da belirtildiği üzere “açık artırma ve sözleşme usulüne göre yapılmaktadır. Ancak, ne yazık ki, 2003 yılından bu zamana kadar geçen süre içerisinde tütün üreticilerimizin elde ettiği gelir enflasyonun çok altında kalmıştır. Tütün girdilerindeki, dolayısıyla da maliyetindeki artışa paralel olarak fiyat artışının düşük olması, 2002 yılından itibaren 4733 sayılı Kanun’da tütün fiyatlarının her ne kadar tüccar ile üreticinin karşılıklı mutabakatıyla belirleneceği öngörülse de genellikle tüccarın belirlediği fiyattan oluşması gibi nedenler üreticinin tütün üretimini bırakmasını hızlandırmıştır (a.g.e. s. 930).
- Tütün üreticilerinin yaşayabilmesi ve yabancı ülkelerin üreticileriyle rekabet edebilmeleri için, Maliye Bakanlığınca uygulanan tütün ithalatından elde edilen vergi, fon gibi gelirlere bir kısmıyla doğrudan desteklenmesi icap etmektedir. Ayrıca, sigaralardan alınan vergilerin yüzde 1’inin dahi tütün üreticilerine aktarılmasında üreticilerimize önemli bir destek sağlanacaktır. Bu gelir artışı Türk tütün üreticisinin köyden kente göçünü engelleyecek, sosyal ve ekonomik sorunlarının çözümüne de önemli katkılar sağlayacaktır (a.g.e. s.930).
- Hiçbir yatırım yapmadan, istihdam artırıcı değil aksine azaltıcı bir uygulamayla, sadece hazıra konarak en önemli kurumları ele geçiren küresel sermayenin dayatmaları, ister istemez, Osmanlı’nın iç ve dış borç batağına saplandığı dönemde ortaya çıkan Reji İdaresini hatırlatmaktadır. Şimdi de Tekel devreden çıkartılarak, üreticimiz yabancı sermayenin vicdanına terk edilmiştir (a.g.e. s.931).
- Şimdi soruyoruz: Yüz binlerce üretici ve ailesinin geçim kapısı olan tütüncülük sektörünü bitirmeye sizi kimler mecbur bırakmıştır? On binlerce insanımızın ekmek kapısı olan, ülkemizin en önemli vergi yükünü çeken Tekel gibi bir devasa kurumu satmaya sizleri kimler zorlamıştır? AKP İktidarı olarak bir taraftan böylesi kurumların devlete yük getirdiğini savunup Tekel fabrikalarındaki üretimi önce azalttınız, sonra da “Zıyan ediyor.” diyerek ne yazık ki sattınız ve gariban işçilerimizi ise sokağa attınız. Sokağa terk ettiğiniz bu işçileri “Başka kurumlara naklediyoruz.” ifadesi ise koskocaman bir palavradır (a.g.e. s. 931).
- Ve daha da çarpıcı olanı, devletin üzerindeki yükü hafifletmek iddiasında olan AKP zihniyeti, ne yazık ki, artık, üreticimiz açısından hiçbir önemi kalmamış, fonksiyonunu kaybetmiş olan Tütün Piyasası Düzenleme Kuruluna onlarca, hatta yüzlerce personel almaya ve almanın hesabını yapmaya başlamıştır. Bu uygulamanın öne sürülen mazeretle, yani devletin üzerindeki yükü hafifletmek gibi bir bahaneyle örtüştüğünü

söyleyebilmenin ne yazık ki bugün için bir imkânı da yoktur. Ama bu yapılmak istenenlerin amacı bizce malumdur. Asıl maksat hasıl olmuş, yani Tekel gibi dev bir kurum babalar gibi satılmış, Türk işçisi sokağa mahkûm edilmiştir. Tütün Piyasası Düzenleme Kurulu da yeni bir derebeylik olarak yabancı tütün ve sigara markalarına hizmet edecek bir kurum haline getirilmeye çalışılmaktadır. Bu bağlamda işin özeti maalesef budur, değerli arkadaşlarım (a.g.e s.931).

- Tekel özelleştirilmiş, binlerce Tekel çalışanı gibi tütün üreticileri de perişan edilmiştir. Tütün üreticisi fiyat yönünden piyasada etkinlik gösteren sınırlı sayıdaki kişi ve kuruluşların tek yanlı saptadığı fiyatlara mahkûm edilmiştir. Daha da kötüsü, Tekelin giderek etkinliğinin kırılması ve özelleştirilmesi sonucu tütün alımı yapan şirketlerin sayısı her geçen yıl daha da azalmakta, üreticiler daha az sayıda firmaya mahkûm olmaktadır (a.g.e. s.935).
- Sigara üretimi yapan çok uluslu şirketler maliyetlerini azaltmak amacıyla tütün fiyatlarının düşürülmesi için baskı oluşturmaktadırlar. Bu yıl baskı o kadar güçlüdür ki tütün üretiminin mümkün olmadığı sözleşme fiyatları bile nevi uygulamalarıyla daha da aşağıya çekilmektedir (a.g.e. s. 936).
- Sözleşmelerdeki yıllık bazdaki fiyat artışının enflasyon oranı kadar olması, üreticinin kazancının hiçbir zaman artmayacağı anlamına gelmektedir. Yazılı sözleşme esasının dışında diğer alternatif üretim ise piyasa fazlası olması riski taşıyan sözleşme dışı üretimde bulunmaktadır. Sözleşme dışında üretilen tütünler ancak tütün satış merkezlerinde alınıp satılabilmektedir. Bunun dışında alım ve satım yapılamamaktadır. Bugüne kadar açık artırmalı satış yapılabilecek tütün satış merkezleri maalesef kurulamamıştır (a.g.e. s. 936).
- Türk tütününün fiyatının şirketlerin tek taraflı sözleşmeleriyle değil, çiftçi sendikalarıyla, birlikleriyle ve şirket temsilcisi arasında toplu pazarlık usulüyle belirlenmesi gerekmektedir. 2007 yılı için sözleşme imzalanan üreticiler ile anılan yılda sözleşme miktarını aşmamak şartıyla 2008 ürün yılı için tütün üretim ve alım satım sözleşmesi imzalanacağı hükmü tasarıda getirilmektedir. Ama maalesef, üreticilerle 2008 yılı için daha henüz anlaşma yapılmamıştır. Bu yüzden tütün üreticileri ne yapacaklarını bilememektedirler (a.g.e. s. 936).
- Tarım Bakanı Sayın Mehdi Eker, tütün üreticilerimize alternatif bir ürün ekmesi yönünde birtakım öneriler götürüleceğini, bununla ilgili bir çalışma yaptıklarını belirtmiştir. Ama Sayın Bakan şunu bilmelidir ki tütün üretimi kıraç, verimsiz ve

genellikle eğimli topraklarda yapılmaktadır. Tütünün yetiştiği topraklarda yetişecek, alternatifi olabilecek başka ürün hemen hemen yok gibidir. Onların tütün üretmekten vazgeçmeleri demek, topraklarını terk etmeleri demektir, terk edilen bu toprakların erozyonlarla ve başka nedenlerle yok olması demektir (a.g.e s.936).

- Tütün sektörünün bugün itibarıyla başta ABD olmak üzere Avrupa Birliği ve diğer ülkelerle rekabet etme şansı zayıflamıştır. Bunun başlıca nedenleri, üreticinin temsilcisi konumundaki örgütlerin fiziki yapı, mali güç, kalifiye personel yetersizliği gibi nedenlerden dolayı sektörde gerek ulusal ve gerekse uluslararası ölçekte etkin ve yaygın bir şekilde faaliyet gösterememesidir. Üreticiye verilen tarımsal desteklerin tütün üretimini koruyacak ve geliştirecek mahiyetten uzak olması da bir başka faktördür (a.g.e. s. 937).
- Olumsuzluğu kısmen bertaraf eden, dolayısıyla tütün sektörünün rekabet gücünü artıran ve koruyan önemli bir unsur, 4629 sayılı Kanun'un geçici 1'inci maddesi kapsamında mülga Tütün Fonu adı altında yaprak tütün ithalatından alınan ton başına 3 bin ABD doları ödemedir. Bu koruyucu faktör kaldırıldığı takdirde Türkiye'de şark tipi tütün üretimi ciddi manada olumsuz etkilenecektir. Virginia ve Burley tütün üretiminde ise yoğun bir emek sonunda ulaşılan üretim sonlandırılacak, yapılan tüm yatırımlar atılacak ve tamamen dışa bağımlı hâle gelmemiz kaçınılmaz olacaktır (a.g.e. s.937).
- Türkiye yine ekonomik bir küresel krizle karşı karşıya. Acaba diyoruz, çiftçilerimiz ürünlerini pazarlayamadan, satamadan, hatta üretemez duruma düşürülerek yeni bir darbe mi yiyecekler? Böylesi bir durum karşısında gerçekten şu verilere dikkatle baktığımızda şaşırtıcı oluyor: Türkiye'de tütün üretiminde, sözleşmeli tarım araştırmasında bazı sayısal verileri bilim insanları şöyle ortaya koyuyor, diyor ki: "Tekelin özelleştirilmesi hususunda üreticilerin yüzde 87,5'u olumsuz görüş bildirmiştir. Yeni Tütün Kanunu öncesinde pazarlama sisteminden, yani sözleşmesiz çiftçilikten memnun olanların oranı yüzde 94,8." Yani şimdi yine üreticilerin şöyle bir tespiti var: Türkiye Ziraat Odaları Birliği Kanunu'yla çiftçilerin haklarını arama, koruma, geliştirmeden çok, Tarım Bakanlığının yan kuruluşu gibi işlev gördüğü söylenir bir noktaya gelmiş (a.g.e. s.939).
- Şimdi bütün bu verilerin üzerinden baktığımız zaman geçici 6'ncı maddeyle ilgili ayrı ayrı önergeler var. Bir yıllığına tütün üreticisinin elindeki yaprakları satsın diye,

ömrünüz bir yıl diye, bugün burada yasama Meclisinden bu kanunu çıkarırsak nasıl bakarız bu üreticimizin yüzüne? (a.g.e. s.939).

- Şimdi, böylesi sorunları da yaşarken bir de bu yasayla, sözleşmeli olarak bir yıllığına artırmanın, tütün üreticisine hiçbir şekilde bir gelecek vaat etmediğini ifade etmek istiyoruz ve Tekelin özelleştirilmesi sonrası ilk iki firmanın pazar payları toplamının da yüzde 81, üç firmanın yüzde 90 olacağını düşündüğümüz zaman, iki üç firmaya, maalesef, Türkiye'yi, Türkiye'nin Türkiye'ye özgü tütününü, çünkü dört yüz yıllık tarihinde Orient tütün tarzını ve değişik tütünlerini Türkiye'den almak zorunda kalan yabancı firmalara karşı maalesef değerlendirme imkânından yoksun olduğumuzu ifade etmek istiyoruz (a.g.e. s.939).
- Şimdi, bu kanunda bir madde getirilmiş. Üreticilerle sözleşmeyle üretim yapılması uygulaması var Türkiye'de. “Ya işte 2008 yılında bu kanun çıkmazsa, işte üreticilerden artık tütün alamayız. Dolayısıyla, bir sene daha bunu uzatalım.” Ee, 2009'da ne olacak, 2010'dan sonra yani tamamen üreticinin ürettiği tütün alınmayacak mı? Aslında, niye bir sene uzatıyorsunuz, devamlı uzatın (a.g.e. s.941).
- Türk üreticisinin sözleşme ile üretim yapılması uygulamasını bir yıl uzatıyorsunuz ya, bir madde hayır için getiriyorsunuz, on madde şer için getiriyorsunuz. Şimdi, bakın, şu maddenin ikinci fıkrasında “Yeterlik sınavında başarılı olup Kurumda uzman unvanını almaya hak kazandığı halde, uzman kadrosuna ataması yapılamayan uzman yardımcıları, başka bir işleme gerek kalmaksızın uzman unvanını almaya hak kazandıkları tarih itibarıyla durumlarına uygun uzman kadrosuna atanmış sayılırlar.” Peki, niye atamadınız şimdiye kadar? Hangi tarihten itibaren uzman kadrosuna atayacaksınız? Kadro arayacak mısınız? (a.g.e. s.942).
- Aile tarımı şeklinde yetiştirilmekte olan on tütün, ihracat, istihdam ve devlet gelirleri açısından da önemli bir üründür. Türkiye'nin son yıllarda izlenen tütün politikalarındaki yanlışlıklar tütün üretimini önemli ölçüde de geriletmiştir. 2007 yılı itibarıyla, 2002 yılındaki 381 bin olan üretici sayısı 222 bine, 151.853 ton üretim de 62.771 tona düşürülmüştür. Bölgeler itibarıyla incelendiğinde; Ege Bölgesi'nde 2003 yılında 193 bin olan tütün üreticisi sayısı bugün 70 bine gerilemiş, 104 bin ton olan üretim ise 53 bin tona; Karadeniz Bölgesi'nde 2003 yılında 74 bin olan üretici sayısı bugün 32 bin, 24 bin ton olan üretim de 15 bin ton olarak gerçekleşmiştir (a.g.e. s. 946).

- Ülkemizde tütün üretimi ile bağlantılı olan girdi fiyatlarında yıldan yıla önemli oranda artışlar varken, son yıllarda özellikle düşük döviz kuruna bağlı olarak tütün satış fiyatları neredeyse sabit kalmıştır. Bu durum üreticilerin tütün tarımından çekilmesine de neden olmaktadır. Üreticilerimizin aile işletmeciliğine dayanan tütün üretiminden çekilmesiyle birlikte işsizlik artmakta ve büyük kentlerimize de göçler başlamaktadır. Çünkü aynı topraklardan, tütünden elde edilen gelire yakın başka ürünlerin aynı miktarda gelir elde etme imkânı yoktur. Bugün, büyük kentlerimizde baş gösteren asayişsizliğin temelinde yatan olguların bir tanesinin de göç olayları olduğu dikkate alındığında, tütün üretiminin ülkemiz için ne kadar önemli olduğunu da anlatmak mecburiyetindeyiz. Tütün üretiminin kaybolmuş olduğu yerlerde, maalesef, son zamanlarda büyük oranda da işsizlikler almış başını gitmektedir (a.g.e. s. 946-947).
- Böyle bir yasayı konuşmaktan utanıyorum. Bu, belki Türk tütünü üzerine son görüşme olacaktır. Birbirimizi kandırmayalım, tütünün ve Tekelin yok ediliş kanunudur (a.g.e. s.948).
- Önce “Tütün ekimi serbest.” dediniz. Tütün Türkiye’nin bir ananevi ürünüdür. Yıllardır ananevi ürünüdür. Türk çiftçisi buna alışmıştır. Önce tütün alım merkezlerini kapattınız, kantarları kapattınız. “Tütün alımı serbesttir.” dediniz, ama tek alıcıydı Tekel, kota uygulamasını soktunuz. Kota uygulamasında, diyelim ki bir tarlada 100 kilo tütün çıkıyor -bu berekettir, toprağın bereketidir- 200 kilo tütün çıktığı zaman, öbür tütünü çiftçiden beşte 1 fiyatıyla aldınız. Çiftçiyi kandırdınız. 100 kilo tütün teslim ettirdiniz Tekele, bunların hepsini zorunlu BAĞ-KUR’lu yaptınız Sayın Bakanım, zorunlu. 100 kilo tütün, bir defalık 100 kilo tütün teslim etti, hemen BAĞ-KUR’a bildirdiler “Bu adam 100 kilo tütün teslim etti...” Aldığı para 100 milyon. Bunları bir kere teslim etti diye beş yıl zorunlu BAĞ-KUR’lu yaptılar. Şu anda 100 kilo tütün teslim eden kişinin BAĞ-KUR’a borcu 25 milyar arkadaşlar. Bir de, borçları da yoktu, bu adamlar borçlu çıktı. Yani, tütün yok olduğu gibi, tütün üreticisi bir de borçlandırıldı. Sigara fabrikalarına tek bir çivi çakılmadı (a.g.e. s.949).
- Ya, sizden Tekel ne istiyor arkadaşlar? Ekmek mi istiyor, su mu istiyor? Ne istedi? Ve her yıl 5 katrilyon vergi ödüyor bu Tekel bu devlete. Ne istiyorsunuz ya? Ekmek mi istiyor, su mu istiyor sizden? Ne istedi? Yani, ne yaptı bu Tekel size? (a.g.e. s.950).
- Bu yasa Türk tütününün yok edilmesidir. Düşünün ki kendi fabrikanda işlediğin bir malı kendi fabrikana. Yarın bu tütün alanlar senin fabrikaların olmadığını bile bile senden tütün alacaklar mı? Hangi pazara bu malı satacaksın? Bile, bile, bile

Türkiye’de tütünü yok edeceksin. Birbirimizi kandırmayalım. Hadi gelin tüm milletvekilleri... Sizin içinizden, iktidar partisinin içinden önerge veren arkadaşlarımız var, üreticiyle beş yıl sözleşme yapalım diyorlar. Hadi gelin, gelin hep beraber imzalayalım, beş yıl sözleşme yapalım. Ama bu yıl geçti, zaten seneye, herhâlde Tekelin özelleştirilmesine okey verdi Rekabet Kurulu, çok yakında da biliyorsunuz Özelleştirme Yüksek Kurulundan çıkacak, “elveda Tekel” diyeceğiz ve kısa sürede tüm fabrikalarda üretim duracak, artık tamamen ülkede yerli tütün yerine yabancı tütün kullanılacak. Bu gerçeği hepimiz biliyorsunuz. Bitlis milletvekillerim nerede? Adana milletvekillerim nerede? (a.g.e. s.950).

- Gelin, bu, Türkiye’nin öz malıdır, yani Türkiye’nin bir millî davasıdır, ulusal bir sorundur, ekmektir bu ekmek. Ekmeğe sahip çıkalım. Sattık, gitti. Çok yakında, tabii, tüm bu fabrikalarda kuşlar ötecek arkadaşlar. Bunu bugünden söylüyorum (a.g.e. s.950).
- Bu ülke bizim. Yarın, Tekelin yok oluşunun, Türk tütününün yok oluşunun ve elden gitmesinin vicdan azabını hepimiz çekeriz. Ben, Tekelin özelleştirilmesini bir kez daha vicdanlarınıza sunuyorum. Çok mu beceriksiziz? Biz, sigara fabrikaları kurarak - ama buna beyin ister, beyin- dünyanın diğer ülkelerinde Türk tütününü, katma değer yaratarak, orada acaba çalıştıramaz mıyız? Satalım, yok edelim. Uygulanan politika bu. Çiftçi yok edildi, Tekel çalışanı yok edildi (a.g.e. s.950).
- Biraz önce AKP adına konuşan arkadaşımız önemli bir itirafta bulundu; dedi ki: “Tütün bizimle yok olmadı, aslında hep birlikte yok ettik. Bizden öncekilerin başladığını biz tamamladık.” Hakikaten “Derviş Yasası” dediğimiz Tütün Yasası’na baktığımızda, parti meclisi toplantılarında “Bu küreselleşmenin mantıksal sonucudur, başka bir şey yapılamaz.” zihniyetine baktığımızda bir “al gülüm, ver gülüm” politikasıyla karşı karşıya kaldığımızı görmekteyiz (a.g.e. s. 958).
- Türk tütününe kota, sınırlama, yabancı tütününe teşvik geldiğinde bunun altında kimlerin imzası olduğu ortada. O zaman, bugün tepkilere baktığımızda acaba bir idrak, bir intikal sorunu mu var diye düşünmeden edemiyorum. Özelleştirmeyle kamusal malların özel ellere devrinin kamu çıkarıyla bir ilgisi olmadığını bir kere daha görüyoruz. Serbest rekabet adına bunu savunuyorsunuz ama İngilizler buna “rat race” diyorlar, “sıçan yarışı” ya da denizin dibine doğru bir rekabet. Bunun sonucuna baktığımızda ülkemiz açısından anlamlı olmadığını görüyoruz. Japonların güzel bir atasözü var, deniyor ki: “Güneşe tapılan bir ülkede ısı kanunları tartışılmaz.” Bizim

iktisat politikalarımız da bu neoliberal kabule, bir inanca, bir imana dayanıyor. Bu sorgulanmaksızın detayların önemi yok. Bunu sorgulayan Tütün-Sen Sendikası, bunu sorgulayan çiftçi sendikaları. Onları da Anayasa'ya uygun değildir diye kapatmaya çalışıyorsunuz. Bu sendikaların iradesi diyor ki: “Avrupa Birliği tarımı destekliyor, Avrupa köylü koordinasyonu bu konuda çalışıyor, peki dünyada ne yapıyorsak biz aynısını yapacağız dediğimizde oradaki destekleri niye görmüyoruz, niye tarımsal üretim planları yapmıyoruz?” Türkiye sağının duayeni Süleyman Demirel'in bir lafı var: “Biz plan değil, pilav istiyoruz.” demiş. Aynı minvalli Türkiye sağa gidiyor. Hâlbuki, hem plan hem pilav mümkün. Hem plan yapıp hem de pilav yememiz mümkün (a.g.e. s.958).

- Yapılması gereken şu: Tütün ekim alanlarının Tarım ve Köyşleri Bakanlığının, ziraat fakültelerinin, ziraat odalarının, ziraat mühendisleri odalarının da sürece dâhil edildiği, toprak analizi yapılarak yetişecek uygun ürünün saptanmasıyla üreticiye alternatif ürün sunmak ve kalıcı çözüm sağlamak. Bir kerelik çiftçiye sunulacak çözüm, çözüm değil, olsa olsa bir parmak bal çalmak olabilir. Tütün üreticiliğinin aynı zamanda bir aile üretimi olduğu düşünülürse, üretimin sınırlanmasıyla istihdam üzerindeki etkisi görülecektir. 2007 ürün yılı için sözleşme imzalanan üreticiler ile anılan yılda sözleşme yapılması yeni üreticilerle sözleşme yapılmasını ortadan kaldıracaktır. O yüzden bu yasa tütün üreticileri açısından bir hayat memmat meselesidir (a.g.e. s.959).
- Bu geçici maddeyle görüştüğümüz konu, aslında yaklaşık 265 bin tütün üreticisini ilgilendiren ve muhtemelen 150 milyon dolarlık bir alımı, sözleşmeyi kapsayan bir konuyla ilgili. Aslında kanun maddesine baktığımız zaman, , aynen şunu söylüyor: “Ülke genelinde ürün arzının devamlılığını sağlamayı” diyor. Şimdi size soruyorum: Sözleşmeyi bir tek 2008 yılı için yaparsanız ülke genelinde ürün arzını nasıl sağlayacaksınız, nasıl garanti edeceksiniz? Yani kanunun içerisinde çelişki var; hem “Ürün arzını garanti etmeyi” diyorsunuz, sadece 2008 yılı için bir alım garantisi veriyorsunuz ki, bu tamamıyla gerek teklif sahibi olan arkadaşların gerek de Hükûmetin, daha doğrusu Komisyonun kabul ettiği bu tasarı, bu teklif tamamen çelişkiyle dolu. Şimdi nasıl bir ürün arzı garantisi sağlayacaksınız? Bu amaçla çıkardığımızı söylüyorsunuz. Oysa 2009 yılı için böyle bir sözleşmenin yapılamayacağını da hüküm altına alıyorsunuz. Şimdi böyle bir şey olabilir mi? 2009 yılı ne olacak, 2010 yılı ne olacak? Ürün arzı yok. Ne olacak, tütün üreticisi ürettiği tütünü ne yapacak? Ne yapacak? Sözleşme yapmayacak da ne yapacak? Bunun cevabını bir verin. Tütün üreticileri bunu merak ediyor (a.g.e. s.961).

- Ha 2008 yılı neden seçildi? Seçim öncesi olduğu için, 2009’da tütün üreticisini yok edeceğimiz için, yaprak işleme ve tütün işletmelerini de kapatacağımız için, bu belli olmasın diye 2008 yılını halledelim diyorsanız bunu da açıkça söyleyin, tütün üreticilerine söyleyin. Nitekim, Sayın Köse’nin teklifinde diyor ki: “Alternatif Ürün Programı’nın uygulanmadığı yerlerde her yıl...” Şimdi Alternatif Ürün Programı uygulanmıyorsa, uygulanmadığı yerlerde tütün üreticisi ne yapacak? Kanun teklifi böyle, Komisyondan gelen başka bir husus. “Her yıl” denilmesine rağmen sadece 2008 yılı için yapılması son derece yanlıştır. Onun için, biz, ürün arzının devamlılığını sağlamak amacıyla, 2020 yılına kadar her yıl yapılmasını sağlayacak bir öneri getirdik. Gerçekten, değerli milletvekilleri, kanunda “arzı garanti etmek için” diyorsunuz, ondan sonra da 2008 yılından sonra tütün üreticilerini kaderine terk ediyorsunuz (a.g.e. s. 961).
- Şimdi, yaprak tütün işletmeleri -aslında harman olarak kullanılan- bunlar sigara fabrikalarına veriyor. Tekelin sigara fabrikalarını kapattınız, sigara fabrikalarını sattınız. Şimdi, yaprak tütün işletmeleri de 2008 yılından sonra tütün almazsa, demek ki satın alan sigara fabrikaları istediği yerden tütünü alabilecektir. Böylelikle, sözleşmeli üreticiler kendi kaderine terk edilmiş olmaktadır (a.g.e. s. 961).

2.2.2.2.1.2 İktidarın Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar

- Gene bir hususu ben düzeltmek istiyorum aslında. Öncelikle tütün AK Parti İktidarıyla yok olmadı, bunu herkes bilsin. Özellikle bizden önceki dönemlerde yaprak tütüne desteğin sona erdiğini, tütünün kotaya bağlandığını herkes çok iyi biliyor ve Tekelin ihtiyacı oranında tütün alması getirildi (a.g.e. s.951).
- On beş günde on beş yasa çıkararak gene bizden önce bu Meclisti ve bu Mecliste de hani malum “Derviş yasaları.” diye zikredilirdi, ama o dönemde yaprak tütüne destek kaldırıldı ve ondan sonra da Tekelin ihtiyacı oranında üretim yapması ve satın alması kabul edilmişti (a.g.e. s.951).
- Biliyorsunuz, yine bizden önceki dönemlerde yapılan bütün özelleştirmelerde işini kaybedenler sokağa atılıyordu ama AK Parti geldi, AK Parti, Hükûmetiyle birlikte çıkartmış olduğu kanunla tüm özelleştirme mağdurlarına yeni iş imkânları, istihdam alanları yarattı (a.g.e. s.952).
- 733 sayılı Yasa’yla tütün üretiminde ve satımında sözleşme sistemi getirilmiştir. Sözleşme süreleri dolmakla birlikte, yine bir önceki AK Parti Hükümetimiz

döneminde, üreticilerimizin mağdur olmaması için geçici madde 4 ilave edilmiş 2006 yılında ve bu maddeyle de hem 2006 hem de 2007 yılında Tekelin tütün alması hüküm altına bağlanmıştır. Böylece, tütün üreticilerinin iki yıl daha mağduriyeti önlenmiştir. Tekel, 2007 yılına kadar kamu ve özel sektör ihtiyacı paralelinde sözleşme yaparak tütün alımına iştirak etmiştir (a.g.e. s. 952).

- İşte, Tekelin 2008 yılı için de sözleşme yapabilmesi için söz konusu kanunun çıkması gerekmektedir ve bütün tütün üreticilerimiz -Türkiye’de yaklaşık 200 bin üretici var- şu anda, şu gün, şu saatte bu yasanın çıkmasını bekliyor ve acele olduğu için o yüzden şu anda gündeme geldi ve Sosyal Güvenlik Kanun Tasarısı’na da ara verilmek durumunda kaldı. Çünkü insanlarımız bir an önce sözleşme yapmak -ki, ekim sezonu geldi- ve tütününü ekmek durumundalar (a.g.e. s.952).
- Yıllardan beri geçim kaynağını tütün üretimine göre düzenleyen, arazi ve ekipmanını tütün üretimi için dizayn eden üreticilerin bir anda tütün ekiminden mahrum kalmaları ciddi sorunlara neden olacaktır. Zira, tütün üretimi, kırsal alanda, kısmen verimsiz topraklarda ve aile ziraatı şeklinde yapılmaktadır. Ayrıca, ülkemizde tütün ziraatında tarımsal mekanizasyon da maalesef yeterince gelişmemiştir. Tarımsal mekanizasyon imkân ve kültüründen de uzak, başka alternatifi olmayan üreticilerin tütün üretiminden de tabii ki mahrum bırakılmaması gerekir (a.g.e. s.952).
- Tekelin 2008 yılında üretim sözleşmesi yapmaması, bu bahsetmiş olduğumuz 200 binin üzerindeki tütün üreticisinden Tekelle sözleşme yapmak suretiyle ekim yapan 135 bin tütün üreticisini sıkıntıya sokacaktır. Diğer taraftan, yerli tütün arzının devamlılığı da yine büyük önem arz etmektedir (a.g.e. s.952).
- İzah etmeye çalıştığım üzere, gerekli planlama ve altyapı çalışmaları yapılmadan, alternatifi geliştirilmeden Tekelin tütün üretim sözleşmesini yenilememesi ve bu yıl Tekeli üreticiden uzak tutmak, hakikaten hem üreticilerimiz için hem de orada yaşayan bölge halkı için ciddi sıkıntılar doğuracaktır. Bu itibarla, Tekelin, 2007 yılı için sözleşme imzalanan üreticilerle 2008 yılı için de sözleşme imzalaması bu mağduriyeti giderecektir. Aynı zamanda bu süreçte, tabii ki alternatif ürünün geliştirilmesi çalışmaları devam edecektir. Alternatif ürün konusunda özellikle de Tarım Bakanlığımızın çok ciddi çalışmaları var; bölge bölge, il il, hatta köy köy, “tütüne ikame hangi ürün olacak ve bu ürüne ne tür destekler verilecek” gibi çalışmalar da işte bu bir yıllık süreçte inşallah tamamlanacaktır (a.g.e. s. 952).

- Tarımsal üretim, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin ekonomisinin lokomotifidir. Gelişimi ve ekonomisi, tarımsal üretim ve tarıma dayalı endüstri yoğunluktadır. Adıyaman, Batman, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Hakkâri, Malatya, Mardin, Hatay, Muş, Siirt ve Van gibi illerimizde tütün, âdeta, sosyoekonomik hayatın bir parçası olmuş ve aynı zamanda büyük bir istihdam da oluşturmuştur (a.g.e. s.953).
- Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin genelinde ise, yaklaşık 87 ila 90 bin civarında tütün üreticisinin Tekelle sözleşme yapmak suretiyle üretim yaptığı ve tütünün önemli bir geçim kaynağı olduğu, kırsal kesimde işsiz insanlara istihdam yarattığı göz ardı edilmemelidir. Tütün üretimi yapılmaması durumunda, geçinmek zorunda olan bu insanlar iç ve dış göç ile karşı karşıya kalacaklar ve işsizlik sorunuyla önüne geçilmeyecek gayrikanuni olaylarda da büyük oranlarda maalesef artışlar olabilecektir. Hatta, hâlihazırda bu kanunun görüşülmemesi ya da geç görüşülmesinden dolayı dahi göçle ilgili birtakım problemler yaşanmaktadır. Diliyoruz ve umuyoruz ki, inşallah, bugünle birlikte, artık, çiftçimiz, kanunun Resmî Gazete 'de yayımlanmasıyla birlikte sözleşme yapmak suretiyle, bu bir yıllık süreçte de, gene, hem tütün üretimini bir taraftan mevcut şartlar içerisinde devam ettirirken, diğer taraftan da tütüne alternatifin arayışı içerisinde olacaktır. Bir taraftan, Hükümetimizin, devletimizin, diğer taraftan da çiftçimizin, ikame ürün konusunda, muhakkak ki bu bir yıllık süreçte de gene gayretleri olacaktır ve birtakım çalışmaları olacaktır (a.g.e. s. 953).
- Yerli tütünlerimiz, tabii ki verimsiz kıraç tarlaların ürünüdür. Buralarda yetiştirilen diğer ürünlerin getirisi az olduğundan ikame ürün yetiştirmek güçtür, onu da kabul ediyoruz. Gerçekten tütün yerine, kıraç araziler olduğu için, onun yerine ikame ürünü bulabilmek ve onunla hayatını idame ettirmek güçtür. Ama bu bir yıllık süreçte, inşallah -daha önce verdiğimiz iki yıllık süreçte birtakım mesafeler kat ettik- hem çiftçimiz hem devletimiz, bu ikame ürün konusunda, gerek sulama çalışmalarının yaygınlaştırılması; ki, özellikle de biliyorsunuz, Doğu ve Güneydoğu'da, özellikle de GAP bölgesinde doğrudan yatırım alan dokuz ilimiz var ve bu illerde tütün, ağırlıklı olarak ekiliyor ve bu doğrudan yatırım alacak olan illerde de ana projeler sulama projeleridir. İnşallah bu beş yıllık süreçte bu ana projeler de muhakkak ki -Başbakanımız da ifade ettiği için- gerçekleşecek ve bu süreçte de bizler inşallah ikame ürünü orada geliştireceğiz ve tütünden daha kârlı ürünlere yönelmiş olacağız (a.g.e. s.953).

2.2.2.2.2 İkinci Oturum

2.2.2.2.2.1 Muhalefetin Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar

- Dünyada en liberal ekonomi modellerini uygulayan ülkelerde bile tütün üretimi, ürünün niteliğinden dolayı devletin gözetim ve denetimi altındadır. Ülkemizin hedefi hâline getirilen Avrupa Birliğinde de tütün üretimi gözetim ve denetim altında yapılmaktadır. Ülkemizdeki üretici ve alıcıların yapısı, tütün mamulleri imalatçılarının sayısal azlığı, dünyadaki uygulamalar ve bu gibi hususlar birlikte mütalaa edildiğinde, yaprak tütün sektöründe düzenlemelerin yapılması ve tüm aktörlerin tam rekabet içerisinde faaliyet göstermesi için kamu gözetim ve denetiminin şart olduğu ortadadır (a.g.e. s.965).
- İhracat açısından miktar ve nitelik itibarıyla en önemli yere sahip olan bu tütünlerimizin tamamı, sulanamayan kır arazilerde, aile ziraatı şeklinde yetiştirilmektedir. Son yıllarda, tütün yetiştiriciliği yapan üretici sayısında azalmalar meydana gelmiştir. Bunun temel nedeni ise destekleme alımlarının kalkması, sözleşmeli üretime geçilmesi ve son yıllarda üretici tütün fiyatlarındaki artış oranının üretimde kullanılan girdi fiyat artış oranlarına göre çok geride kalmasıdır. Tütünde üretici kaderine terk edilmiştir. Ekonomimizde bu kadar önemli olan ve 1,5 milyon insana iş sağlayan tütünü, dolayısıyla geçimini tütünle sağlayan insanları korumak zorundayız. Tütün üreticilerimiz, Avrupa Birliği ve diğer ülke tütün üreticileri karşısında çok zayıf durumdadır. Diğer ülkelerin prim ve benzeri desteklerle çeşitli şekilde korumuş olduğu tütünü, Türkiye'nin de fon ile koruma altında tutması gerekmektedir (a.g.e. s. 965).
- Tütünde acilen üretim planlaması yapılmalıdır. Yapılacak yasal düzenleme ile ihracat, iç tüketim ve emniyet stoku esas alınarak ülke şartlarına uygun olarak Tütün Kurumu tarafından belirlenip üreticilere dağıtılmak üzere kota miktarı belirlenerek üretim planlaması yapılmalıdır. Fiyatlar, alıcı firmalar tarafından tek taraflı olarak belirlenmekte ve üreticiye teklif edilmektedir. Anlaşma yapılamadığından, zayıf konumda olan tütün üreticisi fiyatı kabul etmek zorunda kalmakta veya sözleşme yapmamaktadır. Hiçbir üreticinin, alıcının belirlediği sözleşme kilosuna karşı itiraz etme şansı yoktur. Üreticinin itiraz etmesi ya da alıcının o üreticiyle sözleşme imzalamaması durumunda üreticiyi riske karşı koruyabilecek bir düzenleme ve sistem mevcut değildir. Belli bir fiyat ve pazar garantisinin sağlanması, üreticilerde tek yanlı bağımlılığa neden olmaktadır. Yıllık fiyat artışının enflasyon oranı kadar olması, üreticinin refah düzeyinde bir artış sağlamamaktadır. Üretim aşamasında tütün

ziraatının yapısından kaynaklanan riskler, alıcı firmalarla paylaşılammaktadır. Tek alıcının sözleşme imzaladığı bir ilçe veya alım noktasında ekici, alternatifi olmadığından, tüm olumsuzlukları kabullenmek zorunda kalabilmektedir (a.g.e. s. 965).

- Ülkemizde yazılı sözleşme esasına göre yapılan tütün üretiminde sorunların giderilmesi veya azaltılması için alıcı ve satıcı arasındaki ilişkinin ikili ve karşılıklı mutabakata, anlayışa, güvene ve her iki tarafın haklarının korunmasına dönüştürülmesi gerekmektedir. Bunun en etkin yolu ise üreticilerin kooperatifler, birlikler, yetiştirici dernekleri, vakıflar ve şirketler şeklinde örgütlenmesi ve örgütler ile alıcı firmalar arasında sözleşmelerin yapılmasıdır. Tütün sözleşmelerinin ve fiyat belirlemesinin bu kooperatifler aracılığıyla yapılması ekonominin gerçeklerine daha uygun düşecek olup alıcı ve satıcıyı memnun eden bir sistem oluşacaktır (a.g.e. s.965).
- Bu konuda özelleştirmeler yapılırken tabii, Özelleştirme İdaresi ihale şartnamesine belli oranlarda Türk tütünü kullanma zorunluluğunu getirmiş olsaydı çok daha iyi olurdu. Ama maalesef orada da bu hatayı yaptık ve apar topar bir ihaleyle bunları sattık. İnşallah, bundan sonra çıkaracağımız bu tür yasalarda ulusal çıkarlarımızı ön plana alarak bu işleri yaparız diye düşünüyorum (a.g.e. s.968).
- Ülkenin yararına, eğer, kanunlar çıkarılırsa... Ülkenin yararı tektir, bunların üreticinin menfaatine olan, üreticinin gelirini artıran, üreticiye iş imkânı sağlayan düzenlemeler olması lazım. Ama bu kanunla ne getirmişsiniz? Kendinize düzenleyici ve denetleyici kurullar getirdiniz (a.g.e. s.980).

2.2.2.2.2.2 İktidarın Söylemini Oluşturan Ana Başlıklar

- Tekeldeki bu statü değişikliği, esasen Tekelin isim hakkının ve işletme hakkının devridir. Dolayısıyla, 3.300 civarında çalışmamız aynen haklarını muhafaza edecekler ve bunlar tercih yapacaklar. Yeni oluşumla çalışmaya devam etmek isterlerse, Tekel, kıdem, ihbar, bütün haklarını verecek, orada çalışmaya devam edecekler. Eğer istemezlerse, tamamı, kamu kurum ve kuruluşlarında, aynı şartlarla, tüm özlük haklarıyla devam edecekler. Yani çalışanlar açısından hiçbir hak kaybı söz konusu değildir, bunun bilinmesinde yarar var (a.g.e. s. 970).
- Geçmişte özelleştirmeler oldu ve insanlar kapının önüne konuldu. Onların dertlerini çözmek, sorunlarını da çözmek yine bize nasip oldu; 4/C uygulamasıyla hepsi kamuda

tekrar istihdam edildi ki, emeklilik hakkı kazansınlar. Çalışanın yanında, milletinin yanında olan bir iktidar bugün işbaşındadır (a.g.e. s.970).

- Burada Adana, Samsun, Tokat, Malatya, Bitlis fabrikaları veriliyor. Tekelin elinde birçok gayrimenkul var, bunların hepsi hariç tutuldu. Sadece bunlardan önemlisi, mesela, İstanbul Cevizli bu devirde hariç tutuluyor, diğerleri fabrikalarıyla birlikte veriliyor. Amaç, burada üretimin devam etmesi. Biliyorsunuz, kırk civarında Tekelin ürettiği ürün var. Bu ürünler bizim insanımızın, tiryakilerimizin damak tadına uygun ürünler. Dolayısıyla, buradaki tütünler kullanılacak. Yani “Bu statü değişikliğinde tütün ekilmeyecek, 12.500 tütün ekicisi mağdur olacak” demek doğru değildir arkadaşlar. Bu tütünler üretilmeye devam edecek, belki kotayla verdiği çok daha fazlasını buralara verecek. Bunu yaşayıp, beraber göreceğiz (a.g.e. s. 970-971).
- Bakın, bu statü değişikliği aslında bir mağduriyet değil, yeni istihdam alanları açıyor. Niye? Şimdi, mevcut 3.300 çalışanın haklarını koruyoruz. Bu fabrikaları alanlar burayı çalıştırmak için çalışana, iş gücüne ihtiyaç var. Yeni insanımızı alacaklar, o bölgedeki insanlara yeni iş alanları açılmış olacak (a.g.e. s.971).
- Burada yapılan özelleştirmeler, vesaire hiçbir zaman buranın ne fabrikasını ne arsasını bu ülkenin sınırları dışına kimse götüremez. Öyle olsa, bugün 1950 yılına kadar her şeyi devlet yapıyordu, birer birer özel sektör bu işleri yapmaya başladı, devlet asli görevlerine döndü. Sayın Diren, şarabı da devlet ürettiyordu, meyve suyunu da devlet ürettiyordu; bugün siz üretiyorsunuz. Yani bunda ne var? Gayet de güzel; daha verimli çalışıyorsunuz, Türkiye'nin her tarafına, dünyanın her tarafına hizmet ediyorsunuz ve insanların isteklerini, arzularını yerine getiriyorsunuz (a.g.e. s.971).
- Sayın Tütüncü, aslında sorunuza bir öncekinde cevap verdim, tütün üreticisinin ne olacağı konusunda. “Tekel vatandır, satılmaz!” Efendim, dediğim gibi hiçbir şeyi satmıyoruz, hiç merak etmeyin. Hiçbir şeyi yurt dışına kimse götüremez, gümrük memurlarına tembih ettik ne fabrikalar çıkar ne de topraklar! Hepsi bu vatanın içindedir ve hizmet vermeye de devam edecektir. Bundan endişeniz olmasın (a.g.e. s.971).
- Sayın Öztürk'ün, özelleştirme sonucu boştaki kalan, işsiz kalan çalışanlarımızın 4/C ile değerlendirildiği konusunda bir sorusu var. Ben şunu hatırlatmak istiyorum: 2002 öncesi, yani Hükümetimizin göreve başladığı tarihten önce yapılan özelleştirmede işlerini kaybeden 13 bin çalışanımıza, Hükümetimiz, en azından emekli olabilmelerini sağlamak, sosyal güvenceye kavuşturmak ve de çok fazla değil ama bir ücret de, 500

milyonun üzerinde bir ücret de vermek şeklinde mağduriyetlerini gidermeye yönelik sosyal devlet anlayışıyla bir düzenleme yapmıştır. Bunun altını çiziyorum: Bu çalışanlarımız hiçbir hakka sahip olmadan işlerini kaybeden çalışanlarımızdır. Tabii ki beklentilerini karşılayacak düzeyde olmasa bile kısmen mağduriyetlerini giderecek bir formül bulunmuştur (a.g.e. s.976).

- Kota... Yani aslında Tekelin alımlarında kota sınırlaması yok. Yani böyle bir, şu kadar alacağım diye bir sınırlama yok. Ne var? Tekel, o yıl işleyeceği tütün miktarını dikkate alarak kendisi bir açıklama yapıyor, diyor ki: “Ben bu yıl üretici başına 200 kilo alacağım.” Bir başka yıl başka miktar alıyor. Dolayısıyla arz-talebe göre bu alımlar gerçekleşiyor. Bu konunun esası, özü budur (a.g.e. s.977).

23.Dönem 2.Yasama Yılı 86.Birleşim’in 2.Oturumunda kanun teklifi kabul edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR'DA KÜLTÜR, DİL ve ANLAM İLİŞKİSİ

3.1 Kültürel Çalışmalar 'da Kültür, Dil ve Anlam İlişkisi

Sosyal bilimlerde eleştirel teori çalışmalarının birçok diğer alanda olduğu gibi iletişim alanında da önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. İletişim çalışmalarında farklı ve geniş bir perspektifi-disiplini temsil eden Kültürel Çalışmalar²⁵, en genel anlamda, araştırmalarında kültür, ideoloji, iktidar, hegemonya ve toplum arasındaki etkileşime dair ilişkileri bağlamı ekseninde sorgulamaktadır. Kültürel çalışmalar, sosyal gerçekliğin “dil” ile kurulan sosyal bir inşa olduğunu dil üzerinden oluşturulan temsilin de kültür, hegemonya, ideoloji ve iktidar kavramları ile olan ilişkileri ile birlikte anlaşılması gerektiğini vurgulamaktadır. Bütünsel olmayan ve değişken sosyal gerçekliği araştırırken ekonomik alanın da hiçbir zaman unutulmaması gerektiğini kabul etmektedir.

İletişim çalışmalarında ekonomi politik bir perspektifi temsil eden Mosco'ya göre kültürel çalışmalar geniş alanda pozitivizmi eleştiriye açmıştır. Bunun yanında, öznellik odaklı çalışmalarda ya da insanların kendi dünyalarını nasıl yorumladıkları hakkında, aynı zamanda bilginin sosyal olarak inşasına ilişkin daha açık felsefi yaklaşımları savunmuştur. Kültürel çalışmalar aynı zamanda kültürel analizin, kültürün sıradan,- sadece ayrıcalıklı yaratıcı bir elit tarafından değil, ancak tüm sosyal aktörlerce üretilen bir alan olmasından başlayarak anlamını genişletmiştir. Sosyal, aynı zamanda bir sosyal sınıf kadar cins, ırk ve ulusal bölünmeler ve kimlikler etrafında organize olmuştur (Mosco, 2009, s.18).

Grossberg, Kültürel Çalışmaların ilk bakışta kültürel pratiklerle ilgili olduğunu söylemektedir. Bu eşitsiz güç ve iktidar ilişkileri bağlamına girişin ilk bakışıdır. Ancak, bağlamın kendisi bu kültürel pratiklerden ve iktidar ilişkilerinden ayrılamaz. Çünkü bir birliği ve yaşayan bir deneyim olarak bağlamın özgüllüğünü ifade etmektedir. Bunun sonucu olarak, kültürel çalışmalar kültürü iktidara indirgemez ne de belli iktidar ilişkilerinin belirli kültürel metinlerde kalıcı ya da içsel olduğunu iddia eder; bunun yerine bu ilişkinin, her ne kadar tarihsel ya da şansa bağlı olursa olsun, çalışmalarda odak noktası olduğunu iddia etmektedir. Böylelikle kültürü sadece meta ya da metin olarak ele almaz. Dahası, kültüre iktidarın anlaşıldığı- iktidar üzerinde yapılan bir mücadele ve üretim alanı olarak bakmaktadır. Bu iktidarın ille de egemen biçimde olması gerekmemektedir; ancak bu iktidar her zaman

²⁵İngiliz kültürel çalışmaları kültürel çalışmaların akademik oluşumunda öncü bir rol oynamıştır. Modern Kültürel Çalışmalar Merkezi modern İngiliz edebiyatı profesörü Richard Hogart tarafından kurulmuştur. Ancak, Merkez'de onun ardından gelen Stuart Hall öncülüğünde 1970'lerden 1980'lere kadar etkili çalışmalar gerçekleştirilmiştir (Ang, 2008, s.229).

nüfusun belli fraksiyonlarının çıkarları için güçlerin eşitsiz bir ilişkisi olarak bulunmaktadır. Grossberg²⁶, Kültürel Çalışmalarda bağlamın önemine vurgu yapmaktadır. Kültürel Çalışmalar için bağlam her şeydir ve her şey bağlamsaldır. Ancak, bağlam sadece arka plan değildir, ancak bir şeylerin olma olasılığının asıl şartıdır (Grossberg, 1997, s. 27-33).

Kültürel Çalışmaları yeni bir disiplin olarak görmek doğru değildir. Kültürel Çalışmalar belli ilgi ve yöntemlerin kaynaştığı disiplinler arası bir alandır. İngiliz Kültürel Çalışmalar’ da Avrupa etkisi büyük oranda – ilk bakışta en azından- yapısalcılıktan gelmiştir. Yapısalcılığın birçok çeşidi vardır, ama ortak özelliği, anlam üretimine imkan sağlayan ve çerçeveleyen formal yapılar ve ilişkiler düzeneği sistemine olan ilgisidir. Ferdinand de Saussure’un dil teorisi Kültürel Çalışmaların başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Saussure’a göre dil ilk aşamada bizim neyin “nesne” yi oluşturduğuna, nasıl karar verdiğimizizi belirleyen mekanizmadır. Dil var olan organize ve uyumlu gerçeği isimlendirmez, dilin rolü daha güçlü ve daha karmaşıktır. Dilin işlevi organize etmek, inşa etmek, gerçekten bizim, gerçeğe tek girişimizi sağlamaktır. Saussure kelime ve anlam arasındaki ilişkinin kalıtsal ya da doğal olmadığını ama-çoğu durumda oldukça keyfi olduğunu söylemektedir (Turner, 2003, s.9-11).

Saussure’un kelime ve anlamı arasındaki ilişkinin verilmiş değil kurulu olduğunda ısrar etmesi bizi dilin kültürel ve sosyal boyutlarına yönlendirmektedir. Dil kültürel, doğal değildir ve de o halde oluşturduğu anlamlar da öyledir. Dilin anlamı oluşturma “*yöntemi*” Saussure için önem taşımaktadır. Dil ilişkiler sistemidir; kategoriler kurmakta ve benzerlik ve farklılıklar ağı üzerinden ayrımlar yapmaktadır. Kültürel ilişkiler dil sistemi üzerinden yeniden üretilmektedir. Kültür anlamların oluştuğu ve deneyimlendiği yer olarak- sosyal gerçekliğin kurulduğu, deneyimlendiği ve yorumlandığı- tayin edici üretken alan hale gelmektedir. Saussure’un, büyük katkısı dil ve kültürü direkt olarak ilişkilendirmesidir (Turner, 2003, s.11-12).

Kültürel üründe –anlam- büyük önem taşımaktadır. Eğer dünyayı anlamının tek yolu “temsiller”, dil(ler) üzerinden ise bu temsil ve anlam üretimini ele alacak olan bazı metotlara ihtiyaç vardır. Bu noktada göstergebilim çok yararlı bir metot, kültürel çalışmalarda temel bir terminoloji haline gelmiştir. Göstergebilim, kültürel özgünlüğün ve onların anlamlarını araştırmamıza izin vermiştir. Burada merkez “gösterge” düşüncesindedir. “Gösterge” dil

²⁶Grossberg, kültürel çalışmaları tanımlamanın zorluğundan bahsetmekte ve onu tanımlamayı ret etmenin onun ne olduğunu anlamada önemli bir rolü olduğu söylemektedir. Geçtiğimiz on yılda kültürel çalışmalar birçok farklı disiplinde yürütülmüştür. Bu disiplinlerden antropoloji, sosyoloji, tarih, edebi eleştiriler, kadın çalışmaları, Siyah ve etnik çalışmalar vs. bunun yanında iletişim ve eğitim, ona farklı şeyler katmıştır, onun çehresini değiştirmiştir ve kültürel çalışmalara yeni yorumlar katmıştır. Kültürel çalışmalar tüm bu durumlardan etkilense de -yapısalcılık, post yapısalcılık, feminizmin bazı gelenekleri, Marksizm ve postmodernizm dahil olmak üzere, bunların hiç biri ile ya da genel olarak bu teori alanında tanımlanamaz (Grossberg, 1997, s. 25,45).

sistemi içerisinde en küçük iletişim birimi olarak düşünülebilir. Bir kelime olabilir, bir fotoğraf, bir ses, ekranda bir görüntü, müzik notası, jest, giysi parçaları olabilir. Gösterge olmak için nesne fiziksel bir biçime sahip olmalıdır. Kendisi dışındaki bir şeyi göstermelidir ve bunu yaparak gösterge sistemini kullanan diğerleri tarafından tanınmalıdır (Turner, 2003, s.13,14).

Basitçe ifade edersek kültür ortak anlamlardır. Dil, bizim şeyleri “anlamamıza” yarayan, anlamı üreten ve değiştiren ayrıcalıklı bir araçtır. Anlamlar sadece ortak dil üzerinden paylaşılabilir. Bu nedenle dil, anlam ve kültürün merkezindedir ve her zaman kültürel değerler ve anlamlar hazinesinin bir anahtarı olarak değerlendirilmiştir. Dil temsiller sisteminde hareket ettiği için anlamı kurabilmektedir. Bu nedenle dil üzerinden temsil, anlamın üretildiği süreçlerin merkezindedir. Dil anlamların ne göndericisine ne de alıcısına aittir (Hall,1997, s.1-10). Temsiller anlam ve dili kültüre bağlamaktadır. Temsil kafamızdaki kavramların anlamlarının dil aracılığıyla üretilmesidir. Anlamlar temsil sistemiyle kurulur (Hall, 1997, s.15-21). Hall’e göre ifadeler her zaman temsil pratiklerini kapsar ve ikincil olarak, temsiller ideoloji ile bağımlı bir ilişki taşır (Rojek, 2009, s.50).

Hall, Kültürel Çalışmaların farklı bir alan olarak kültürel hakkında olduğunu, ancak bunun daha çok kültürel ve diğer sosyal pratiklerle arasındaki ilişkiler olarak anlaşılması gerektiğini vurgulamaktadır (Hall, 2013, s.27). Hall, Kültürel Çalışmalar uygulamasını iki şeyi analiz etmeye ve anlamaya yönelik çaba olarak tanımlamaktadır; sembolik pratiklerin kendi sosyal biçimleri içindeki ayırt edici doğası, sadece kendilerini değil ve kültürel oluşumun sosyal biçimlerde diğer oluşumlarla olan ilişkisi (Hall, 2011, s. 771). Kellner ve Hammer, Kültürel Çalışmaların en önemli yönünün, amacını iktidar ve tahakküm arasındaki somut ilişkilere yerleştiren bağlamsal bir disiplin olduğunu aktarmaktadır (Kellner ve Hammer, 2009, s. 2). Rojek’e göre ideoloji ve temsil Kültürel Çalışmalarda merkez kavramlardır. Rojek, kimlik, eylem ve sahiplik kavramlarının kodlanması ve belli şekillerde temsil edilmesinin bu kodlamayı ve temsili kimin ve neden yaptığı gibi temel bir soruya yol açtığını vurgulamaktadır (Rojek, 2009, s.49).

3.2 Kültürel Çalışmalar ve İdeoloji İlişkisi

Geleneksel Marksizm kültür düşüncesinin önemini göz ardı etmiştir. Kültür toplumun “üstyapısının” parçasıdır ve bu şekilde sadece ekonomik ve endüstriyel yapının bir ürünüdür. Kültürel Çalışmalar var olan iktidar ilişkilerinin kurulmasında ve meşrulaştırılmasındaki bu tarz bir “ekonomizme” karşı eleştirel Marksist bir yaklaşımı savunmuştur. Özellikle, Luis

Althusser'in argümanında “ideolojik²⁷” aygıtlar(örneğin hukuk, aile, eğitim sistemi de) ekonomik şartlar kadar önemlidir. Kültürel Çalışmalar kültürün sadece ne ekonomik ilişkilere bağımlı olduğunu ne de onlardan tamamen bağımsız olduğunda ısrar etmektedir. Daha çok Althusser'in savunduğu gibi toplumun karmaşık birliğini oluşturmak için ekonomik, siyasal ve kültürel- birbiri ile yarışan ve çelişkili- birçok belirleyici güç olduğunu belirtmektedir. Bu üst belirlenim sürecinin çalıştığı mekanizma ideolojidir. İdeoloji önceki Marksist versiyonlarda işçi sınıfının gözünde-onların çevrelerindeki gerçek dünya ile olan ilişkilerini filtreleyen ya da gizleyen bir çeşit perde gibi görülmüştür ve ideolojinin işlevi de kendinde ve kişinin tarihle ilişkisinde “yanlış bilinç” oluşturmak olarak değerlendirilmiştir (Turner, 2003, s. 18-19).

Sassure'un dilin bize gerçekliğin bir versiyonuna girişimizi sağlaması gibi –gerçeğin kendisinden çok- Althusser'in tanımlamasına göre ideoloji yanlış olarak görünmektedir ancak kavramsal bir çerçeve olarak “insanın yorumladığı, anlamlandırdığı, deneyimlediği ve yaşadığı kendilerinin içinde buldukları maddi şartlardır(Hall 1980a:33). İdeoloji gerçeklik bilincini oluşturmakta ve biçimlendirmektedir. Althusser ideolojilerin sadece dil ve temsillerde değil ama aynı zamanda maddi biçimlerde de araştırılmasında ısrar etmektedir. Althusser kültürel değişimin neredeyse imkânsız olduğunu ve ideolojik mücadelenin nafile olduğunu ima ediyordu (Turner, 2003, s.19-24).

Hall, Althusser'in Marksist ideoloji eleştirisine birçok anlamda katılmaktadır. Hall, ideolojinin seçerek ve birleştirerek bir eşdeğerlilikler zinciri kurduğunu ve böylece anlamı sabitlediğini belirtmektedir. Hall, “ideolojide sınıfsal indirgemeciliğe-bir toplumsal sınıfın ideolojik konumunun her zaman onun toplumsal üretim ilişkilerindeki konumuna tekabül etmesinin bir garantisi olduğu fikrine-karşıttır. Althusser'in ikinci hedefi “yanlış bilinç” fikridir. Bu fikir, her sınıf için doğru tek bir ideoloji olduğunu varsayar; sonra da kendisini öznelerle, öznelerin içine yerleştiği gerçek ilişkiler arasına girerek onları sahip olmaları gereken fikirleri tanımaktan, kabul etmekten alıkoyan bir perdeyle bu ideolojinin kendisini gösterme başarısızlığını açıklar. Althusser'in üçüncü eleştirisi, kurama karşı kendi fikirlerinden gelişir. Althusser, bilginin özgül bir pratiğin sonucu olarak üretilmesi gerektiği üzerinde ısrar eder. Bilgi, ister ideolojik olsun ister bilimsel, bir pratiğin ürünüdür (Hall,1991). (akt: Mutlu, 2005, s. 363, 368-369).

²⁷“İdeoloji” terimi ilk olarak 1796 yılında Fransız filozof Destutt de Tracy tarafından, düşüncelerin ve duyuların, bunların ortaya çıkışlarının, birleşmelerinin ve yarattığı sonuçların sistematik olarak incelenmesiyle ilgilenecek yeni bir bilim projesini tarif etmek için kullanılmıştı. Kavram, modern toplumların doğuşunu imleyen toplumsal ve siyasal çalkantılar bağlamında Aydınlanmanın ideallerini geliştirme teşebbüsünün bir parçası olarak ortaya çıktı. Marx'ın eşsiz katkısı, Napolyon'un terimi kullanışındaki olumsuz, muhalif anlamı devralması, ama kavramı, Aydınlanma ruhuna derinden borçlu olan kuramsal bir çerçevenin ve siyasi bir programın kapsamına dahil ederek dönüştürmesinde yatmaktaydı.” (Thompson, 2013, s.42-47).

Hall, Althusser'in ideolojiyi dünyaya ilişkin düşünme ve hesap kitap yapmanın çerçeveleri olarak gördüğünü söylemektedir. İnsanların kendilerini ve toplumsal dünyayı anlamakta kullandıkları “fikirler”dir bunlar. Althusser toplumsal fenomenler olarak fikirlerin çıktığı ve zihinsel olayların kaydedildiği veya gerçekleştiğini alanı vurgulamaktadır. Bu, onu “dil” e yöneltmektedir. “Burada dil; anlam ve temsil alanı olan göstergesel alandır. Aynı derecede önemli olarak, ideolojilerin kendilerini yerleştirdikleri toplumsal eylem veya davranış ritüel ve pratiklerindedir. Bu ritüel ve pratikler, her zaman toplumsal alanlarda ortaya çıkar, gerçekleşir. İşte bu yüzden, dili ve davranışı, onlara yazılı olan ideolojik düşünce örüntülerinin şifresini çözmek amacıyla çözümlememiz ve yapı bozumuna uğratmamız gerekmektedir (Hall, 1991).” (akt.Mutlu, 2005, s.371, 372).

Bunun yanında Fairclough sosyal dünyayı sadece “kurgusal” olarak ele alan yaklaşımlara karşı uyarıda bulunmaktadır. Her ne kadar sosyal dünyanın kurulmasında temsillerin (metinsel olarak) rolü olsa da temsillerin gerçek sonuçları vardır ve kimin tarafından kurulduğunu anlamak önemlidir. Fairclough, modern sosyal bilimlerin, sosyal dünyanın toplumsal olarak kurulduğunu iddia eden ‘sosyal inşacılıktan’ oldukça etkilendiğini söylemektedir. Birçok sosyal inşacılık teorileri sosyal dünyanın kurulmasında metinlerin (dil, söylem) rolüne vurgu yapmaktadır. Fairclough’a göre bu teoriler realist olmaktan çok idealisttir. Bir realist -sosyal kurumlar gibi sosyal dünyanın birçok yönünün, nihayetinde sosyal olarak kurulmuş olsa da, bir kez kurulduktan sonra sosyal dünyanın kuruluşunu etkileyen ya da sınırlayan metinsel (ya da söylemsel) gerçek olduklarını iddia edebilir. ‘İnşa etmeyi’ ‘kurgusal olandan’ ayırmak gereklidir, ancak sosyal inşacılar bunu yapmamaktadır. Sosyal dünya metinsel olarak özel yollarla kurabilse de bizim temsillerimizin ya da kurguladıklarımızın onun kurulumundaki değişime etkisi-sosyal gerçekliğin ne olduğu, kimin kurduğu ve buna benzer farklı metinsel faktörlere bağlı olmaktadır. Bu nedenle, sosyal dünyanın metinsel olarak kurulduğu iddiasının makul versiyonu konusunda hem fikir olunabilir ancak aşırısına değil (Sayer 2000)(Fairclough, 2003, s.8).

Kültürel Çalışmalarda dil üzerinden kurulan anlamların hegemonik olarak inşa edildiği ve bu anlamların farklı şekillerde temsil edilebileceği, dilin içinde bulunduğu kültürle, anlamlar dünyası ile açık ve değişken olarak ilişkili olduğu vurgulanmaktadır. Dil üzerinden kurulan temsillerin iktidarla ya da hegemonik söylemlerle ilişkisini anlamak sosyal gerçekliğin farklı boyutlarını araştırmak için önem taşımaktadır. Burr, dünyaya dair bilgilerimizi, şeyler ve olaylar hakkındaki ortak anlamalarımızı düzenleyen ve bu paylaşılan ortak anlamlar üzerinden sosyal pratiklerimizi bilgilendiren söylem ile bilgi ve iktidar

arasında derinden bir ilişki olduğunu söylemektedir. Söylemler dünyayı belli şekilde görmemizi sağlamakta ve dünyaya dair bilgilerimizi üretmektedir (Burr, 2012, s. 67,79).

Bu çerçevede söylemin nasıl kurulduğunu ya da temsillerin nasıl oluştuğunu tanımlamak önem taşımaktadır. Hall(1985), söylemin ideolojik anlam sistemi bağlamında gerçekleşse de, bunun söylemi ideoloji ile eş yapılı hale getirmeyeceğini belirtmektedir (Mumby, 2009, s.303).

“Söylem, en basit ifade ile anlamın dil içinde hareket etmesi ile ortaya çıkan şey olarak tanımlanabilir. İdeoloji ise, bu anlamın belli kişi ya da gruplar lehine nasıl harekete geçirildiği ile ilgilidir (Thompson).” (akt:Üşür, 1997, s.89). Fairclough’a göre ideolojiler, dünyadaki farklı bakış açılarının temsilleridir. İdeolojiler, iktidar, tahakküm ve sömürünün değişen sosyal ilişkilerde, kurulmasına ve korunmasına katkısı olduğu gösterilebilen temsillerdir (Fairclough, 2003, s.9).

“Hall, ideolojiyi, toplumsal anlamların belirlenmesi alanındaki mücadele olarak tanımlamaktadır. İdeolojik pratik, birbirleriyle rekabet halindeki anlamların mücadelesidir ve bu mücadele içinde gerçek bir maddi güç haline dönüşür; çünkü ideoloji, etkileri bakımından gerçektir(Hall,1994a;69-76).”(akt:Üşür, 1997, s.110-111). Hall ideolojiyi, dilin sonsuz anlamlarını kesen olarak anlamaktadır. Dil saf bir metinselliktir, ancak ideoloji belirli bir anlam kurmak ister (Hall, 1993:263-4) (akt:Rojek, 2009, s.52).

Bu “anlamların” ortak duyu şeklinde kavranıyor olması önem taşımaktadır. “Anlam dilde dünyanın saydam bir yansıması olmayıp, terim ve kategoriler arasındaki, referans sistemleri arasındaki farklardan kaynaklanmakta olup, bu dünyayı sınırlandırır ve toplumsal düşünce, ortak duyu içinde bu şekilde kavranmasına olanak sağlar. Ortak duyu düşüncesi, Gramsci’nin “envanteri olmayan” ideolojinin izleri diye adlandırdığı şeyi içerir. İdeolojik olanın alanı, kendi mekanizmalarına sahiptir; “görece özerk” bir kurma, düzenleme ve toplumsal savaş alanıdır. Belirlenimlerden ari veya bağımsız değildir (Hall).” (akt: Mutlu,2005, s.385,390-392).

Kültürel Çalışmalar ortak duyu kavramını hegemonya içinde açıklamaya çalışmaktadır. Hegemonya düşüncesi İtalyan Marksist Antonio Gramsci’den alınmaktadır ve bir sınıfın diğer sınıfa hâkimiyetini yansıtan ideoloji kavramının aksine, sosyal sınıflar arasındaki sürekli devam eden iktidar dengelerine vurgu yapmaktadır. Böylece kavram, farklı kültürler arasında -hegemonyanın müzakere edilmek zorunda olduğu ve kazanıldığı yer olarak- mücadelenin, karşıtlığın ve çatışmaların boyutlarını anlamaya izin vermektedir (Newbold,1995b,p.329). (akt: Flew, 2007, s.38).

“Gramsci’nin ‘hegemonya’ kavramı açısından meşruluk ve rıza kavramları hayati önemdedir. Çünkü ilkin, başat sınıfların ideolojiler alanını olumlu bir şekilde hegemonya *inşa etmek* için kullanabilmeleri meşruluk ve rıza yoluyla mümkündür: ama aynı zamanda, ikinci olarak, başat sistemin tahakküm altında kalan sınıflardan belli bir *kabul* görebilmesi de ancak meşruluk ve rıza yoluyla mümkün olabilir (Hall).” (akt: Küçük, 1999, s.230).

Gramsci, özellikle, ileri kapitalist toplumlarda, fiziksel baskıdan çok, çevrenin rıza üzerinde kurduğu kontrol kapasitesi üzerinde yoğunlaşarak bu özel çevreyi anlamaya çalışmıştır. Hegemonya kavramı ideoloji ve değer kavramı arasına yerleştirilmiştir. İdeoloji ile tipik olarak özel bir çıkarın ve iktidar hiyerarşisinin korunması amacıyla sosyal gerçekliğin kasıtlı çarpıtılması ya da yanlış yorumlanması kastedilmektedir. Diğer yanda, değerler toplumda geniş alandaki farklı yerlerdeki insanları ve toplumdaki farklı zeminleri birbirine bağlayan ortak sosyal kuralları göstermektedir. Hegemonya, bu ikisinden hegemonyanın bir sağduyu haritası üretmek için devam eden bir bilgi ve imaj oluşum süreci olması açısından farklıdır. Bu birçok insan için yeterli derecede ikna edicidir. Çünkü sosyal ve kültürel koordinatları sağlayarak sosyal hayatın “doğal” tutumları tanımlamaktadır. Hegemonya bu nedenle ideoloji kavramından daha değerlidir. Çünkü sadece sınıf iktidarı ile empoze edilmez, ancak organik olarak toplum içindeki sosyal ilişkilerin ve sosyal kurumların içinde yerleşmiş dinamik iktidarın geometrisi ile kurulur. Hegemonya değer kavramında da daha faydalıdır. Çünkü hegemonya iktidar ve sağduyu kavramlarını da kapsar. Bunun yanında değerler kavramı iktidara çok az yer verir. Hegemonya, zora değil de rızaya dayandığı için ideolojiden daha güçlüdür. Ancak, rıza oldukça talepkardır. Baskın görüşlerin doğal olarak görülmesi için gönül rızası ile kabul edilmesi beklenir (Mosco, 2009, s.206-207).

Thompson, ideolojinin incelenmesinde anlamın, gündelik dilsel sözcelerden karmaşık imge ve metinlere kadar farklı sembolik biçimler tarafından inşa edilme ve iletilme biçimlerini soruşturulması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu sembolik biçimlerin kullanıldığı ve konumlandırıldığı toplumsal bağlamların araştırılmasını ve sembolik biçimlerin dolaşıma koyduğu anlamın belirli bir bağlamda neye ve nasıl hizmet ettiğinin araştırılmasını gerekli kılmaktadır (Thompson, 2013, s. 16).

Hegemonya ideoloji olarak “anamların” yaşayan maddi bir mücadele alanı olarak anlaşılmalıdır. Ortak duyunun oluşturulmasında, meşruluğun ve rızanın kazanılmasında bu anlamları tanımlayan, temsil eden, taşıyan sistemlerin iktidarla ilişkisini araştırmanın önem taşıdığı düşünülmektedir. Özellikle, Harvey’in değişiyiyle (Harvey, 2000, s.273) her türlü iş görme şeklinin ve yaşamın her alanının metalaştığı günümüzde “sembolik biçimlerin”

taşıyıcısı olarak medya ürünlerini incelemek sosyal gerçekliğin sorgulanmasında bir gereklilik olarak değerlendirilmektedir.

3.3 Kültürel Çalışmalar ve Medya

Kültürel Çalışmalar perspektifinde dil ile temsiller sistemi üzerinden kurulan anlamın nasıl oluşturulduğu, nasıl sistematik olarak üretildiği, nasıl çalıştığı kültür, iktidar, ideoloji ve hegemonya ekseninde araştırılmaktadır. Bu noktada farklı anlamlar medyada nasıl kurulmaktadır? Medyanın anlamlar dünyası olarak kültürle arasında nasıl bir etkileşim vardır ve medya gerçeği inşa ederken hangi yollarla, ne şekilde çalışmaktadır?

Kültür, ilk olarak grup ya da toplumların üyeleri arasında anlamların üretimi ve değişimi ile ilgilidir-‘anlamların verilmesi ve alınması’- kültürel anlamlar sadece ‘kafamızda olanlar’ değildir. Onlar sosyal pratikleri düzenlemekte ve kontrol etmektedir. Bunun sonucu olarak gerçek, pratik etkileri vardır. Anlamlar sürekli olarak içinde bulunduğumuz her kişisel ve sosyal etkileşimde üretilir ve değiş tokuş edilmektedir (Hall, 1997, s. 2-3).

Anlamlar, sosyal bir üretim ve pratiktir. Dil ve sembolize etme anlamın üretilme araçlarıdır. Dil belirli anlamların üretildiği bir aracı olarak görülmelidir. Bu anlayış hangi tür anlamların sistematik olarak ve düzenli olarak belli olaylar etrafında inşa edildiği sorusunu ortaya koymaktadır. Çünkü anlam, verilen bir şey değil ancak üretilen bir şeydir. Bunu aynı olaylara farklı tür anlamların bağlanması takip etmiştir. Bunun yanında, bir anlamın kendisini düzenli olarak üretilmesi için güvenilirlik, meşruluk ya da sorgulanmadan kabul edilmesi gerekmektedir. Bu da alternatif anlamları marjinalleştirmeyi, önemsizleştirmeyi ya da meşruiyetini bozmayı içermektedir²⁸. Bunu iki soru takip etmektedir. Egemen söylem (*tek*) açıklayıcı olarak kendini nasıl yetkilendirdi ve alternatif ya da mücadele eden tanımlar üzerinde nasıl kısıt, sınır ya da yasak sürdürebildi? İkinci olarak, dünyadaki olayları açıklamak ve tanımlamakla sorumlu kurumlar- modern toplumlarda, kitle medyası, *mükemmel bir şekilde* egemen iletişim sistemi içerisinde tercih edilen ya da sınırlı anlamlar çeşidini korumakta nasıl başarılı olabildi? Ayrıcalık tanıma ya da öncelik vermenin pratik olarak nasıl üstesinden geldi? Medya kurumlarının özgüllüğü kesinlikle *sembolik ürün* üretmek amacıyla sosyal pratiği organize etme biçiminde yatıyordu (Hall,1982, s. 67-68).

“Medya başat yapıyı ele alırken hangi olayları ele alıp, yani hangilerini düzenli ve meşru bir tanım içine sokup, hangilerini dışarıda bırakacağı, bunları sistemin gerçekliğinin dışında kalan aşırılıkçı, irrasyonel, anlamsız, ütopyacı, pratik olmadıkları gerekçesiyle

²⁸ Thompson ideolojinin faaliyet gösterebileceği beş genel işleyiş biçiminden bahsetmektedir: “meşrulaştırma”, “taslama”, “birleştirme”, “parçalama” ve “şeyleştirme” (Thompson, 2013,s.78).

dışlanmasına karar vermektedir (Hall, 1999b:236-240) Medya bu işlevini gerçekleştirirken “gerçekliği” yeniden tanımlamaktadır. Medya, “gerçeği” dilsel pratikler aracılığı ile kurmakta ve seçilmiş tanımlarla temsil etmektedir. Bu temsil etme işleminde aktif bir seçme ve sunma, yapılandırma ve biçimlendirme vardır. Bu anlamlandırmanın çoğulculuğu sağlaması açısından güvenilir, meşru olması, sorgulanmadan kabullenir olması gerekmektedir. Bu durumda çoğulcu anlam yapılanmasının dışında kalan alternatif anlamların marjinalleştirilmeleri, önemsizleştirilmeleri veya meşruluklarından arındırılmaları gerekmektedir (Hall, 1999a:88-93) Böylece medya hakim kültür tarafından ortaya konulan temel tanımları yeniden üretir (Konyar, 2011,s. 61).”

Hall’ün iddiası medya mesajlarının gerçeğin gündelik algılanışına şekil veren inançlar ve pratikler hakkında varsayımlarla gömülü olmasıdır. Buna ek olarak, bu varsayımlar sonuçta hegemonyayı yeniden oluşturmak için çalışmaktadır (Rojek, 2009, s.51). Hall’e göre farklı medyalarda üretilen ve gerçek etkileri olan kültür ve anlamlar modern kitle medyasında, kompleks teknolojilerle küresel iletişim anlamında, tarihte görülmedik bir hızla ve boyutta dolaşmaktadır (Hall, 1997, s.3). Günümüzde medya, esasen ve temel olarak-neoliberal olarak tanımladığı kültürü, küresel kültür yapmanın taşıyıcısı ve temsilcisidir (Hall, 2013, s.29). Hall’un gözlemlendiği gibi “yirminci yüzyıl ileri kapitalizminde medya, kültürel alanda belirleyici ve temel bir liderlik kurmuştur. Kültürel ve ideolojik alanı artan bir şekilde kolonileştirmiştir (Hall, 1997,9.340)(akt. Flew, 2007, s.38). Medya, küresel olarak kültürel ya da sembolik kaynakların hazırlanmasında merkezi bir konuma sahiptir (Flew, 2007, s.18).

Bunun yanında medya kültürü, bireylere egemen sistemin kurallarına, değerlerine, pratiklerine ve kurumlarına nasıl uyum sağlayacağını öğretmekte ve bunda başarılı olamamanın cezalarını da göstermektedir (Kellner ve Hammer, 2009, s.6). McChesney, medyanın her şeyi açıklayamayacağını ancak medyayı anlamının modern toplumlarda iktidarın nasıl işlediğini kavramak için zorunlu olduğunu belirtmektedir (McChesney, 2008, s.14).

Bu çalışmada genel anlamda haberde sosyal gerçekliğin inşası iktidar, ideoloji, kültür bağlamında mülkiyet ilişkileri de göz ardı edilmeden geniş bir eksenle anlaşılmaktadır. Haber kültürel bir biçim olmasının yanında örgütsel bir ürün, ekonomik bir meta ya da siyasi bir kurumdur (Ettama, 2010, s.289).

“Haberli bir söylem olarak anlamak”, iletişim ve medya kuramlarında yaşanan yüzyıllık bir gelişmenin sonucunda ortaya çıkan yeni yaklaşımların desteklediği bir kuramsal

çerçevesindedir. Bu yaklaşımların temelleri 1900'lerin başından bu yana yaşanan akademik birikimin bir sonucudur.” (İnal, 1996, s.29).

Dursun, haberin toplumsal gerçekliği inşa ettiği önermesinin haber eleştirisindeki gelişiminin, toplumsal kuramda gerçekliğin inşa edildiği yaklaşımlarıyla paralel gösterdiğini belirtmektedir(Dursun, 2004, s.40). “Eleştirel haber çalışmalarının öncelikli olarak sorguladıkları ve habere liberal çoğulcu yaklaşım ile paylaşmadıkları görüş, basın toplumda bağımsız bir güç olduğu varsayımı ve kavramlar ve kurallar içinde tanımlanan basının profesyonel bir uzmanlık olduğu ve tabii ki tüm bunlarla ilişkili olarak haberin “gerçeğin”(truth) kendisi olduğu iddiasıdır. Gerek medyanın ekonomi politiği üzerinde duran çalışmalar, gerekse kültürel yaklaşımı benimseyen araştırmalar, Marksist kuramın değişik versiyonlarından kaynaklansalar da, temelde haberi bir ideoloji olarak görme ve haberciliği resmi kaynakların söylemlerinin yeniden üretildiği bir uğraş alanı olarak kavrama eğilimindedirler.”(İnal, 1994, s.158).

“Haber söyleminin herhangi bir olaya ilişkin öne çıkardıkları-arkada bıraktıklarıyla, kullandığı kavramlar ve adlandırılmalarıyla, içerdikleri-dışladıklarıyla, kurduğu nedensellik ilişkileriyle kısacası haberin kurgusuyla bütün çağrıştırdığı “ortak bilgi deposudur (Hall, 1999:107).” (akt: Yeğen 2004, s.77).

Alver, haber akımı olarak adlandırdığı haber üretim sürecinin, güçlü bir şekilde örgütlenmiş ve kurumsallaştırılmış sosyal bir süreç olduğunu söylemektedir. Bu süreç kültürel üretim ve tüketim süreci olarak değerlendirilmekte ve türsel bir anlam yapısı olarak anlaşılmaktadır. “Gazeteler metinlerdir, sembolik araçları ve yolları kullanan ve normlar, uyulaşmalar ve gelenekler gibi belirli kurallar tarafından biçimlendirilen edebi ve görsel tasarımlardır ve bu bir söylemdir. Her gazete, sunumunun tarzına göre bir retorik kullanmaktadır. Her tarz “anamlı seçim”in bir sistemidir, anlamlı bir seçimdir ve bu seçim olanağını üreten ve kullanan epistemoloji için bir uyarıdır; bu yayıncı, gazeteci ve enformasyon kaynağı için geçerli olmaktadır.” (Alver, 2007, s.143).

“Hartley’e göre, gazetecilik daha çok sembolik ve teknik olarak yeniden üretilen bir işaret sistemi olarak kapital değerlendirmesine, tüketime, genişlemeye ve içsel farklılaşmaya, teknik ve bilimsel gelişmeye, politik ve sosyal eşitsizliğe dayanmakta ve toplumun sembolik tasarımının şekillendirilmesini ve kitlesel yayılmasını üstlenmektedir. Gazetecilik ideolojik olarak tamamen toplumun ekonomi, sosyal ve teknik temeline bağımlı görmektir. Bu çerçevede gazetecilik tarihsel koşullarla belirlenmiştir ve günlük çıktıları ile yeniden üretim yapmaktadır. Hartley gazeteciliğin ideolojik bağımlılığının yanında metinsel

biçimlendirmesini vurgulamakta ve böylece kültürel çalışmaların kontrüktivist –semiyotik temellerine dayanmaktadır. Tarihçiler, gazetecilik metinlerini geçmişin betimlenmesi, politik bilimciler güncel toplumsal tartışmaların analizi, kültür bilimciler kültürel gelişmelerin belirlenmesi için kullanmışlardır. Ancak gazetecilik; tarih, politika ya da kültür değildir; gazetecilik epistemolojinin bir alanıdır. Bilgi kuramı açısından hiç kimsenin alanı değildir, kendi kurallarına göre hikayeleri şekillendiren ve anlatan bir metin sistemidir. Yalnızca metinlerin işlenmesinin tarihsel ve kültürel bağımlı kurallarının yorumunda, fenomenlerin ve olayların belirlenmesinde gazeteciliğe ilişkin ifadeler toplumsal işlev kazanabilir.” (Alver, 2007, s.142).

3.4 Türkiye’de Medya ve İktidar İlişkileri

Osmanlı döneminde ilk gazeteler 19.yüzyılın başlarında yabancılar tarafından Osmanlı sınırları içindeki çıkarlarını korumak ve geliştirmek için basılmıştır. Daha sonra örtük amaçları kapitalist gelişimi desteklemek olacaktır. “Genç Osmanlı Basını” ise ilk Anayasal Monarşi’nin kurulmasında önemli rol oynayacaktır. Cumhuriyet’in ilk yıllarında, tek parti rejimi altında basın özgürlüğü söz konusu değildir. 1946’da çok partili sisteme geçilmesiyle basına özgürlük siyasi rekabettin ana konusu haline gelmiş ve 1948’de *Hürriyet ve Milliyet*’in kurulmasıyla yeni ticari basın doğmuştur. 1960’taki askeri darbe basın özgürlüğünü genişletmiştir. Bu dönemde teknolojik gelişmeler basın yayıncılığını ve dağıtımını geliştirmiştir. Ancak, devlet ve medya sahipleri arasındaki –düzenleme, devlet desteği ve müşteri biçimindeki karşılıklı ilişkiler- sürmüştür. 1980’deki gelişmeler medya ortamını neredeyse tamamen dönüştürmüştür (Kaya, Çakmur, 2010, s.523- 525).

“80’ler ve 90’lar, tıpkı Avrupa’da olduğu gibi Türkiye’de de kamu yayıncılığı tekellerinin yıkılıp yerini “özel tekellere” bıraktığı, büyük sermaye gruplarının medyanın bütün alanlarında yatay, dikey ve çapraz bütünleşmeye yöneldiği, onları sınırlandırmaya dönük neredeyse bütün kuralların kaldırıldığı (deregulation), medya gruplarının özelleştirme ihalelerinde baş köşeye yerleştiği, bankacılık ve finans alanında da büyük medya gruplarının hakim olmaya başladığı yıllardır²⁹.”(Adaklı, 2010, s.75).

“Türkiye’de neoliberal demokrasi: Neoliberal Medya Otokrasi Modeline Doğru” başlıklı çalışmalarında Baybars Hawks ve Akser, 2007 sonrasında Türk Medyasında, Medya otokrasisini ve siyasal, hukuki, ekonomik ve söylemsel düzeylerde nasıl işlediğini açıklamaktadır. Hawks ve Akser’e göre Türkiye’de habercileri sessizleştirmekte beş farklı,

²⁹Türkiye’de medya sahiplik ilişkileri için bkz. Sözeri C., Güney Z., “TESEV: Türkiye’de Medyanın Ekonomi Politikası: Sektör Analizi” <http://www.tesev.org.tr/turkiye%E2%80%99de-medyanin-ekonomi-politigi--sektor-analizi/Icerik/1567.html> Erişim Tarihi: 28.01.2015

sistemik tarzda neoliberal hükümet baskısı bulunmaktadır; Holding baskısı; yasal baskı; sanal sürgün; gözetim altında denetim; akreditasyon ayrımcılığı. Türkiye’de ana akım medya yeni bir ekonomi politik sansür altında çalışmaktadır. Büyük İşletmeler ve Medya Holdingleri-hükümete ve onun baskı altında tutan taktiklerine, haber medyasına yönelik, sadece kendi ekonomik çıkarları tehdit edildiğinde karşı çıkmaktadır. Diğer zamanlarda bu medyalar sessiz ve halinden memnun görünmektedir (Baybars-Hawks ve Akser, 2012, s. 302-303).

Hafez’in³⁰ kavramsallaştırmasıyla “sağlamlaştırma safhası” Türkiye’de 1980 askeri müdahaleyi izleyen döneme karşılık gelmektedir. 1980’ler boyunca Özal hükümetleri(bak Önis 2004) liderliğinde neoliberalizmin tanıtılmasıyla, Türkiye’de gazeteciliğin doğası sansasyonel bir hale gelmiştir. Gazeteler el değiştirdikçe, gazeteleri gazetecilik idealleri yerine kar motive etmiştir. Bu süreç 1990’larda artmıştır. Medyadaki ekonomik transformasyon bağlamında, büyük şirketlerin medya imparatorluklarını yaratmak için (Kaya 1994; Tuncel 1994; Sönmez 1996; Adaklı 2009; Sönmez 2000) gazete ve televizyon istasyonlarını yakınlaşma ve yoğunlaşma yoluyla edindiği dönemdir. 1990’larda siyasi elitin medya ile ittifakı medyanın ekonomik gücünü arttırmıştır ancak aynı zamanda çeşitli editoryal sansür mekanizmalarının kurulmasıyla ve birliklerin aşınmasıyla sonuçlanmıştır. Gazeteciler, kendi ekonomik çıkarlarını koruyan medya holdingleri nedeniyle, özellikle hükümete karşı eleştirel duruşlarından çıkmışlardır (Finkel 2000; Tılıç 2000; Tunç, 2003) (Baybars-Hawks ve Akser, 2012, s.304).

“İktidarın Şiddeti- AKP’li Yıllar Neoliberalizm ve İslamcı Politikalar” isimli çalışmada Coşar ve Özdemir ise “neoliberalizmin şiddetinin İslamcı siyaset yoluyla sessizleştirildiğini” savunmaktadır. Bunun yanında, 1980 askeri darbesinden bu yana Türkiye’deki devlet-toplum ilişkilerinin belirleyici karakterini oluşturan otoriter devlet biçiminin devam ettiği tespitini yapmaktadır (Coşar ve Özdemir, 2014, s. 18-19,45).

Tunç, 2002’de iktidara geldiğinden beri, AKP’nin bağımsız medya kurumlarını yasal boşlukları kullanarak el koymak ve satmak yoluyla parti yanlılarına sattığını belirtmektedir. 2002’de AKP yanlısı işletmeler medya pazarının %20’sine sahipken bugün Hükümet yanlısı bu medya, pazarın yarısına sahiptir(Kurban ve Sözeri 2012) (akt: Tunç, 2013,s.159). Bunun yanında medya şirketlerinin Hükümet yanlısı ve Hükümete muhalif olarak ayrılması söz konusudur (Tunç, 2013, s.159).

³⁰“Hafez’e göre gelişmekte olan ülkelerde basının demokratikleştirilmesinin üçüncü safhasında sağlamlaştırma yer almaktadır. Hafez, bu sağlamlaştırmanın Anayasa, parlamento ve demokratik medya gibi, aynı zamanda sağlam bir siyasal kültür ve enerjik bir sivil toplumu da içerdiğini önermektedir. Sağlamlaştırma yerinden sapmaya eğilimlidir. Çünkü otoriter bürokrasi ve toplumun yapısı ile ilgili değerler bir günden diğer güne değişmezler. Hafez birinci safhayı “otoriter safha”, ikinci safhayı ise “geçici safha” olarak tanımlamaktadır (akt: Baybars-Hawks ve Akser,2012, s. 303-304).

Türkiye’de yüksek düzeyde yoğunlaşma ile nitelendirilebilecek medya keskin bir şekilde iki ana kampa bölünmüştür. Bir yanda öncelikli olarak kendi ticari değerini yükselten yüksek tiraj ile ilgili ana akım medya; diğer yanda genellikle kendi görüşlerinin yaymakla meşgul muhafazakar/İslamcı/Hükümet yanlısı medya. Her iki tarafta esasen önceden var olan ekonomik sistemle ilişkilidir ancak sosyo politik düzeninde farklılaşmaktadır (Kaya ve Çakmur, 2010, s.533).

Tunç, Türkiye’de son on yılda medya sahipliği, gazeteciler üzerindeki yasal kısıtlamalar, otosansür, medya sahiplerinin siyasi yapılarla yakın ilişkisi ve editöryal bağımsızlığın çöküşünü medya sektörünün kronik hastalıkları olarak tanımlamaktadır (Tunç, 2013, s.153).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

4.1 İçerik Analizi

Sosyal bilimler çalışmalarında sıkça başvurulan içerik analizi tekniğinin çok yönlü bir araştırma tekniği olduğu anlaşılmaktadır. “Söylem” araştıran çalışmalar içerisinde de bir çeşitlilik söz konusudur. Bu çeşitliliğin söylem olarak tanımlanan alana yönelik farklı yaklaşımlardan kaynaklandığı görülmektedir.

Bu çalışmada söylem dil aracılığıyla kurulan anlamın özgün bir biçimi olarak anlaşılmaktadır. Dil daha önce de belirtildiği üzere saf olarak anlaşılmamaktadır. Kültür, ideoloji ve iktidarla açık, değişken ve tarihsel olarak ilişkili olarak değerlendirilmektedir. Söylemin kendisi ve sosyal gerçeklik arasındaki bu ilişkilerin özellikle iktidar ve hegemonya boyutuyla da önem taşıdığı düşünülmektedir. Buradan hareketle söylem analizinin tek bir yaklaşım olmadığı ancak disiplinler arası yaklaşımlar dizisi olduğu vurgulanmaktadır. Söylem analizi farklı çalışma alanlarında kullanılmaktadır. Söylemin ne olduğu ve nasıl analiz edileceğine ilişkin ise açık bir uzlaşmanın olmadığı belirtilmektedir. Kısaca, söylem, dünyayı anlama ve dünya hakkında konuşmanın özel bir yolu (ya da bakış açısı) olarak tanımlanmaktadır. (Jorgensen ve Phillips, 2002, s.1-2).

Bilgin, tüm söylemlerin, sembolik bir inşa ürünü oldukları ölçüde (zira hepsi de en azından bir dil içerirler), deşifre edilmeyi, kod çözümünü, yorum ve çıkarsamayı gerektirdiğini belirtmektedir (Bilgin, 2006, s. viii). “İçerik analizi tekniklerinin her ne kadar genel olarak aşamaları standartlaştırılmış ve yaratıcılıktan uzak bir mekanizma gibi görünse de -ön-analiz, kodlama, kategorilendirme, çıkarsama gibi adım adım izlenmesi gereken aşamaları nedeniyle az çok mekanik bir nitelik taşımanın yanında, heuristik (yaratıcı) bir değeri vardır. Her şeyden önce içerik analizinin temel bir aşaması olan kategorilendirme, bir yazarın (G. Clemenceau) “sınıflandırmak, yani tanımak, yani düşünmek” özdeyişiyle ifade ettiği gibi, düşünmenin ayrılmaz bir parçası olarak değerlendirilmektedir.” (Bilgin, 2006, s. viii).

İçerik analizinin birçok tanımı vardır. Walizer ve Weinir (1978) içerik analizini kayıt edilmiş bilginin içeriğini araştırmak için geliştirilen tüm sistematik yöntemler olarak tanımlar; Krippendorf (1980) içerik analizini veriden, verinin bağlamına tekrar edilebilen ve geçerli referansları olan bir araştırma tekniği olarak tanımlar. Kerlinger’in (2000) tanımı oldukça

tipiktir. İçerik analizi iletişimin değişkenleri ölçmek amacıyla sistematik, objektif ve sayılabilir şekilde çalışma ve analiz etme tekniğidir (Wimmer ve Dominick, 2006,s.150).

Geray, içerik çözümlemesini iletişimin içeriğinin, genellikle önceden belirlenmiş sınıflamalar (kategoriler) çerçevesinde sistematik olarak gerçekleştirilmesini sağlayan bir araştırma tekniği olarak tanımlamaktadır (Geray, 2004, s.133).

Nicel içerik analizi sistematik ve iletişim sembollerinin tekrar edilebilen araştırmasıdır. Değişkenlere geçerli ölçme kurallarına göre numara değerleri verilmekte ve bu değerlerle analiz arasındaki ilişki istatistikî yöntemler kullanılarak kurulmaktadır. Böylece iletişim tanımlanmakta ve anlamı hakkında çıkarsamalarda bulunulmakta ya da iletişimden bağlamına ait bir sonuca varılmaktadır. Metnin hem üretimi hem de tüketimine ilişkin çıkarım yapılmaktadır (Riffle, Lacy, Fico,1998, s. 20).

İçerik analizi nitel içerik analizi ve nicel içerik analizi olarak ikiye ayrılmaktadır. Schreier, Sosyal Bilimlerde nitel içerik analizinin tarihini üç döneme ayırmaktadır. Erken dönem çalışmaları nitel betimlemeye ve gazeteler arasındaki içerik farklılıklarına-daha çok karşılaştırılmalı bir perspektiften odaklanmışlardır. İkinci dönem çalışmaları daha komplike kavramsallaştırmalar ve ölçümler ve aynı zamanda içeriğin alıcı üzerindeki etkilerine artan bir ilgi ile karakterize olmuştur. Üçüncü dönem boyunca içerik analizi diğer sosyal bilimler disiplinleri tarafından da kullanılmıştır. Metot yeni araştırma sorularına uygulandıkça metodun farklı biçimleri geliştirilmiştir. Üretim ve alıcı bağlamı ve seçilen metin karakterleri arasındaki karşılıklı ilişkiye artan ilgi de bu metodu geliştirmiştir (Schreier, 2012, s. 13).

İçerik analizi pratik anlamda, analitik kategorilerin geliştirilmesini içermektedir. Bu kategoriler kodlama çerçevesi kurmak için kullanılmaktadır. Bu çerçeve sonrasında metinsel veriye uygulanmaktadır. Bir metinsel analiz biçimi olarak içerik analizi objektif, sistematik ve niceliksel (Kassarjian, 2001:9) olma düşüncesiyle karakterize edilmektedir. Objektif olmaktan, farklı kodlayıcılar uyguladığında aynı sonuçların alındığı çok kesin bir şekilde tanımlanmış analitik kategoriler anlaşılmalıdır; sistematik olmak analitik kategorilerin ya da içeriği belirleyen açık kuralların kullanılması anlamındadır; ölçülebilir olmak içerik analizi sonuçlarının istatistiksel analizlere uyumlu olması anlamındadır. Bu düşüncelerin altında farklı araştırmacılarca titiz ve doğru analitik süreçler kullanıldığı sürece, metnin anlamının sabit olduğu ve tam ve sürekli olarak bilinebileceği inancı yatmaktadır (Silverman, 2001). İçerik analizi, metnin bağlamla ilişkisinin, metin üreticisinin niyetinin ya da hedeflenen izler kitlenin tepkisinin değil, metnin kendisinin çalışılmasıdır (Hardy, Harley, Phillips, 2004, s. 20).

Bilgin, kategorisel analizin, genelde, belirli bir mesajın önce birimlere bölünmesini ve ardından bu birimlerin, belirli kriterlere göre kategoriler halinde gruplandırılmasını ifade ettiğini belirtmektedir. Kategorilendirme ile mesajlar kodlanmakta yani anlamlar işlenmektedir. Bu kategorilerin belli niteliklere sahip olması gerekmektedir. Kategoriler, homojen, ayırt edici, objektif, bütünsel, amaca uygun ve anlamlı olmalıdır. Bir kez kategoriler saptandıktan sonra, anlam birimleri ya da öğeler, bu kategorilere yerleştirilerek frekansları hesaplanabilir. Böylece mesaj öğeleri için olduğu gibi, aynı şekilde kategoriler için de yoğunluk ve önem saptanabilmektedir (Bilgin, 2006, s. 19-20).

Bu noktada araştırma metninin kategorilere bölünmesinin ve kodlanmasının önemi ve araştırma sorusu ile bağlantılı olarak bir strateji oluşturma gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Kavramsal bir araç olarak kodlama, Coffey ve Atkinson'un (1996) tanımladığı üzere veriyi sorgulamak, yeni anlamları açmak için bir araçtır. Kodlama bu anlamda sadece betimsel değildir, ancak veriyi kavramlarla buluşturma yolu olmaktadır (Schreir, 2012, s. 39).

Kodlama çerçevesindeki ana kategoriler (aynı zamanda boyutlar olarak adlandırılır) analizde odaklanmak istenilen açılar olması açısından önem taşımaktadır. Ana kategorileri oluşturan açıları belirledikten sonra ikinci adım materyalde bu açıları hakkında ne söylenildiğini tanımlamaktır. Alt kategoriler araştırmacıyı ilgilendiren açıları hakkında ne söylendiğini ayrıntıları ile belirtilmektedir. Bunlar araştırmanın ana kategorileridir (Shereir, 2012, s. 59-60).

Kodlama çerçeveleri tek boyutlu olmalıdır. Alt kategoriler karşılıklı olarak birbirlerini dışlamalıdır ve kodlama çerçeveleri kapsamlı olmalıdır. Tek boyutluluğun anlamı kodlama çerçevesindeki her boyutun materyaldeki sadece bir açıyı kapsamasıdır. Karşılıklı tek olmanın anlamı, kodlama çerçevesi, verilen boyut içerisinde her kodlama ünitesinin sadece bir alt kategoriye atanacak şekilde dizayn edilmesi anlamındadır. Kodlama çerçevesi eğer her kodlama birimi azından bir alt kategoriye atanabiliyorsa kapsamlı sayılmaktadır. Kodlama çerçevesinin kurulmasında- ki bu veriyi tanımlayacağın boyutlardır- ve her boyut için alt kategorilerin oluşturulmasında üç yol vardır; kavram güdümlü yol, başka bir deyişle hâlihazırda bildiklerinize dayanmaktadır; veri güdümlü yol, materyalden kategorilerin oluşmasına izin vermektedir ve iki stratejiyi birleştiren yol. Nitel içerik analizinde kodlama çerçevesinin oluşturulmasında sadece kavram güdümlü ya da sadece veri güdümlü örneklere sık rastlanmamaktadır. Çoğu zaman iki strateji kaynaştırılmaktadır (bkz. aynı zamanda Früh, 2007). Tipik bir "karışım" hâlihazırda bilinenlere dayanan önemli konuları önerip ve bunları ana kategorilere dönüştürmektir. Bu ilk adım prosedürün kavram güdümlü bölümüdür. İkinci adımda materyale dayanarak bu konular hakkında ne söylenildiğinin detaylandırılarak alt

kategorilerin oluşturulmasıdır ki bu da stratejinin veri güdümlü bölümüdür (Shereir, 2012, s.78,84-89).

Özetle, araştırma sorusuyla bağlantılı olarak söylem araştıran çalışmalarda kullanılan içerik analizi tekniği farklı ancak temelde belli aşamalardan oluşmaktadır. Bu aşamalar genel bir taslak olarak aşağıda sıralanmıştır. Ancak, Wimmer ve Dominick her araştırmanın verilen sıralamayı izlemek zorunda olmadığını belirtmektedir.

1. Araştırma sorusunun ya da hipotezlerin oluşturulması
2. Araştırma evreninin tanımlanması
3. Evrenden yeterli örneklem seçilmesi
4. Analiz biriminin seçilmesi ve tanımlanması
5. Analiz edilecek kategorilerin oluşturulması
6. Sayma sisteminin kurulması
7. Kodlayıcıların bilgilendirilmesi ve pilot çalışma yapılması
8. İçeriğin kurulan tanımlamalar ile kodlanması
9. Toplanan verinin analiz edilmesi
10. Çıkarımlarda bulunulması ve göstergelerin araştırılması (Wimmer ve Dominick, 2006, s.154).

Bunun yanında, Wimmer ve Dominick belli bir içerik analizinin bulgularının kategoriler çerçevesi ve o analizde kullanılan tanımlamalarla sınırlı olduğunu ve bunun içerik analizi tekniğinin kısıtlılıklarından biri olduğunu belirtmektedir (Wimmer ve Dominick, 2006, s.154). İçerik analizinin pozitivist çıkarım süreci üzerinden kurulduğu yönünde de eleştirildiği görülmektedir(Herrera ve Braumoeller, 2004, s.17).

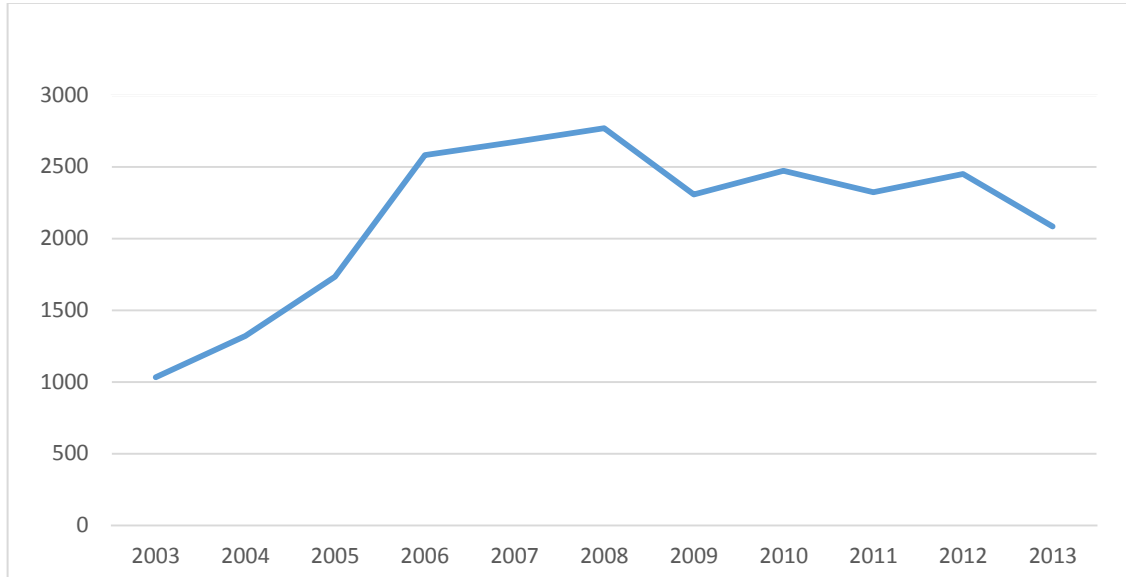
4.2 Araştırmanın Yapılandırılması ve Bulgular

“Tekel Sigaranın Satışı ve Toprak Arazi Koruma ve Kullanım Kanunu’na İlişkin Haberlerin Kültürel İnşası 2008 Hürriyet Gazetesi Örneği” başlıklı bu çalışmada kültür, ideoloji, iktidar ve medya arasındaki etkileşim sürecinde “Tarım söyleminin” nasıl kurulduğu seçilen örnek olaylar üzerinden, nitel içerik analizi tekniği ile araştırılmaktadır. Araştırmada Hürriyet Gazetesi³¹ örneklem olarak belirlenmiştir. “Hürriyet Gazetesi’nin sahibi olan “Doğan Medya Grubu’nun, yatay ve dikey olarak bütünleşmiş bir sektörel altyapı, Pazar hâkimiyeti,

³¹Hürriyet Gazetesi, genel yayın politikası AKP’nin iktidar olduğu 2002 yılından önce siyasal ve toplumsal açıdan muhafazakâr, demokratik ve laik, ekonomik açıdan ise liberal bir çizgide izlenmektedir. 2002’den sonra liberal ekonomik politikayı desteklemeyi sürdürmüş ancak toplumsal açıdan biraz daha muhafazakâr bir çizgiye kaymıştır. 2008’de Başbakan Erdoğan ile yaşanan çatışmanın ardından laikliğin tekrar vurgulanmaya başlandığı görülmektedir (Alver, 2010,s.372).

küresel medya şirketleri ile kurduğu bağlantılar ve kurumsal ve kurum dışı ilişkilerde geliştirmeye çalıştığı profesyonelleşme kalıpları bakımından, Türk medya endüstrisinin en gelişkin örneği” olarak görülmektedir (Adaklı, 2006, s. 282).

Bu çerçevede, Hürriyet Gazetesi'nin internet sürümüne “tarım” sözcüğü girilerek haberlerin sıklığı incelenmiştir.

Grafik 4.1 Tarım Başlığı Altındaki Haberlerin Dağılımı

Grafikten de takip edileceği üzere tarım başlığı altındaki haberlerin sayısında 2008 yılında artış izlenmiştir. Araştırmada, kullanılacak veri sayısındaki artışın araştırmanın betimleme gücünü de zenginleştirebileceğinden hareketle 2008 yılı araştırmanın zaman aralığı olarak belirlenmiştir. Bunun yanında, 2008 yılında yaşanan küresel ekonomik kriz ve buna bağlı olarak gelişen Dünya Gıda krizinin araştırma için önem taşıdığı düşünülmektedir. 2008 yılında aynı zamanda Türkiye’de doğa ve tarım alanını yeniden düzenleyen iki yasanın yürürlüğe girdiği görülmüştür.

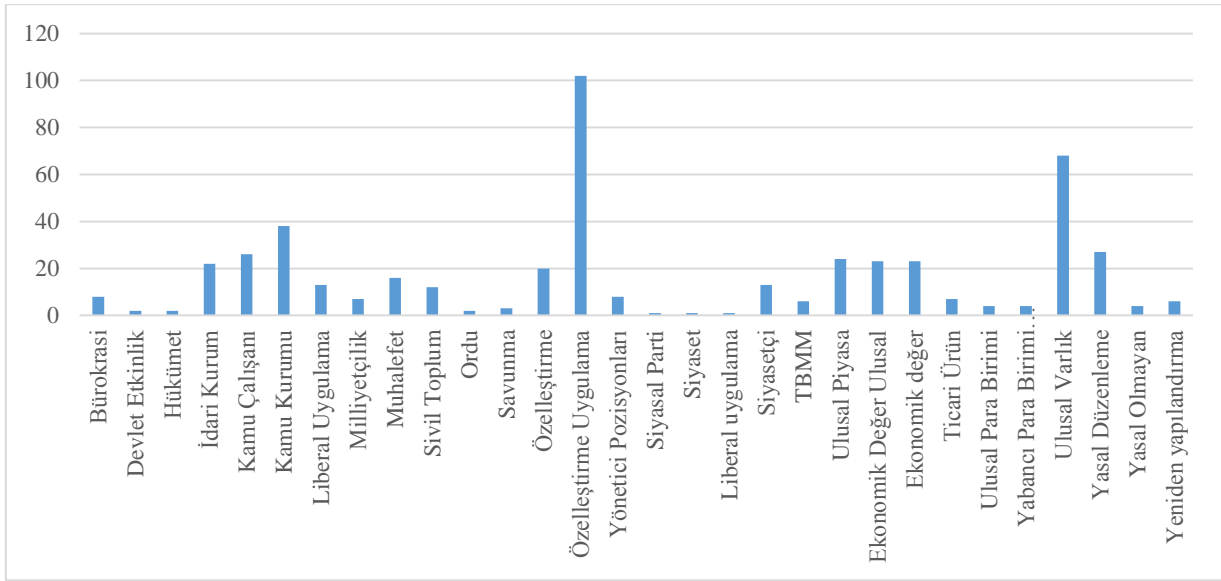
İnternet haberlerinin gazetede yayınlanan haberlerle örtüşüp örtüşmediğini ölçmek için Hürriyet Gazetesi Antalya Ofisi’nde Hürriyet Gazetesi Nisan 2008 yılı haber arşivi incelenmiştir (Aralık 2014). Gazetenin internet sürümünde yayınlanan haberleri ile gazete de yayınlanan haberler arasında uyumsuzluk olduğu görülmüştür. Bunun üzerine araştırmaya gazete metinleri üzerinden devam etmeye karar verilmiştir.

Bu doğrultuda, Hürriyet Gazetesinin 2008 yılında yayınlanan tüm yayınları, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür Sosyal İşler Daire Başkanlığı Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü Taksim Atatürk Kitaplığı Basın Arşivi bölümünde üç oturumda incelenmiştir. Araştırmanın ilk bölümü araştırılan konu hakkında bilgilendirilen dört kişi ile

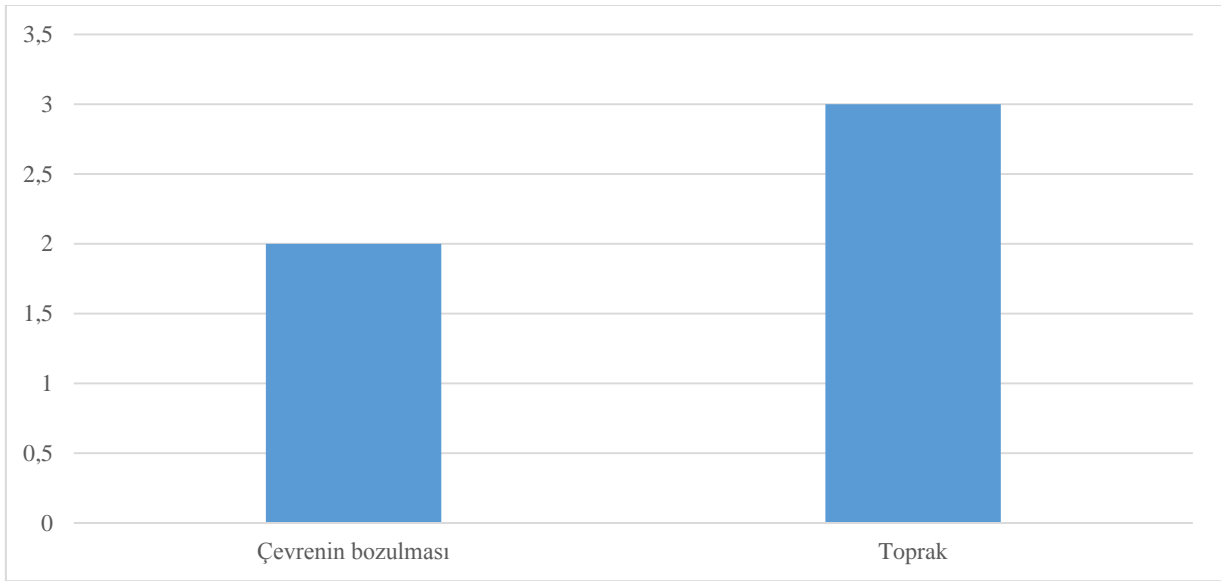
gerçekleştirilmiştir (25 Aralık 2014). İkinci ve üçüncü oturum 30 Aralık 2014 ve 31 Aralık 2014 tarihlerinde araştırmacı tarafından yürütülmüştür.

Gazete arşiv taraması sonucunda on beş (15) habere ulaşılmıştır. Gazete metinlerindeki iletişimin içeriğini tanımlayan ana kategoriler araştırma literatüründeki veriler ışığında oluşturulmuştur (kavram güdümlü yol). Ana kategorileri tanımlayan alt kategoriler (ana kategorileri oluşturan farklı boyutlar) metin üzerinden tanımlanmıştır (veri güdümlü yol ve kavram güdümlü yol kaynaştırılarak). İçerik analizinin kodlama aşamasında bilgisayar destekli kodlama programı uygulanmıştır. NVİVO 10 programı üzerinde kodlamalar gerçekleştirilerek kod şeması oluşturulmuştur. Seçilen örnek haber üzerinde uygulanan kodlamaların geçerliliği danışman gözetiminde sınanmıştır. NVİVO 10 programında metin kodlanırken kavramsallaştırma yoluyla betimsel analiz yapılmıştır ve kodlanan içeriğin sıklığı araştırılmıştır.

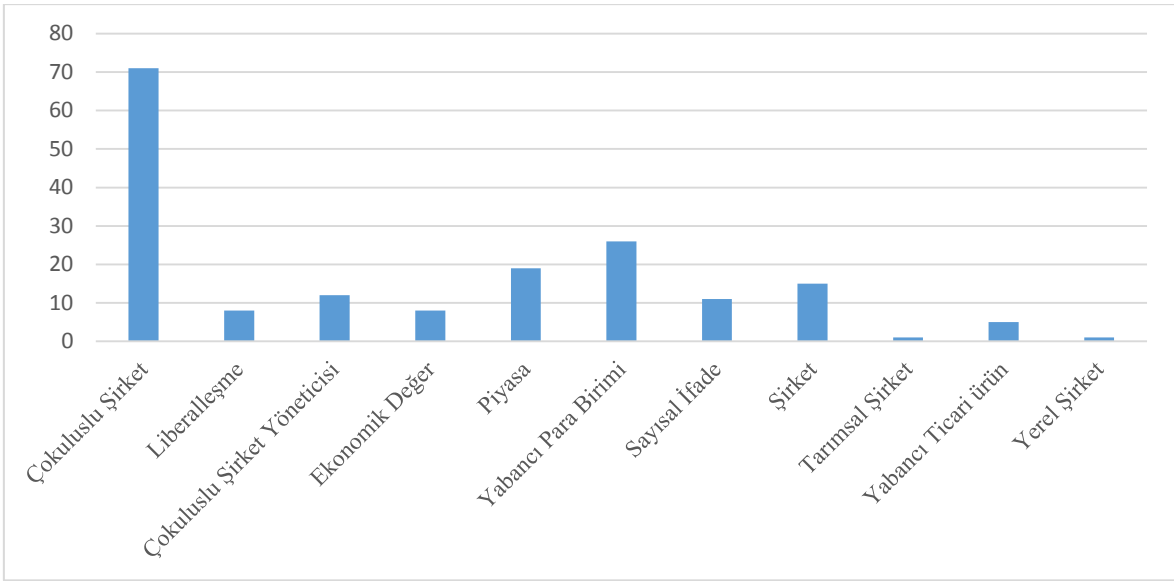
Bu çerçevede araştırmanın hipotezini tanımlayan ana kategoriler Küreselleşme, Devlet, Tarımsal Üretici, Doğa ve Modernleşme olarak belirlenmiştir. Yapılan doküman analizinde küreselleşme olgusunun bu alandaki belirleyici gücü farklı boyutlardaki etkileri ile birlikte ele alınmakta ve diğer kategorilere ışık tutmaktadır. Devlet kategorisi sosyal hayatı düzenleyen iktidarı içerdiği için bu alanda tanımlayıcı bir diğer kategori olarak belirlenmiştir. Tarımsal üretici kategorisi, özünde ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda bir yaşam – var olma biçimi taşıyan bir ekseninde anlaşılmaktadır. Tanımlanan bağlamda yaşanan dönüşümlerden birinci dereceden etkilenmesi söz olduğu için ana kategori olarak belirlenmiştir. Son olarak Doğa kategorisi, tarıma yapılan her müdahaleyi içerdiği için önem taşımaktadır. Bu aynı zamanda insan-doğa ilişkisine yapılan bir müdahale olarak da değerlendirilmektedir ve kapitalist ekonomik sistemle kurulan ilişkisinde anlamlı bir çerçeve sunduğu düşünülmektedir.

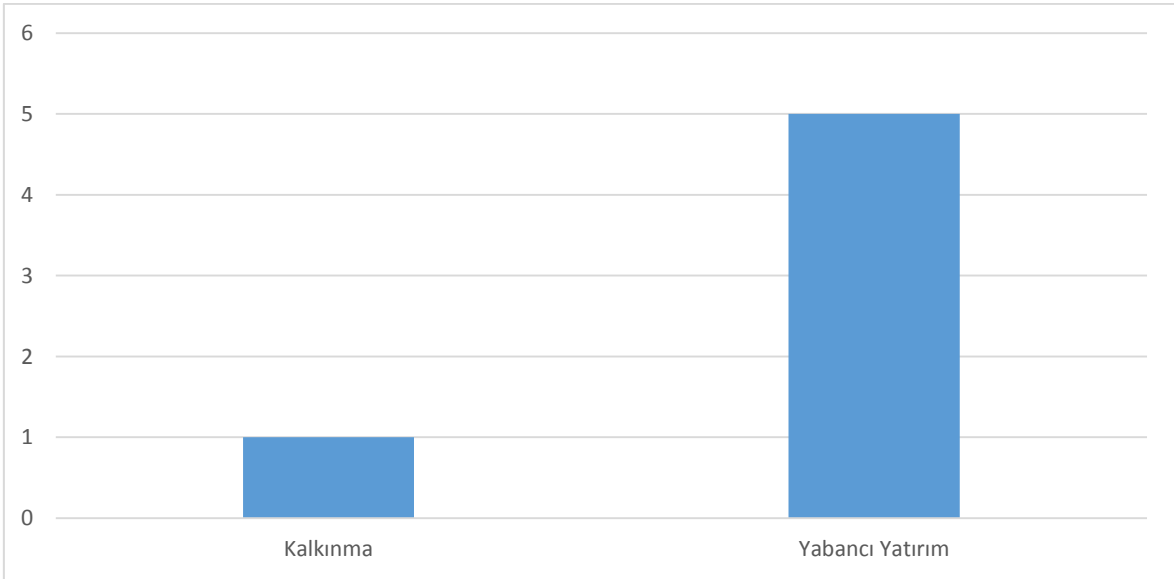
Grafik 4.2 Devlet Kategorisi İçindeki Alt Kategorilerin Dağılımı

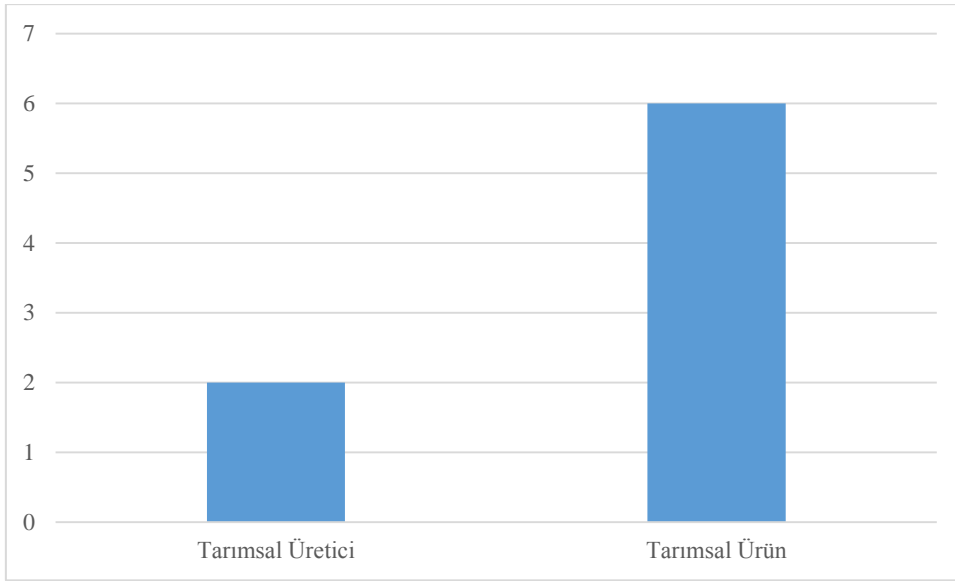
Grafik 4.3 Doğa Kategorisi İçindeki Alt Kategorilerin Dağılımı

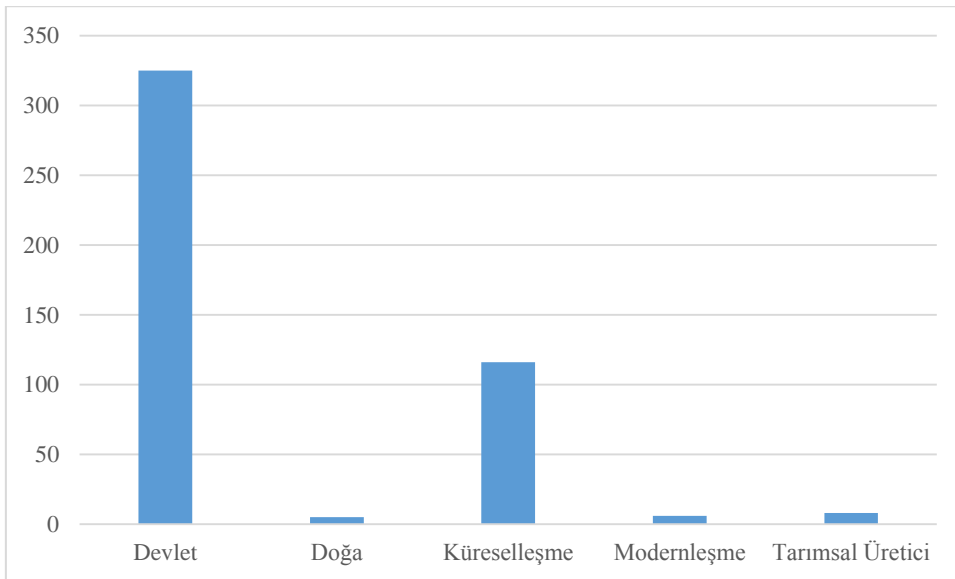
Grafik 4.4 Küreselleşme Kategorisi İçindeki Alt Kategorilerin Dağılımı

Grafik 4.5 Modernleşme Kategorisi İçindeki Alt Kategorilerin Dağılımı

Grafik 4.6 Tarımsal Üretici Kategorisi İçindeki Alt Kategorilerin Dağılımı

Grafik 4.7 Haber Kategorilerinin Toplam Dağılımı

SONUÇ

“Tekel Sigaranın Satışı ve Toprak Arazi Koruma ve Kullanım Kanununa İlişkin Haberlerin Kültürel İnşası - 2008 Hürriyet Gazetesi Örneği” başlıklı çalışmada öncelikle “Tarım alanında” yaşanan değişimlerin kapitalizm ve küreselleşme dinamikleri ile ilişkisine dikkat çekilmektedir. Araştırma verilerinden yola çıkarak günümüzde tarımın anlamının tarihinde belki de hiç olmadığı kadar genişlediği görülmektedir. Tarımın küreselleşen ekonomi içindeki yerinin özellikle 1970’lerin sonunda oluşturulan uluslararası kuruluşlarca yeniden tanımlandığı anlaşılmaktadır. Daha önce devletlerin görece bağımsız olarak var oldukları bu alan uluslararası sermayenin farklı biçimlerde kurduğu ilişkiler ağı ile karakterize edilmektedir.

Günümüzde bu ilişkiler ağı tarımı, doğa, tarımsal üretici ve tarımsal üretim, gıda, gıda güvenesi, gıda güvenliği, insan ilişkileri ve kültürel miras, sağlık, doğal kaynaklar, enerji, biyo teknoloji, biyo-çeşitlilik, biyo güvenlik, bio-etik, ulusal güvenlik gibi temel konularla ilişkili bir eksende tanımlamayı zorunlu kılmaktadır.

Türkiye’de tarım alanında 2000’lerden sonra yoğunlaştığı görülen kurumsal yeniden yapılanmalar ve yasal düzenlemelerinde tarımsal ürün ticaretindeki küreselleşme olgusu ile paralellik gösterdiği gözlenmektedir. Özellikle 1980’lerden sonra uygulanan tarım politikaları ile tarım endüstrisinde çokuluslu sermayenin gücünün arttığı ve günümüzde özellikle süpermarket zincirleri aracılığıyla tarımsal üretimde etkili olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu “tarım” olduğunda uluslararası besin zincirlerini yöneten şirketlerin Türkiye’de öncelikle üretici ve üretime yaptıkları müdahaleler yoluyla kurdukları tahakküm de dikkat çekmektedir. Tarım alanını şekillendiren uluslararası anlaşmaların öneminin de altının çizilmesi gerekmektedir. Yaşanan süreçte tarımsal üretime ilişkin miras alınan kültürel alan olarak tanımlanabilecek bilgi ve becerilerin kaybedildiği, üreticilerin üretim sürecinde doğayla bağımsız bir ilişki kuramadığı, yeni bir şey deneme hakkı ve karar verme gücünün elinden alındığı görülmektedir. Mülksüzleşen tarımsal üreticinin yanında doğa da kendi ritminin dışında küresel gıda pazarının ihtiyaçlarını! karşılamak için amansızca sömürülmeye devam edilmektedir. Bu noktada, Siyasal Erk’in tarımsal üreticiyi ve tarımsal üretimi koruyan, destekleyen politikalar üretmesi beklenmektedir. Ancak, bu alanı düzenleyen kanunların bu yönde çıkartılmadığı anlaşılmaktadır. TBMM Meclis tutanaklarında incelenen 5751 ve 5752 sayılı yasa tekliflerinin kanunlaşma sürecinde kurulan söylemler bu konudaki “kavrayışı” açıklaması bakımından önem taşımaktadır. İktidarın söyleminde dünya ekonomisine ne pahasına olursa olsun entegre olma hedefinin öne çıkartıldığı görülmektedir. İktidarın bu

noktada doğayı kullanma hakkı, enerji açığı, daha fazla insana iş imkanı sunma gibi söylemlerle bu bakışı meşrulaştırması söz konusudur. Muhalefetin söyleminde ise daha çok tarımsal üreticiye ve daha içe dönük bir ekonomiye vurgu yapıldığı görülmektedir.

Tarım alanında yeniden “tanımlandığı” görülen bu bağımlılık ilişkilerinde insan ve doğaya ilişkin eşitlik – adalet - sorumluluk gibi kavramların da unutulmaması gerektiği düşünülmektedir. Tarımsal üretime yapılan müdahaleler, en başta tarımsal üretimde kullanılacak tohumdan başlayan tahakküm, tarımsal üretici kadar tüketici içinde önem taşımaktadır. Tarımsal üretimde yaşanan değişimlerin insan yaşantısı kadar doğa, kültürel ve sosyal hayat üzerindeki etkileri ile birlikte anlaşılmasını gerektirmektedir.

Buradan hareketle, medya bu alanda “nasıl bir anlam kurmakta, taşımakta ve biçimlendirmektedir?” Hall’ e göre günümüzde medya, esasen ve temel olarak –neoliberal olarak tanımladığı kültürün küresel taşıyıcısı ve temsilcisidir (Hall, 1997, s.3) ve Hall’e göre neoliberalizm, tek bir şey değildir. Diğer modellerle birleşen, onları biçimlendiren, onlardan ödünç alan, gelişen, farklılaşan durmaksızın “işleyen” bir süreçtir (Hall, 2011, s.708).

Bu çalışmada “tarım haberleri söyleminin kültür, iktidar, ideoloji ve hegemonya ile ilişkili olarak kurulduğu” varsayımı araştırılmıştır. Çünkü haber üretim sürecinde dil pratikleriyle kurulan temsillerin ve anlamlandırmanın “gerçeklikle” olan ilişkisinde iktidar ve hegemonik söylemden bağımsız kurulmadığı varsayılmaktadır.

Kültürel Çalışmalar perspektifinden sosyal dünya ile – diğer birçok konunun yanında - esasta gerçeklik ilişkisinin mesele edildiği görülmektedir. Bu “gerçekliği” oluşturan, kuran yapılar farklı biçimlerde belli bir birikimin devam eden sonuçları olarak sorgulanmaktadır. Daha yakından bakıldığında bu sorgulamanın iktidar, kültür ve hegemonik söylemlerle ilişkisi ortaya çıkmaktadır. Araştırmanın hipotezini oluşturan “tarım haberlerinin kültürel inşası” bu alanı oluşturan ilişkilerle anlaşılmaktadır. Kurulan “anlamanın” (temsilin, tanımlamanın) gerçeklikle ilişkisi ve gerçekliğin hangi açıdan kurulduğu, kime ve neye yarar sağladığını araştırmayı gerekli kılmaktadır. Bu devam eden bir süreç olarak kavranmaktadır. Ancak, Sosyal Bilimler çalışmalarında kullanılan yöntemler bize bu alanda kapıyı aralayacak imkânları sunar görünmektedir.

Buradan hareketle, araştırmada içerik analizi tekniği kullanılarak NVIVO 10 bilgisayar programında kodlanan haber metinlerinde “Devlet Kategorisinin” diğer kategorilerinden daha sık yer aldığı görülmüştür. Devlet Kategorisini Küreselleşme, Modernleşme, Tarımsal Üretici ve Doğa Kategorileri izlemektedir.

Devlet kategorisi içindeki alt kategorilerin dağılımında en sık “özelleştirme uygulama kategorisi”nin (102) tekrar edildiği görülmektedir. Bu haber metninde özelleştirmeye ilişkin verinin ön plana çıkarılması olarak değerlendirilmiştir. Bu kategoriyi “ulusal varlık kategorisi” (68) ve “kamu kurumu kategorisi”(38) izlemektedir. Burada “ulusal varlık” olarak kodlanan veri TEKEL ve ona ait varlığı temsil etmektedir. “Kamu kurumu” ise daha çok özelleştirme sürecinden sorumlu kuruluşlara karşılık gelmektedir.

Küreselleşme kategorisi içindeki alt kategorilerin dağılımında en sık “çokuluslu şirket kategorisi”nin (71) tekrar edildiği görülmektedir. Bu haber metninde bir ana aktör olarak çokuluslu şirketlerin ön plana çıkartılması olarak değerlendirilmiştir. Bu kategoriyi “yabancı para birimi” kategorisi(26) ve “piyasa” (19) kategorisi izlemektedir. Burada “yabancı para birimi” olarak kodlanan veri haber metninde yer verilen yabancı para birimi değerine karşılık gelmektedir. “Piyasa” ise haber metninde pazar payı, pazar kaybı, sektör, pay, rekabet gibi anlam birimlerini kapsamaktadır.

Tarımsal üretici kategorisi içindeki alt kategorilerin dağılımında en sık “tarımsal ürün kategorisi”nin (6) tekrar edildiği görülmektedir. Bu haber metninde daha çok “tütün” anlam birimine karşılık gelmektedir. Bu kategoriyi “tarımsal üretici kategorisi” (2) izlemektedir. Ancak, haber metni genelinde bu kategoriye ilişkin verinin sıklığının az olması bu alanda bir anlam inşasına gidilmediğinin ve böylece yok sayıldığı bir işareti olarak değerlendirilmektedir.

Modernleşme kategorisi içindeki alt kategorilerin dağılımında en sık “yabancı yatırım kategorisi”nin (5) tekrar edildiği görülmektedir. Bu haber metninde özellikle özelleştirme kategorisi ile ilişkili olarak değerlendirilmektedir. Haber metninde özelleştirme yoluyla ülkeye giren yabancı sermaye girişine vurgu söz konusudur. Ancak, bunun yanında Türkiye’de “Modernleşmenin” siyasal, sosyal ve kültürel bir boyutunun olduğu da ayrıca not edilmelidir. Bu kategoriyi “kalkınma kategorisi” (1) izlemektedir.

Doğa kategorisi içindeki alt kategorilerin dağılımında “çevrenin bozulması kategorisi”nin iki kez tekrar edildiği görülmektedir. Bu kategoriyi “toprak kategorisi” izlemektedir. Haber metninde doğa ve alt kategoriye ilişkin verinin sıklığının az olması bu alanda bir anlam inşasına gidilmediğinin ve böylece yok sayılmasının bir işareti şeklinde değerlendirilmektedir.

Belirlenen kategoriler birbirinden bağımsız olarak değil ancak bir bütünün parçalarını oluşturan ilişkiler ağı şeklinde anlaşılmaktadır. Bu çerçevede haber metnindeki iletişimin içeriğinde devlet kategorisinin ve küreselleşme kategorisinin öne çıktığı görülmektedir.

Araştırmanın sonuçlarının araştırılan konudaki dil pratikleri ile kurulan “gerçeklikte” iktidarın söylemini yeniden ürettiği yönünde bir yorumlamaya izin verdiğini düşündürmektedir.

Buna ek olarak örneklem üzerinden incelenen haber sayısının oldukça az olması da dikkat çekmektedir. Haberlerin bir tanesi dışında diğer hepsinin “Ekonomi” sayfasında ve 8’inci ve 27’inci sayfa aralığında yer alıyor olması ise “tarım” alanına olan ekonomik bakışın bir sonucu olarak değerlendirilmektedir. Gazetenin bu konudaki yayın politikasını göstermesi bakımından da önem taşımaktadır.

Kurulan haber söylemlerinde Doğa ve Tarımsal Üretici Kategorilerine neredeyse yok denecek kadar az yer verilmiştir. Oysa araştırma literatüründeki verilere dayanarak her iki konunun tarım alanının ana unsurlarını oluşturduğu düşünülmektedir. Çalışmanın birinci ve ikinci bölümünde tarım konusunun sadece klasik anlamda köylü, toprak ve tarımsal üretim gibi temel konularla değil; ancak küreselleşme olgusunun getirdiği siyasi, kültürel ve ekonomik değişimler ile ortaya çıkan çok yönlü yapısı açıklanmıştır. Bu süreçte iktidarın değişen rolü ve söylemi ise kanun tekliflerinin yasalaşması süreci üzerinden aktarılmıştır. Bunun sonucunda tarımı kavrayıştaki eksikliklere dikkat çekilerek, bu alanı oluşturan başlıklar tanımlanmak istenmiştir. Bu çaba, aynı zamanda, “gerçekliğin”, haber söylemlerinde hegemonik olarak kurulanlar dışında, farklı biçimlerinin de olabileceğine ve farklı söylemler kurulabileceğine duyulan inançtan kaynaklanmaktadır.

KAYNAKÇA

- Adaklı G., “Neoliberalizm ve Medya: Dünyada ve Türkiye’de Medya Endüstrisinin Dönüşümü”, Mülkiye Dergisi, Cilt: XXXIV, 2010, Sayı:269
- Adaklı, G., “Türkiye’de Medya Endüstrisi. Neoliberalizm Çağında Mülkiyet ve Kontrol İlişkileri”, Ankara: Ütopya, 2006
- Akser M., “Baybars-Hawks B., Media and Democracy in Turkey:Toward a Model of Neoliberal Media Autocracy”, Middle East Journal of Culture and Communication 5, 2012, 301-307
- Alver F., “Gazeteciliğin Kuramsal Temelleri, Beta”, İstanbul, 2007
- Alver F., “Gazetecilik Bilimi ve Kuramları, Gazetecilik Kuram Tasarımlarını Türkiye’deki Gazetecilik Sistemi ve Uygulamalarıyla Sınama Denemesi”, Kalkedon, İstanbul, 2011
- Ang I., “Cultural Studies”, Cultural Studies The Sage Handbook of Cultural Analysis, Der. Frow J. ve Bennet T., Sage Publications Ltd., London, 2008
- Aydın Z., “Neo-Liberal Transformation of Turkish Agriculture”, Journal of Agrarian Change, Vol.10 No.2, April 2010, 149-187
- Aydın Z., “Yapısal Uyum Politikaları ve Köylünün Beka Stratejileri”, Toplum ve Bilim, sayı 88 Bahar 2001, Birikim yayınları, İstanbul, 2001
- Aysu A., “Küreselleşme ve Tarım Politikaları, DTÖ,IMF ve Dünya Bankası’nın Türkiye Tarımına Etkileri”, Su Yayınları, İstanbul, 2008
- Berstein H., “Tarımsal Değişimin Sınıfsal Dinamikleri”, Çev. Köymen O., Yordam Kitap, İstanbul, 2009
- Bilgin N., “Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi, Teknikler ve Örnek Çalışmalar”, Siyasal Kitapevi, Ankara, 2006
- Bor Ö., Leblebici Ö., “Türkiye’de Tütün Sektörü: Ekonomik ve Sosyal Bir Değerlendirme, Köylülükten Sonra Tarım, Osmanlıdan Günümüze Çiftçinin İlgası ve Şirketleşme”, Der. Aysu A. ve Kayaoğlu S.M., Epos yayınları, Ankara, 2014
- Bor Ö., “Yeni Tarım Düzeni”, Köylülükten Sonra Tarım, Osmanlıdan Günümüze Çiftçinin İlgası ve Şirketleşme, Der. Aysu A. ve Kayaoğlu S.M., Epos yayınları, Ankara, 2014
- Burr V., “Sosyal İnşaatçılık SOCIAL CONSTRUCTIONISM”, Çev. Arkonaç S.,Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2012

- Coleman W., Grant Wyn., Josling T., "Agriculture in the New Global Economy", Edward Elgar Publishing Limited, UK, 2004
- Coşar S., Özdemir G.Y., "İktidarın Şiddeti AKP'li Yıllar, Neoliberalizm ve İslamcı Politikalar", Metis Yayınları, İstanbul, 2013
- Dursun Ç., "Haberde Gerçekliğin İnşa Edilmesi Ne demektir?", Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi, Der.Dursun Ç., Elips Kitap, Ankara, 2004
- Ecevit M.C., Kalkiner N., Büke A., "Köy Sosyolojisinin Daratılmış Kapsamından, Tarım-Gıda-Köylülük İlişkilerine Yönelik Bazı Değerlendirmeler", Mülkiye Dergisi, Cilt: XXXIII Sayı: 262, Ankara, 2009
- Ettema J. S., "News as Culture", The Routledge Companion to News and Journalism, Der. Allan S., Great Britain, 2010
- Fairclough N., "Analysing Discourse, Textual Analysis for Social Research", Routledge Taylor&Francis Group, London and New York, 2003
- Flew T., "Understanding Global Media", Palgrave Macmillian, New York, 2007
- Geray H., "Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş", İletişim Alanından Örneklerle, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2009
- Grossberg L., "Cultural Studies, What's in a Name(One More Time)", Media/ Cultural Studies Critical Approaches, Der. Kellner ve Hammer R., Peter Lang Publishing, Inc., New York, 2009
- Günaydın G., "Tarım ve Kırsallıkta Dönüşüm Politika Transferi Süreci/ AB ve Türkiye", Tan Yayınları, Ankara, 2010
- Habermas J., "Mitle Aydınlanmanın Kördüğümü: Max Horkheimer ve Theodor Adorno", Adorno:Kitle, Melankoli, Felsefe, Cogito, sayı:36, Yaz 2003, Yapı kredi yayınları, 2012, İstanbul
- Hall S., "Anlamlandırma, Temsil, İdeoloji: Althusser ve Post Yapısalcı Tartışmalar", Kitle İletişim Kuramları, Der. Mutlu E., Ütopya Yayınevi, Ankara, 2005
- Hall S., "Interview with Stuart Hall", Hay J., Hall S., Grossberg L., Communication and Critical / Cultural Studies, 10:1, 2013, 10-33
- Hall S., "Interview-2, Cultural Studies", Vol.27, No.5, Taylor & Francis, 2011, 757-777
- Hall S., "The Neo-Liberal Revolution", Cultural Studies, 25:6, 2011, 705-728

- Hall S., "The rediscovery of `ideology`: return of the repressed in media studies", Culture, Society and the Media, Der. Gurevitch M., Bennett T., Curran J., Woollacott J., Methuen, London and New York, 1982
- Hardy C., Harley B., Phillips N., "Discourse Analysis and Content Analysis: Two Solitudes?", Symposium: Discourse and Content Analysis, Qualitative Methods, Spring 2004
- Harvey D., "Umut Mekanları",Çev. Gambetti Z., Metis yayınları, İstanbul, 2008
- Herrera Y.M., Braumoeller B.F., "Symposium:Discourse and Content Analysis", Qualitative Methods, Spring 2004
- İnal A., "Haber Üretim Sürecine Farklı İki Yaklaşım", İLEF Yıllık 93, Ankara,1994
- İnal A., "Haberi Okumak", Temuçin Yayınları, İstanbul,1996
- Jorgensen M. ve Phillips L., "Discourse Analysis as Theory and Method", Sage Publications Ltd., London, 2002
- Kaya R., Çakmur B., "Politics and the Mass Media in Turkey", Turkish Studies, 11:4,2010, 521-537
- Kazgan G., "Tarım ve Gelişme", İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul,2003
- Kellner D., Hammer R., "Media/ Cultural Studies Critical Approaches", Peter Lang Publishing, Inc.,New York, 2009
- Keskin E.N, Yaman M., "Türkiye'de Tütün Reji'den TEKEL'e TEKEL'den Bugüne", NotaBene Yayınları, Ankara, 2013
- Keyder Ç, Yenal Z., "Bildiğimiz Tarımın Sonu Küresel İktidar ve Köylülük", İletişim Yayınları, İstanbul, 2013
- Keyder Ç, Yenal Z., "Agrarian Change under Globalization: Markets and Insecurity in Turkish Agriculture", Journal of Agrarian Change, Vol. 11 No.1, January 2011, Blackwell Publishing Ltd, 60-86
- Konyar, H., "Türkiye'de Medya Endüstrisi ile Kurulan "Kültürel Farklılıklar", Ütopya Yayınevi, Ankara, 2011
- Kunt E. K., "İktisadi Düşünce Tarihi", Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 2005
- McChesney R.W, "The Political Economy of Media Enduring Issues, Emerging Dilemmas", Monthly Review Press, New York Copyright, 2008

- Moreira B. M, "Agriculture and Food in the Globalization Age", International Journal of Sociology of Agriculture&Food, Vol.12, Issue 1, p 17-28, 12, p. 1 Chart, 2004
- Mosco V., "The Political Economy of Communication", Sage Publications Ltd., London,2009
- Mumby Dennis K., "Ideology & the Social Construction of Meaning: A Communication Perspective", Communication Quarterly, 37:4, 291-304, 2009
- Önal N.E., "1980 sonrası Devlet Politikalarının Türkiye'nin Tarımsal Dönüşümüne Etkileri", Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi,İstanbul, 2007
- Özerman T., "Tekel Özelleştirmesinin Sonuçları", Mülkiye Dergisi, Cilt:XXXIII Sayı: 262, Ankara, 2009
- Quintana D. Roberto, Borquez C. Luciano, Garcia T.Maria, "Bölgesel ve Tarımsal Haklar: Meksika'da 18 Yıllık Neo-liberal Politikalar Sonrası Toprak Hareketliliği ve Toprak Pazarı", Çev. Gölbaşı S.,Toplum ve Bilim, sayı 88 Bahar 2001, Birikim Yayınları, İstanbul, 2001
- Riffle D., Lacy S. Fico F, "Analyzing Media Messages Using Quantitative Content Analysis in Research", Lawrence Erlbaum Associates, United States of America,1998
- Rojek C., "Stuart Hall on Representation and Ideology", Media/ Cultural Studies Critical Approaches, Der. Kellner D. ve Hammer R., Peter Lang Publishing, Inc., New York, 2009
- Schreier M., "Qualitative Content Analysis in Practice", Sage Publications Ltd., London, 2009
- Thompson J.B., "İdeoloji ve Modern KültürKitle İletişimi Çağına Eleştirel Toplum Kuramı", Çev. Çetin İ., Dipnot yayınları, Ankara, 2013
- Tunç A., "Freedom of Expression Debates in Turkey:Acute Problems and New Hopes", International Journal of Media&Cultural Politics, Volume 9, Number 2, 2013
- Turner G., "British Cultural Studies", Routledge, Taylor & Francis Group, London and New York, 2003
- Üşür Sancar S., "İdeolojilerin Serüveni, Yanlış Bilinç ve Hegemonyadan Söyleme", İmge Kitabevi, Ankara, 1997
- Wallerstein İ., "Bildiğimiz Dünyanın Sonu, Yirmi Birinci Yüzyıl İçin Sosyal Bilim", Çev. Birkan T., Metis Yayınları, İstanbul, 1999

Wimmer R.D., Dominick J. R., “Mass Media Research, an Introduction”, Thomson Wadsworth, United States of America, 2006

Yeğen U.T.A., “Haberde Yeni Olan Nedir?”, Haber, Hakikat ve İlişkisi, Der. Dursun Ç., Elips Yayınları, Ankara, 2004

Yenal Z.,”Tarım ve Gıda Üretiminin Yeniden Yapılanması ve Uluslararasılaşması”, Bildiğimiz Tarımın Sonu Küresel İktidar ve Köylülük, Keyder Ç. Yenal Z., İletişim Yayınları, İstanbul, 2013

İnternet Kaynakları

Başbakanlık İletişim Merkezi: 393106 Sayılı Yazışma www.bimer.gov.tr (Erişim Tarihi: 16.05.2015)

Cargill Türkiye: Cargill Hakkında Genel Bilgi

<http://www.cargill.com.tr/tr/about/overview/index.jsp> (Erişim Tarihi: 11.02.2015)

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) DATA

<https://data.oecd.org/agrpolicy/agricultural-support.htm> (Erişim Tarihi:25.05.2015)

Global Forum and Expo on Family Farming <http://familyfarming.kormany.hu/conference-summaries> (Erişim Tarihi: 11.02.2015)

Hürriyet Gazetesi, “Türkiye’nin Tarımda Kendine Yettiği Palavra”

<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/6382489.asp?gid=196> (Erişim Tarihi: 19.05.2015)

Hürriyet Gazetesi, “Yabancı Şirketlerin Sayısı Üçe Katlandı”

<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/10545981.asp> (Erişim Tarihi: 19.05.2015)

Resmi Gazete <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/04/20080402-1.htm> (Erişim Tarihi: 28.01.2015)

Sözeri C., Güney Z., “TESEV: Türkiye’de Medyanın Ekonomi Politigi: Sektör Analizi”

<http://www.tesev.org.tr/turkiye%E2%80%99de-medyanin-ekonomi-politigi--sektor-analizi/Icerik/1567.html> (Erişim Tarihi: 28.01.2015)

Tarım Yazarları Gazetecileri ve Yayımcıları Derneği <http://www.tagyad.org/Anasayfa.aspx> (Erişim Tarihi: 28.01.2015)

The Last Farmer Neoliberalism, Globalisation, Small Farmers

<http://www.thelastfarmer.org/index.php?page=autore#lowrez>: (Erişim Tarihi: 11.02.2015)

TBMM Meclis Tutanak Dergisi

<https://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem23/yil2/bas/b080m.htm?Print.x=-422&Print.y=-91&Print=Sayfay%FD+Yazd%FDr> (Erişim Tarihi: 28.01.2015)

TBMM Meclis Tutanak Dergisi

<http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem23/yil2/bas/b079m.htm> (Erişim Tarihi: 28.01.2015)

TBMM Meclis Tutanak Dergisi

<http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem23/yil2/bas/b082m.htm> (Erişim Tarihi: 28.01.2015)

TBMM Meclis Tutanak Dergisi

<http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem23/yil2/bas/b086m.htm?Print.x=-422&Print.y=-91&Print=Sayfay%FD+Yazd%FDr> (Erişim Tarihi: 28.01.2015)

Uluslararası Üretim Zincirlerinde Dönüşüm ve Türkiye'nin Konumu, TUSİAD

<http://www.tusiad.org.tr/bilgi-merkezi/raporlar/uluslararasi-uretim-zincirlerinde-donusum-ve-turkiyenin-konumu/> (Erişim Tarihi: 11.02.2015)

EKLER

EK 1 – 5751 SAYILI KANUN

KANUN

TOPRAK KORUMA ve ARAZİ KULLANIMI KANUNU İLE MERA KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN

Kanun No. 5751

Kabul Tarihi: 26/3/2008

MADDE 1 – 3/7/2005 tarihli ve 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununun 13 üncü maddesinin birinci fıkrasının (e) bendinden sonra gelmek üzere aşağıdaki (f) ve (g) bentleri eklenmiştir.

"f) Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunun talebi üzerine 20/2/2001 tarihli ve 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu uyarınca yenilenebilir enerji kaynak alanlarının kullanımı ile ilgili yatırımları,

g) Jeotermal kaynaklı teknolojik sera yatırımları,"

MADDE 2 – 5403 sayılı Kanunun, 31/1/2007 tarihli ve 5578 sayılı Kanunla eklenen geçici 3 üncü maddesi yürürlükten kaldırılmış ve 5403 sayılı Kanuna aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.

"GEÇİCİ MADDE 4- 11/10/2004 tarihinden önce, gerekli izinler alınmadan tarım dışı amaçlı kullanıma açılmış bulunan arazilerin tarımsal bütünlüğü bozmuyor ise istenilen amaçla kullanımı için, bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren bir yıl içerisinde Bakanlığa başvurulması, hazırlanacak toprak koruma projesine uyulması ve tarım dışı kullanılan tarım arazilerinin her metre karesi için beş Yeni Türk Lirası ödenmesi şartıyla izin verilir.

Söz konusu arazi ve tesislerin istenilen amaçla kullanımı için çeşitli kurumlardan alınması gerekli ruhsat, izin gibi işlemler, Bakanlığa başvuru tarihinden itibaren 2 yıl içerisinde tamamlanmaya kadar başvuru sahipleri faaliyetlerine devam ederler. Bu süreler içerisinde gerekli izinleri alamayanların üretim faaliyetleri ilgili idarelerce durdurulur.

Tarım arazisi vasfından çıkarılan araziler, ilgili kuruluşlarca başvuru sahibinin isteği doğrultusunda vasfını değiştirir."

MADDE 3 – 25/2/1998 tarihli ve 4342 sayılı Mera Kanununun 14 üncü maddesinin birinci fıkrasının (g) bendinden sonra gelmek üzere (ğ) ve (h) bentleri eklenmiş ve beşinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"ğ) Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunun talebi üzerine 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu hükümlerine göre elektrik faaliyetleri için ihtiyaç duyulan,

h) Jeotermal kaynaklı teknolojik seralar için ihtiyaç duyulan,"

"Durumu ve sınıfı çok iyi veya iyi olan mera, yaylak ve kışlaklarda birinci fıkranın (a), (f), (g), (ğ) ve (h) bentleri hariç, tahsis amacı değişikliği yapılamaz."

MADDE 4 – Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 5 – Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür. 1/4/2008

EK 2 – 5752 SAYILI KANUN**KANUN**

**TÜTÜN, TÜTÜN MAMULLERİ, TUZ ve ALKOL İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNÜN
YENİDEN YAPILANDIRILMASI İLE TÜTÜN ve TÜTÜN MAMULLERİNİN ÜRETİMİNE, İÇ ve DIŞ
ALIM ve SATIMINA, 4046 SAYILI KANUNDA ve 233 SAYILI KANUN HÜKMÜNDE
KARARNAMEDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASI
HAKKINDA KANUN**

Kanun No. 5752**Kabul Tarihi: 3/4/2008**

MADDE 1 – 3/1/2002 tarihli ve 4733 sayılı Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğünün Yeniden Yapılandırılması ile Tütün ve Tütün Mamullerinin Üretimine, İç ve Dış Alım ve Satımına, 4046 Sayılı Kanunda ve 233 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamele Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 4 üncü maddesinin başlığı "Kurum personelinin atanma usulü, statüsü ve özlük hakları", birinci fıkrasının ikinci cümlesi "Başkan yardımcıları ve Daire Başkanları Başkanın önerisi ile Kurul tarafından, diğer personelin ataması ise Başkan tarafından yapılır." olarak ve üçüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, aynı maddeye aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

"Kurul Başkan ve üyeliklerine atananlar ile ekli (I) sayılı cetvelde gösterilen kadrolarda bulunan Kurum personeli, 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu hükümlerine tabidir. Emeklilik yönünden, Kurul Başkanına bakanlık müsteşarı, Kurul üyelerine bakanlık müsteşar yardımcısı, Kurum başkan yardımcılara bakanlık genel müdürü, I. hukuk müşavirine bakanlık I. hukuk müşaviri, daire başkanlarına bakanlık genel müdür yardımcısı ve Kurum meslek personeline kazanılmış hak dereceleri itibarıyla karşılık gelen Başbakanlık Uzmanı ve Başbakanlık Uzman Yardımcıları için tespit edilen ek gösterge ve makam tazminatı uygulanır. Bu görevlerde 1 inci derece için belirlenmiş olan ek göstergelerin uygulanması suretiyle geçirilen süreler makam tazminatı ödenmesini gerektiren görevlerde geçmiş sayılır. Diğer personel hakkında ise genel hükümler esas alınır."

"Meslek personeli; başuzman, uzman ve uzman yardımcılardan oluşur. Uzman yardımcılığına atanabilmek için adaylarda 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 48 inci maddesinde sayılan şartlara ek olarak;

a) En az dört yıllık eğitim veren; tıp, hukuk, iktisat, işletme, siyasal bilgiler, iktisadi ve idarî bilimler fakülteleri ile makine, endüstri, kimya, gıda, ziraat, tütün teknolojisi mühendisliği veya fen edebiyat fakültelerinin biyoloji veya kimya bölümlerinden veya bunlara denkliği Yükseköğretim Kurulu tarafından onaylanmış yurt dışındaki fakülte veya yüksek okullardan mezun olmak,

b) Yapılacak yarışma sınavında başarılı olmak,

c) Sınavın yapıldığı yılın Ocak ayının ilk gününde otuz yaşını doldurmamış olmak,

d) Daha önce uzman yardımcılığı yarışma sınavına iki defadan fazla katılmamış olmak,

şartları aranır. Uzman yardımcılığına atananlar, üç yıl çalışmak ve olumlu sicil almak kaydıyla Kamu Personeli Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavından en az (C) düzeyinde veya buna denk kabul edilen uluslararası geçerliliği bulunan yabancı dil puanı alması, hazırlayacakları uzmanlık tezinin oluşturulacak jüri tarafından kabul edilmesi ve yeterlik sınavında başarılı olması halinde uzman olarak atanır ve bunlara bir defaya mahsus olmak üzere bir derece yükseltilmesi uygulanır. Mazereti olmaksızın tez hazırlamayan veya sınava girmeyen ya da sınavda iki defa başarısız olanlar, Kurumda durumlarına uygun kadrolara atanırlar. Kurumun meslek personelinin yarışma ve yeterlik sınavları, çalışma usul ve esasları ile ilgili diğer hususlar Kurum tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Kurumda istihdam edilecek personele ilişkin kadro, sınıf, unvan ve dereceleri ekli (I) sayılı cetvelde gösterilmiştir. Bu Kanun ekindeki (I) sayılı cetvelde yer alan toplam kadro sayısı geçilmemek ve mevcut kadro unvanları ile 14/12/1983 tarihli ve 190 sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamein eki cetvellerde yer alan kadro unvanlarıyla sınırlı olmak üzere, kadro, sınıf, unvan ve derecelerinin değiştirilmesi ile boş kadroların iptali Bakanlar Kurulu Kararı ile yapılır.

Kurum personeli, ilişkili Bakanlık haricinde diğer kamu kurum ve kuruluşlarında geçici olarak görevlendirilemez."

MADDE 2 – 4733 sayılı Kanuna aşağıdaki madde eklenmiştir.

"Kurumun hizmet birimleri

MADDE 4/A – Kurumun hizmet birimleri ile görev ve yetkileri şunlardır:

a) Tütün Piyasası Daire Başkanlığı; Tütün tohumunun taşınması, ithali ve ihracı, tütün üretimi, üretici tütünlerinin alım satımı, tütünlerin işlenmesi, depolanması, iç ve dış ticareti ile tütün fireleri, tütün işleme

tesislerinin kurulması, üretim izni, proje tadilatı, yer değişikliği, kapatılması, her türlü devir işlemleri ile tüm bu işlemlerin teknik kontrolüne ilişkin çalışmaları yürütmek.

b) Tütün Mamulleri Piyasası Daire Başkanlığı; Tütün mamullerinin üretimi, iç ve dış ticareti ile tütün mamulleri üretim tesislerinin kurulması, üretim izni, proje tadilatı, kapatılması, her türlü devir işlemleri ile tüm bu işlemlerin teknik kontrolüne ilişkin çalışmaları yürütmek.

c) Alkol Piyasası Daire Başkanlığı; Etil alkol ve metanolün üretimi, iç ve dış ticareti, denatürasyonu, ambalajlanması, dağıtımı, üretimde kullanılması amacıyla elde bulundurulması, depolanması, geri kazanımı, işlenmesi, üretim tesislerinin kurulması, üretim izni, proje tadilatı, kapatılması ve her türlü devir işlemleri ile 8/6/1942 tarihli ve 4250 sayılı İspirto ve İspirtolu İçkiler İhisarı Kanununun uygulanmasına yönelik işlemlere ve tüm bu işlemlerin teknik kontrolüne ilişkin çalışmaları yürütmek.

d) Alkollü İçkiler Piyasası Daire Başkanlığı; 27/5/2004 tarihli ve 5179 sayılı Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun hükümleri hariç olmak üzere, alkollü içkilerin iç ve dış ticareti, dağıtımı, depolanması, geri kazanımı; üretim tesislerinin kurulması, işletilmesi, proje tadilatı, kapatılması ve her türlü devir işlemleri ile 4250 sayılı Kanunun uygulanmasına yönelik işlemlere ve tüm bu işlemlerin teknik kontrolüne ilişkin çalışmaları yürütmek.

e) Sektörel Rekabet ve Tüketici Hakları Daire Başkanlığı; 5179 sayılı Kanun hükümleri hariç olmak üzere, Kurumun yetki alanına giren ürünlerin satış ve sunum faaliyetlerine ilişkin izin ve yetki belgelerinin verilmesi, bu faaliyetlere ilişkin piyasa takip ve kontrolünün sağlanması, tütün ve alkol piyasalarına ilişkin düzenlemeler ve uygulamalar konusunda kamuoyunda tüketici bilinci oluşturmaya yönelik çalışmalar yapılması ve tüketicilerin seçeneklerini azaltabilecek rekabet ve reklam koşullarının belirlenmesi çalışmaları ile bu Kanun kapsamındaki ürünlerde bandrol, etiket, hologram, pul, damga veya benzeri işaretlerin kullanımına ilişkin çalışmaları gerektiğinde diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla işbirliği içerisinde yürütmek.

f) Tütün ve Alkol Kontrolü Daire Başkanlığı; Tütün ve alkol tüketiminden kaynaklanan kamusal veya tıbbi nitelikteki zararlı etkilerin önlenmesi amacıyla, Dünya Sağlık Örgütü Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesinin ve 7/11/1996 tarihli ve 4207 sayılı Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanunun uygulanmasına yönelik çalışmaların yapılması, tütün ve alkol tüketimini teşvik edecek faaliyetleri ve yasadışı ticareti önleyecek çalışmaların ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde yürütülmesi, 5179 sayılı Kanun hükümleri hariç olmak üzere tütün, tütün mamulleri, etil alkol, metanol ve alkollü içkiler konusunda analizlerin yapılması veya yaptırılması ile insan sağlığına zarar verebilecek maddelerin belirlenmesini sağlamak.

g) Denetim Daire Başkanlığı; Kurumun düzenlediği piyasalarda faaliyet gösteren gerçek ve tüzel kişilerin işlem ve hesaplarını incelemek ve denetlemek, gerektiğinde bu hususlarda yetkili kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliği yapmak, piyasalarda görülen aksaklıklara ilişkin çözüm önerilerinde bulunmak.

h) Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Daire Başkanlığı; 5/5/1969 tarihli ve 1173 sayılı Milletlerarası Münasebetlerin Yürütülmesi ve Koordinasyonu Hakkında Kanun çerçevesinde, görev alanına giren konularda, Avrupa Birliği müktesebatına uyum sağlamak amacıyla gerekli çalışmaları yapmak, uluslararası ve yabancı kuruluşlar ile ilgili işlemleri yürütmek, bu kuruluşlarla yapılacak müzakereleri koordine etmek ve istişarelerde bulunmak, gerektiğinde bu kuruluşlara Kurumun üye olması ile ilgili çalışmaları yürütmek.

ı) Başkanlık Müşavirliği; Kurul Başkan ve üyelerine, Kurumun görev alanıyla ilgili konularda danışmanlık ile Kurul Başkan ve üyeleri tarafından verilecek diğer görevleri yapmak.

j) Hukuk Müşavirliği; Kurumun taraf olduğu işlemlerin veya Kurumu ilgilendiren uyuşmazlıkların takibi ve çözümlenmesi amacıyla adli ve idarî davalarda gerekli bilgileri hazırlamak, taraf olduğu davalarda Kurumu temsil etmek veya Kurumca hizmet satın alma yoluyla temsil ettirilen davaları takip ve koordine etmek, Kurul Başkanına, Kurula ve hizmet birimlerine danışmanlık hizmeti yapmak, Kurumun görev alanına giren hususlarda mevzuat çalışmalarında bulunmak, hizmet birimleri veya diğer kurum ve kuruluşlarca hazırlanarak Kuruma gönderilen kanun, tüzük ve yönetmelik tasarıları ile diğer hukukî konular hakkında görüş bildirmek, Kurumun menfaatlerini koruyucu, anlaşmazlıkları önleyici hukukî tedbirleri zamanında almak, anlaşma ve sözleşmelerin bu esaslara uygun olarak yapılmasına yardımcı olmak.

k) Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği; Kurumun faaliyet alanı ile ilgili konularda yazılı ve görsel basını takip ederek gerekli dokümantasyonu sağlamak, Kurumun basın ve yayın kuruluşları ile ilişkilerini planlamak ve kamuoyunda tanıtılmasına ilişkin yayın ve faaliyetleri yürütmek, 9/10/2003 tarihli ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanununa göre yapılacak bilgi edinme başvurularını etkin, süratli ve doğru sonuçlandırmak üzere gerekli tedbirleri almak.

l) İnsan Kaynakları ve Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı; Kurumun işgücü planlaması, personelin ücret ve diğer malî ve sosyal hakları ile yurt içi ve yurt dışı eğitimine ilişkin olarak eğitim planını hazırlayarak uygulanmasını sağlamak, değerlendirmek, performans kriterleri ve meslek ilkelerinin tespiti ile ilgili çalışmaları yürütmek, 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu kapsamındaki görevlerin ifası ile Kurumun ihtiyacı olan her türlü yapım, satın alma, kiralama, bakım ve onarım, arşiv, sağlık ve benzeri idarî ve malî hizmetleri yürütmek, taşınır ve taşınmaz mal kayıtlarını tutmak, sivil savunma ve seferberlik hizmetlerini plânlamak ve yürütmek.

m) Bilişim Daire Başkanlığı; Kurum bilişim stratejisini hazırlamak ve uygulanmasını takip etmek, yazılım ve donanım alt yapısı ile ilgili tüm işleri koordine etmek ve yürütmek.

n) Kurul Özel Büro Müdürlüğü; Kurul ve Kurul üyelerinin sekretarya hizmetlerini yürütmek ve protokol işlerini düzenlemek.

o) Başkanlık Özel Büro Müdürlüğü; Kurul Başkanının sekretarya hizmetlerini yürütmek ve her türlü protokol işlerini düzenlemek.

Hizmet birimlerinin faaliyet alanı, yukarıda belirtilen görev ve fonksiyonlara uygun olarak Kurumun teklifi ve Bakanlar Kurulu kararıyla yürürlüğe konulan yönetmelikle belirlenir."

MADDE 3 – 4733 sayılı Kanunun 8 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"MADDE 8 – Ticari amaç olmaksızın, kendi ürettiği ürünleri kullanarak elli kilogramı aşmayan sarmalık kıyılmış tütün elde eden veya üçyüzelli litreyi aşmayan fermente alkollü içki imal edenler haricinde, Kurumdan tesis kurma ve faaliyet izni almadan; tütün işleyenler veya tütün mamulleri, etil alkol, metanol ya da alkollü içki üretmek üzere fabrika, tesis veya imalathane kuran ve işletenler bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beşbin günden onbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Bu Kanunun 6 ncı maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarına aykırı hareket edenler ile tesislerinde izin verilen kategori dışında faaliyette bulunanlara da aynı ceza verilir.

Tütün mamulleri, etil alkol, metanol ve alkollü içkilerin ambalajlarına kamu kurumlarınca uygulanan bandrol, etiket, hologram, pul, damga veya benzeri işaretleri; ilgili mevzuatta belirlenen şekilde temin etmesine rağmen belirlenen ürünlerde kullanmaksızın bedelli veya bedelsiz olarak yayanlar, bunları alma veya kullanma hakkı olmadığı halde sahte evrak veya dokümanlarla veya herhangi bir biçimde ilgili kurum ve kuruluşları yanıltarak temin edenler, bunları taklit veya tahrif ederek ya da konulduğu üründen kaldırarak, değiştirerek ya da her ne suretle olursa olsun tedarik ederek amacı dışında kullananlar iki yıldan beş yıla kadar hapis ve onbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

İkinci fıkrada belirtilen bandrol, etiket, hologram, pul, damga veya benzeri işaretlerin taklitlerini imal eden veya taklitlerini ülkeye sokanlar ile bunları bilerek bulunduran, nakleden, satan ya da kullananlar üç yıldan beş yıla kadar hapis ve onbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

Ambalajlarında bandrol, etiket, hologram, pul, damga veya benzeri işaret bulunmayan ürünleri ya da taklit veya niteliğine uygun olmayan işaretleri taşıyan ürünleri ticari amaçla bulunduran, nakleden, satışa arz eden veya satanlar iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Bu fıkrada belirtilen ürünlere el konulması, muhafazası ve tasfiyesi ile bunları ihbar edenlere ve yakalayan kamu görevlilerine ikramiye ödenmesi hususlarında 21/3/2007 tarihli ve 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda kaçak eşya için öngörülen usuller uygulanır. Bu ürünlere el konulduğu tarihten itibaren beş gün içinde, numune alınarak ve gerekli tespitler yapılarak, soruşturma evresinde hâkim, kovuşturma evresinde mahkeme tarafından imha suretiyle tasfiye kararı verilebilir.

Tütün, tütün mamulleri, etil alkol, metanol ve alkollü içkiler piyasasında mal veya hizmet üreten, işleyen, ihraç veya ithal eden, pazarlayan, alan veya satan gerçek ve tüzel kişilere aşağıda yazılı idarî yaptırımlar uygulanır:

a) Bu Kanun veya ilgili mevzuat gereğince Kurum tarafından istenilen ticari faaliyetlerini gösterir satış veya faaliyet raporlarını veya bilgi, belge ve numuneleri yazılı uyarıya rağmen belirlenen süre içinde vermeyenlere, yanlış veya yanıltıcı bilgi veya belge verenlere, gerekli tesis ve yerleri incelemeye açmayanlara elli bin Yeni Türk Lirasından ikiyüzellibin Yeni Türk Lirasına kadar idarî para cezası verilir.

b) Üreticiden satın aldıkları tütünleri satış merkezlerine veya Kuruma tescil ettirmeyenlere, yazılı sözleşme yapma tarihine uymayanlara, işleme açılış ve kapanışları ile tütün stoklarını ve tütün depolarını süresi içinde bildirmeyenlere, izinsiz standart dışı işleme yapanlara, bu Kanunda tütün eksper unvanına sahip olanlar tarafından yapılması öngörülen işleri yetkisiz kişilere yaptırana, yazılı sözleşme esaslı veya açık artırma yöntemi ile yapılan alım satım kapsamındaki yükümlülüklerini süresi içinde yerine getirmeyenlere onbin Yeni Türk Lirasından elli bin Yeni Türk Lirasına kadar idarî para cezası verilir. Bu hüküm Kurumdan izin almadan bir yere mahsus tütün çeşidinin tohum veya fidelerini başka çeşitlere ayrılmış olan yerlere ekenler, dikenler veya bu amaçlarla taşıyanlar hakkında da uygulanır.

c) İzin almadan veya güncelleme yapmadan, ana girdilerde veya ürün ambalajında değişiklik yaparak ürünleri piyasaya arz edenlere elli bin Yeni Türk Lirasından beşyüzbin Yeni Türk Lirasına kadar idarî para cezası verilir.

d) Kurumdan izin almaksızın işleme veya üretim tesislerinde proje tadilat kapsamındaki işlemleri yapan, kurulu makinelerini ülke içerisinde kısmen veya tamamen aynı firma tarafından kurulan yeni veya eski bir fabrikaya nakleden, başka bir firmaya devreden ya da ülke dışına çıkaranlara veya bildirimde bulunmaksızın faaliyetini sona erdirenlere elli bin Yeni Türk Lirasından beşyüzbin Yeni Türk Lirasına kadar idarî para cezası verilir.

e) Kurumdan izin almadan veya bildirimde bulunmadan dökme alkollü içkileri piyasaya arz eden, sevkiyatını yapan veya izin verilen yerlerden farklı yerlerde depolayanlara ikiyüzbin Yeni Türk Lirası idarî para cezası verilir.

f) Kurumdan belge almamış kişilerden ürün alan veya bu kişilere ürün satan ya da belgesinde belirtilen işyeri dışında satış yapan toptan veya perakende tütün mamulü, etil alkol, metanol veya alkollü içki satıcıları ya da açık içki satıcılarına bin Yeni Türk Lirasından onbin Yeni Türk Lirasına kadar idarî para cezası verilir.

g) Kurumdan satış belgesi almadan tütün mamulleri, etil alkol, metanol ve alkollü içkilerin toptan satışını yapanlara ellibin Yeni Türk Lirası; perakende satışını yapanlara ise beşbin Yeni Türk Lirası idarî para cezası verilir.

h) Kurumdan yetki belgesi almadan veya bildirimde bulunmadan tütün ticareti yapanlara ellibin Yeni Türk Lirası idarî para cezası verilir.

ı) Kurumdan uygunluk belgesi almadan enfiye, çiğneme, nargile tütünü veya yaprak sigara kâğıdı ya da makaronüretenler ile satan veya satışa arz edenlere, ticari amaçla sarmalık kıyılmış tütün üretenler ile satan veya satışa arz edenlere beşbinYeni Türk Lirası idarî para cezası verilir.

j) Yetkili olmadıkları halde, açık olarak içki satışı veya sunumu yapanlar ile satışa sunulan tütün mamulleri, etil alkol,metanol ve alkollü içkileri arz ambalajlarını bozmak veya bunları bölmek suretiyle satanlara bin Yeni Türk Lirasından onbin Yeni Türk Lirasına kadar idarî para cezası verilir.

k) Tütün mamulleri veya alkollü içkilerin tüketicilere satışını; izinsiz olarak veya Kurum düzenlemelerine aykırılık oluşturacak şekilde internet, televizyon, faks ve telefon gibi elektronik ticaret araçları ya da posta ile sipariş yöntemi kullanılarak yapılmak üzere satış sistemi kuran veya faaliyette bulunanlara yirmibin Yeni Türk Lirasından yüzbin Yeni Türk Lirasına kadar idarî para cezası verilir.

l) Tütün mamulleri veya alkollü içkileri satış yerlerindeki raf veya standlara, her türlü teşhir ünitesine, reklam ve tanıtımına ilişkin mevzuata ve Kurum düzenlemelerine aykırılık oluşturacak veya herhangi bir firmaya üstünlük sağlayacak şekilde yerleştirenlere otuzbin Yeni Türk Lirası idarî para cezası verilir.

m) Tütün mamulleri veya alkollü içkilerin kullanımını ve satışını özendirici veya teşvik edici kampanya, promosyon, reklam ve tanıtım yapılmasını önlemek amacıyla Kurum tarafından bu Kanun uyarınca yapılan düzenlemelere aykırı hareket edenlere otuzbin Yeni Türk Lirası idarî para cezası verilir.

n) Tütün mamulleri veya alkollü içkileri; otomatik satış makinesi ile satanlara veya bahis oynatmak veya ödül vermek gibi yollarla verenlere, fiilleri suç oluşturmadığı takdirde ellibin Yeni Türk Lirasından ikiyüzellibin Yeni Türk Lirasına kadar idarî para cezası verilir.

Yukarıda sayılan fiiller dışında, bu Kanun ile 4250 sayılı Kanuna veya bu kanunlara göre yürürlüğe konulmuş yönetmeliklere ya da Kurumca verilen belgelerde yer alan şartlara uyulmadığının tespiti halinde, ilgili gerçek ve tüzel kişiler uyarılır ve aykırılığın giderilmesi için uygun bir süre verilir. Her işlem için verilecek süre Kurumca belirlenir. Verilen süre sonunda aykırılığın devam etmesi halinde veya aykırılığın giderilmesinin mümkün olmadığı hallerde süre verilmeksizin Kurumca verilen belgeler iptal edilir.

İdarî para cezaları, fiillerin tekrarı halinde, bir önceki cezanın iki katı olarak verilir. Beşinci fıkranın (c) bendinde sayılan fiillerin tekrarı halinde ayrıca ihlale konu ürünün piyasaya arzının bir yıla kadar durdurulmasına; (a), (b), (d), (e), (f), (j), (k), (l), (m) ve (n) bentlerinde sayılan fiillerin, ilk fiilin işlenmesinden sonraki beş yıl içinde üçüncü defa işlenmesi halinde ise belgelerin iptaline karar verilir. Satış belgesi iptal edilen satıcılar, satış belgesi iptaline konu işyerinde aynı işletme adı altında faaliyette bulunan üçüncü kişiler ile satış belgesi iptal edilen satıcılarca belge iptaline konu işyerinin farklı işletme adı altında fiilen işletilmesi halinde, bu işletme üzerine kayıtlı görünen üçüncü kişiler adına iki yıl süreyle yeni belge başvurusunda bulunulamaz.

Bu Kanuna, 4250 sayılı Kanuna veya 5607 sayılı Kanuna aykırılıktan dolayı yargılanması devam edenler ile mahkumolanlara veya aynı kanunlara aykırılıktan dolayı iki defadan fazla ön ödemede bulunması nedeniyle haklarında kamu davası açılmamış ya da düşmüş olanlara satış, dağıtım veya uygunluk belgesi verilmez; verilmiş olanlar da iptal edilir.

Beşinci fıkranın (f), (g), (h), (ı) ve (j) bentlerinde yazılı fiiller hakkında idarî yaptırım uygulamaya ve bu fiillerin konusunu oluşturan her türlü eşyanın mülkiyetinin kamuya geçirilmesi kararını vermeye mahalli mülkî amirler, diğer bentlerde yazılı fiiller hakkında idarî para cezası vermeye Kurum yetkilidir. Mahalli mülkî amirlerce uygulanan idarî yaptırımlar onbeş gün içinde Kuruma iletilir.

Bu Kanun hükümlerine göre verilen idarî yaptırım kararlarına karşı 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu hükümlerine göre kanun yoluna başvurulabilir. Ancak, idare mahkemesinde dava, işlemin tebliği tarihinden itibarenonbeş gün içinde açılır. İdare mahkemesinde iptal davası açılmış olması, kararın yerine getirilmesini durdurmaz.

İdarî yaptırımlara ilişkin olarak bu Kanunda hüküm bulunmayan hallerde 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu hükümleri uygulanır."

MADDE 4 – 4733 sayılı Kanuna aşağıdaki ek madde eklenmiştir.

"EK MADDE 2 – İlgili mevzuatta Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurumuna yapılmış olan atıflar Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumuna; Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kuruluna yapılmış olan atıflar Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kuruluna yapılmış sayılır."

MADDE 5 – 4733 sayılı Kanuna aşağıdaki geçici maddeler eklenmiştir.

"GEÇİCİ MADDE 5 – Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihte, Kurumda grup başkanı, sektör uzmanı, denetim uzmanı ve kurum uzmanı kadrosunda bulunanlar uzman kadrosuna, kadro ve görev unvanları değişmeyenler aynı unvanlı yeni kadrolara, başka bir işleme gerek kalmaksızın atanmış sayılırlar. Diğer personelden kadro ve görev unvanları değişenler veya kaldırılanlar, bu Kanunla ihdas edilen kadrolardan, derecelerine uygun kadrolara üç ay içinde atanırlar. Bunlar yeni bir kadroya atanıncaya kadar en son ayda almakta oldukları aylık, ek gösterge, her türlü zam ve tazminat ile diğer malî haklarını almaya devam ederler. Bunların yeni kadrolarında alacakları aylık ile diğer malî hakları toplamı net tutarının eski kadrolarına bağlı olarak en son ayda

almakta oldukları aylık ile diğer malî hakları toplamı net tutarından az olması halinde aradaki fark, farklılık giderilinceye kadar atandıkları kadrolarda kaldıkları sürece herhangi bir kesintiye tabi tutulmaksızın tazminat olarak ödenir. Atandıkları kadro unvanlarında isteğe bağlı olarak herhangi bir değişiklik olanlar ile başka kurumlara geçenlere fark tazminatı ödenmesine son verilir.

Yeterlik sınavında başarılı olup Kurumda uzman unvanını almaya hak kazandığı halde, uzman kadrosuna ataması yapılamayan uzman yardımcıları, başka bir işleme gerek kalmaksızın uzman unvanını almaya hak kazandıkları tarih itibarıyla durumlarına uygun uzman kadrosuna atanmış sayılırlar.

11/8/2004 tarihinden bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihe kadar, Kurum personelinin kazanılmış hak aylığı ve emekli keseneğine esas aylığın belirlenmesinde değerlendirilmemiş olan hizmet süreleri, öğrenim durumu itibarıyla yükselebilecekleri dereceyi aşmamak koşuluyla 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 64 ve 68 inci maddeleri ile 2/2/2005 tarihli ve 5289 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerine Bir Derece Verilmesi Hakkında Kanun hükümleri dikkate alınarak kazanılmış hak aylık derece ve kademelerinin tespitinde değerlendirilir. Ayrıca Kurumda makam, temsil veya görev tazminatı ödenmesini gerektiren kadrolara atanmış bulunan personelin, 11/8/2004 tarihinden bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihe kadar söz konusu kadrolarda geçirdikleri süreler makam, temsil veya görev tazminatı ödenmesini gerektiren görevlerde geçmiş sayılır.

Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde, bu Kanuna ekli (I) sayılı cetvelde yer alan uzman kadro sayısının yüzde yirmisini geçmemek üzere, uzman yardımcılığı sınavına giriş için aranan öğrenim şartını taşımak ve başvuru tarihinde kırk yaşını doldurmamış olmak şartıyla;

a) Mesleğe özel yarışma sınavı ile giren ve meslek içi eğitim sonrasında yapılan yeterlik sınavında başarılı olup, kamu kurum ve kuruluşlarında vergi, hukuk, uluslararası ilişkiler, gümrük, dış ticaret alanlarında çalışmakta olanlar,

b) Yükseköğrenim kurumlarında araştırma görevlisi veya öğretim elemanı olarak çalışmış olanlardan, gıda ve kimya mühendisliği alanında doktora çalışmalarını tamamlayanlar,

c) Sigara üretimi alanında beş kişiden, yaprak tütün alımı ve işleme alanında beş kişiden ve pazarlama alanında da beş kişiden fazla olmamak üzere, Genel Müdürlük ve bağlı kuruluşlarında en az on yıldır çalışmakta olanlar,

Kurum tarafından yapılacak mülakatta başarılı olmaları halinde uzman kadrosuna atanabilir."

"GEÇİCİ MADDE 6 – Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Anonim Şirketi, ülke genelinde ürün arzının devamlılığını sağlamayı ve yerli tütünden yapılan sigaraların harman reçetelerinde kullanılan tütün çeşitlerinin geleceğini güvence altına almayı teminen, 2007 ürün yılı için sözleşme imzalanan üreticiler ile anılan yılda sözleşme yapılan miktarları aşmamak koşuluyla 2008 ürün yılı için Tütün Üretim ve Alım-Satım Sözleşmesi imzalar. Satın alınacak tütün miktarı, her bir üretici ile imzalanan sözleşme miktarının % 10 fazlasını aşamaz.

Şirketin, Tütün Üretim ve Alım-Satım Sözleşmesi imzalayacak olduğu tütünlerin satın alınabilmesi ve satın alınan tütünler için işleme, nakliye, ilaçlama, bakım ve depolama gibi giderler Hazine Müsteşarlığının 2009 yılı bütçesine bu amaçla konulacak ödenekten karşılanır. Bu kapsamda satın alınan tütünlerin 2009 yılı sonuna kadar kullanılabilmesi veya satılmaması durumunda bu tütünlerin işleme, nakliye, ilaçlama, bakım ve depolama hizmetleri için ihtiyaç duyacağı kaynak müteakip yıllarda Hazine Müsteşarlığı bütçesine bu amaçla tefrik edilen ödenekten karşılanır.

Bu tütünlerin satışından elde edilecek hâsılat, Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Anonim Şirketincetahsilatı takip eden ayın on beşine kadar genel bütçeye gelir kaydedilmek üzere hazine hesaplarına aktarılır.

2008 ürünü olarak satın alınacak tütünler, destekleme stoku tütünlerin satışında uygulanan usul ve esaslar dâhilinde satılabilir.

Bu madde kapsamında şirket tarafından yapılacak alımlar ile alınan tütünlere ve yapılan giderlere ilişkin denetim Yüksek Denetleme Kurulunca yapılır."

MADDE 6 – a) 4733 sayılı Kanunun;

1) Adı "Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun",

2) 1 inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan "Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurumunun" ibaresi "Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumunun", ikinci fıkrasında tanımlar kısmında yer alan "Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurulunu" ibaresi "Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurulunu" ve "Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurumunu" ibaresi "Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumunu",

3) 2 nci maddesinin başlığı "Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu ve Kurulu", aynı maddenin birinci fıkrasında yer alan "Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurumu" ibaresi "Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu" ve "Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurulu" ibaresi "Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurulu",

4) Ek 1 inci maddesi "Kurum, bu Kanunun uygulamasında gerekli koordinasyonun sağlanması ve yasadışı faaliyetlerin önlenmesi amacıyla, bu Kanunun uygulamasına ilişkin denetimlerin kendi adına yapılması, yetki devri suretiyle idari yaptırımların uygulanması ve satış belgelerinin verilmesi konularında ilgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla, ayrıca satış belgelerinin verilmesi konusunda kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarıyla protokoller yapabilir",

olarak değiştirilmiştir.

b) 4207 sayılı Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanunun 3/1/2008 tarihli ve 5727 sayılı Kanun ile değişik 4 üncü maddesinin ikinci fıkrası "Tütün ürünlerinin satışının serbest olduğu yerlere "Yasal Uyarı: 18 yaşını doldurmamayanlara sigara ve diğer tütün ürünleri satılamaz; satanlar hakkında yasal işlem yapılır." ibaresi Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurumunca belirlenen usullere uygun olarak yazılarak, rahatlıkla görülebilen ve okunabilen yerlere asılır." şeklinde değiştirilmiş," 5 inci maddesinin sekizinci, dokuzuncu ve onüçüncü fıkraları yürürlükten kaldırılmış ve üçüncü fıkrasında yer alan "ve onbirinci" ibaresi metinden çıkarılmıştır.

MADDE 7 – Bu Kanunun;

- a) 3 üncü maddesi yayımı tarihinden bir ay sonra,
- b) 6 ncı maddesinin (b) fıkrası 19/5/2008 tarihinde,
- c) Diğer maddeleri yayımı tarihinde,

yürürlüğe girer.

MADDE 8 – Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

14/4/2008

(I) SAYILI CETVEL
KURUMU: TÜTÜN ve ALKOL PİYASASI DÜZENLEME KURUMU
KADRO CETVELİ

SINIFI	UNVANI	KADRO	
		DERECESİ	ADEDİ
GİH	Başkan Yardımcısı	1	2
GİH	Başkanlık Müşaviri	1	8
GİH	I. Hukuk Müşaviri	1	1
GİH	Daire Başkanı	1	10
GİH	Başuzman	1	25
GİH	Müdür	1	5
GİH	Hukuk Müşaviri	1	5
GİH	Basın ve Halkla İlişkiler Müşaviri	1	1
GİH	Uzman	1	50
GİH	Uzman	2	20
GİH	Uzman	3	15
GİH	Uzman	4	15
GİH	Uzman	5	20
GİH	Uzman	6	5
GİH	Uzman	7	5
GİH	Uzman Yardımcısı	8	20
GİH	Uzman Yardımcısı	9	40
AH	Avukat	1	1
AH	Avukat	3	4
AH	Avukat	4	4
AH	Avukat	5	4
GİH	Programcı	1	1
GİH	Programcı	5	2
GİH	Çözümleyici	2	1
GİH	Çözümleyici	4	1
TH	Mühendis	1	5
TH	Mühendis	4	5
SH	Doktor	1	1
SH	Hemşire	7	1
SH	Laborant	3	4
SH	Laborant	5	3
TH	Teknisyen	2	1
GİH	Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni	3	10
GİH	Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni	4	4
GİH	Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni	5	2
GİH	Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni	6	3
GİH	Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni	7	3
GİH	Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni	8	3
GİH	Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni	9	3
GİH	Şoför	5	9
GENEL TOPLAM			322

EK 3 - İNCELENEN HABER BAŞLIKLARI, YAYIN TARİHLERİ VE YAYIN SAYFALARI

1. Hürriyet Gazetesi: “ Paniğe Gerek Yok dedik diye yatmayın, Yasağı önce koyduk Tekel’de dürüst davrandık”, s.8, Ekonomi, 24 Ocak 2008.
2. Hürriyet Gazetesi: “ Tekel Sigara’ ya dört teklif çıktı”, s.8,Ekonomi, 19 Şubat 2008.
3. Hürriyet Gazetesi:“ İngilizlerden Tekel’e kara harekâtı gölgesinde 1 milyar 720 milyon dolar”, s.8, Ekonomi, 23 Şubat 2008.
4. Hürriyet Gazetesi: “Cargill’e vize Meclis’ten geçti”, s.15, Ekonomi,27 Mart 2008
5. Hürriyet Gazetesi: “ Tekel’in satışına Rekabet Kurulu onayı” çıktı”, s.17, Ekonomi, 29 Mart 2008.
6. Hürriyet Gazetesi: “ Ticaretini yapmayan, evde içki ve sigara üretebilecek, TAPDK’nın adı değişiyor”, s.14, Ekonomi,16 Nisan 2008.
7. Hürriyet Gazetesi: “ Cezalarını görecekler Erdoğan’ı şikâyet etti”, s.27, Gündem, 29 Nisan 2008.
8. Hürriyet Gazetesi: “ 25 milyar dolarlık özelleştirme yaptım zora girince pes etmem”,s.11, Ekonomi, 17 Nisan 2008.
9. Hürriyet Gazetesi: “ BAT, Tekel’i 1932’de düşündük 76 yıl sonra aldık, s.9, Ekonomi, 2 Mayıs 2008.
10. Hürriyet Gazetesi: “ Tekel varlıklarına 30 şirketten teklif”, s.11, Ekonomi, 21 Mayıs 2008
11. Hürriyet Gazetesi: “ BAT, Tekel Sigara’yı devraldı, 2 bin işçi zam yerine devleti seçti”, s.9, Ekonomi, 25 Haziran.
12. Hürriyet Gazetesi: “ Tekel Sigara bu yıl adını gizlemedi”, s.11, Ekonomi, 24 Temmuz 2008.
13. Hürriyet Gazetesi: “Tekel Sigara’ya Danıştay vizesi”, s.10, Ekonomi,21 Ekim 2008.
14. Hürriyet Gazetesi: “İkiz kule satışı da Tekel’i zarardan kurtarmadı”,s.10, Ekonomi, 28 Ekim 2008.
15. Hürriyet Gazetesi: “ BAT’a 12 milyar pound vergi iadesi”, s.14, Ekonomi, 30 Kasım 2008.

Ö Z G E Ç M İ Ş

- Adı ve SOYADI** : Ayşe Gül de FAVERİ
- Doğum Tarihi ve Yeri** : 11.03.1976- İzmir
- Medeni Durumu** : Evli
- Eğitim Durumu**
- Mezun Olduğu Lise** : Vali Nevzat Ayaz Lisesi, 1993, İzmir
- Lisans Diploması** : İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, 1999
- Yüksek Lisans Diploması** : Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Ana Bilim Dalı, Antalya, 2015
- Tez Konusu** : Tekel Sigaranın Satışı ve Toprak Arazi Koruma ve Kullanım Kanununa İlişkin Haberlerin Kültürel İnşası 2008 Hürriyet Gazetesi Örneği
- Yabancı Diller** : İngilizce, İspanyolca (Orta)
- Bilimsel Faaliyetler**
- Projeler** : Katılımcı Yurttaş Kimliğinin Kurulması Ekseninde Yemek Yeme ve Bedenin Yeniden Üretim Pratikleri: İstanbul'da Etnografik Bir Alan Çalışması. (TUBİTAK Projesi- Bursiyer Öğrenci)
- İş Denevimi**
- Çalıştığı Kurumlar** : Radyo Cumhuriyet (İstanbul), Londra Türk Radyosu (Londra), Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (Ankara), Birleşmiş Milletler İnsani İlişkiler Koordinasyon Ofisi (Ankara, Ürdün), RadyoBox (Antalya).
- E- Posta** : asayman@hotmail.com